● **Aktuelt navn** | **8** Jørn-Tommy Schjelderup i PBL ● **Petit** | **32** Er gris en karakter? ● **På tavla** | **34** Inge Eidsvåg ser tilbake ● **Innspill** | **38** Skolevegring fristilt fra skyld og skam ● **Hjernetrim** | **52** Kryssord

UTDANNING

6
6. MAI 2022
utdanningsnytt.no

Ga Åse et språk

6
6. MAI 2022
utdanningsnytt.no

Innhold

Redaksjonen

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Redaksjonssjef
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Kristin Slotterøy
Presentasjonsjournalist
ks@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Frontredigerer
sj@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedssjef
ls@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

10

Spesialpedagogene ga Åse et språk

Spesialpedagog Charlotte Liamo møtte Åse da hun begynte å jobbe ved Strindheim skole i Trondheim for tre år siden.
– En oppdager stadig flere ting Åse klarer sel .
Potensialet hennes er stort. Hun vil lære, sier Liamo.

Innhold

Aktuelt	4
Aktuelt navn	8
Hovedsaken	10
Kort og godt	18
Ut i verden	19
Eksamen under lupen	20
Rolleleik i skolen	26
Venner i barnehagen	30
Friminutt	32
Glimt	33
På tavla	34
Innspill	36
Debatt	42
Kronikk	48
Kryssord	52
Lov og rett	53
Fra forbundet	54
Medlemstilbud	58

30

Innspill: Fri lek i faresonen 40

Å tilrettelegge for barns naturlige bevegelseslek må være den beste strategien til å fremme fysisk aktivitet, skriver innspillforfatter Asbjørn Flemmen.

– De voksne lager problemer for venner i barnehagen

– Hvorfor er det å skille venner en av de mest brukte løsninger på utfordringer i barnegruppa? spør barnehagelærer Sondre Bjaberg.

Utdanning på nettet

I nettutgaven finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utga er av bladet i pdf-format og som e-blad, samt informasjon om utgivelser: **utdanningsnytt.no**

Rolleleik på timeplanen

Bli med til leikeferie til luksushotell i Bath, med lærar Emmy Haugen og fjorten tredjeklassingar.

Lærernes mørkeste dag

26. april 2002 drepte Robert Steinhäuser (19) 16 mennesker og seg selv. Massakren ved Gutenberg Gymnasium i Erfurt i Thüringen er den eneste skoleskytingen i historien der bare ansatte var målet for massedrapet, skriver krønikkforfatter Audun Bråten.

UTDANNING
Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Kontaktinformasjon
Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00
E-post: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall
Per 1. halvår 2021: 167 508
issn: 1502-9778
1893-5230 (e-blad)
Design
Itera Gazette
Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.
Trykk: Ålgård Offset

Annonsekontakt
Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
mj@hsmedia.no
Telefon: 62 94 10 32 / 911 73 473

Medlemsservice
Kontakt Medlemsservice ved spørsmål om abonnement og bladordningen, adresseendringer og Min side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min side: udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

Medlem av
Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Forsidebildet
Åse (11) er døv, nesten uten syn og med en hjerneskade, men hun får sagt mye med tegn. Her med spesialpedagog Charlotte Liamo.
Foto: Ole Martin Wold

Leder Steffen Handal
1. nestleder Terje Skyvulstad
2. nestleder Hege Valås
Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbo | Ansvarlig redaktør

Språk bygger broer

«Det er klart at det har skapt frustrasjon hos Åse å ikke klare å uttrykke seg.»

Slik beskriver Selma Gullesen Skarholt situasjonen til datteren i en film på Statpeds hjemmesider. Åse er født døv, nesten uten syn, med en hjerneskade og uten språk. Det har bydd på mange utfordringer for jenta og familien hennes.

Men i løpet av de årene Åse har vært elev ved Strindheim skole i Trondheim har imidlertid mye endret seg. Ved hjelp av spesialpedagogene der og hos Statped har Åse lært seg å kommunisere. I denne utgavens reportasje kan du lese om hvordan de jobber, og hvordan Åse nå, med en blanding av tegn, håndalfabet og gester, såkalt taktilt tegnspråk, kan gjøre seg forstått og forstå andre.

Det er møysommelig arbeid og mange involverte. Et team av spesialpedagoger, vernepleiere og lærere følger opp elleveåringen i hverdagen. Ingenting er kommet gratis. Foreldrene har måttet stå på for at hun skal få den oppfølgingen hun trenger. Men i dag har Åse en omfattende individuell opplæringsplan og litt etter litt utvikler hun sitt eget finurlige språk.

Historien om Åse berører. Hun er en elleve år gammel jente som er avhengig av hjelp fra andre. Men hun er også en jente som leker på trampolinen, rir og svømmer, og som elsker vann med bobler. I hverdagen vil hun helst være sammen med sine jevnaldrende, gjerne mens de husker fort på huskene i skolegården. Og best av alt, ved å stryke fingertuppene mot brystet hun kan fortelle at det er akkurat det hun vil.

– **Ingen er språkløse.** Men man kan ha andre former for uttrykk. Da må vi jobbe ut fra det barnet har tilgang til og ofte ser vi at barnet har tilgang til verden gjennom det kroppslige, sier Gøran Forsgren, seniorrådgiver hos Statped i filmen om Åse.

Man kan bare forestille seg hvordan det må være ikke å bli forstått. Hvilken fortvilelse, hvilket sinne og hvilken mangel på kontakt Åse og familien hennes sikkert har kjent på. Manglende kommunikasjon er et hinder for nærhet, deltakelse og likeverd. Med språket bygges broer. Eller som Åses mamma, Selma Gullesen Skarholt, sier det:

– **Alle ære** til skolen og Statped for jobben de har gjort. Det har vært avgjørende for at Åse kan kommunisere med omverdenen.

Mat i barnehagen

Dropper grønnsaker og fis

En kartlegging av hva slags mat som serveres i norske barnehager viser store variasjoner. Pris og kvalitet på maten henger heller ikke alltid sammen.

TEKST Marianne Smeby Strand

– 60 prosent av barnas mat spises i barnehagen. Her kan vi utjevne sosial ulikhet og nå alle, sier prosjektleder i Sunnere barn, Marit Løset Eriksen.

De har kartlagt matserveringen i 324 norske barnehager og funnet at hva barnehagene tar i kostpenger ikke nødvendigvis henger sammen med matkvaliteten.

– Det viktigste vi jobber for, er at det skal være enklere å servere mat, sier Eriksen.

Hun mener mange barnehager har for høye ambisjoner.

Mye fis epålegg

Barnehagene serverer lite grønnsaker, fisk og grove kornprodukter, viser undersøkelsen. De er gode når det gjelder frukt. Mange har redusert tilgangen til søt mat og drikke. Eriksen peker på at 31 prosent av barnehagene serverer grønnsaker kun null til tre dager per uke: – Grønnsaker bør serveres hver dag, mener hun.

Kartleggingen viser at 60 prosent serverer fis epålegg i svært høy grad, men bare 31 prosent serverer fisk i varmmåltid. 20 prosent ser erte ifølge undersøkelsen ingen, liten, eller i noen grad grovt eller svært grovt brød.

Kartleggingen viser stor variasjon i kostpenger, fra 0 til 1000 kroner i måneden.

– Forskjellene på tvers av offentlig og privat sektor er veldig store. Pris og kvalitet henger ikke nødvendigvis sammen, sier hun.

Store variasjoner

– Alle barnehager er forpliktet til å følge nasjonale retningslinjer for mat og kosthold i barnehage, men vi ser at bare cirka halvparten av barnehagelederne har kjennskap, og cirka 20 prosent av andre ansatte. Det er stort sett samme funn som ved kartlegging fra Helsedirektoratet i 2011, sier Eriksen.

– 36 prosent av ledere har liten eller svært liten grad kunnskap om mat og måltidsbetydning. Men kunnskap og holdning er en viktig drivkraft for kvalitet, understreker Eriksen.

Sunnere barn

Følger Helsedirektoratets kostråd og jobber for bedre kosthold og økt matglede i barnehage og skolefritidsordning (SFO).

Tilbyr kurs og opplæringsmateriell om mat og måltid, alt gratis, i henhold til rammeplanen for barnehage og SFO. 10.200 ansatte og 55.200 barn deltar.

Finansiert av Gjensidigestiftelsen, Sparebankstiftelsen DNB og næringslivet.

– Brudd på bemannings- og pedagognormen

– Å binde opp så mye tid til arbeid med mat, rydding og oppvask er et brudd på bemannings- og pedagognormen.

Det mener kommunalsjef for barnehage i Lillestrøm kommune, Julie Størksen Hagesæter.

Da kommunen i fjor forsøkte å fjerne mat i alle kommunale barnehager, og gjeninnføre matpakker, ble det opprør i deler av foreldregruppa.

– Forslaget var å ha bare frukt, grønnsaker og melk i barnehagene og innebar kostpenger på 61 kroner måneden, og matpakke jevnt over.

I Lillestrøm betaler mange familier, grunnet lav inntekt, lite eller ingenting for barnehageplass.

– 500–600 kroner i måneden til mat og kokk i barnehagen syntes vi var en ugrei byrde å legge på foreldre.

Men politikerne hørte på protestene. Lillestrøm har derav tre ulike ordninger og satser for kostpenger i de kommunale barnehagene.

Hagesæter er ikke negativ til mat i barnehage.

– Jeg er negativ til at grunnbemanningen skal tas fra direkte arbeid med barn til dette. Selv ved sykefravær skal de lage mat. Kommunen hadde ikke råd til kokker og kjøkkenarbeidere, og vi ønsker i utgangspunktet ikke at pedagoger skal bruke tid på matlaging, sier hun.

– Det viktigste er en god ram

Det hjelper ikke med gode intensjoner dersom det ikke gis rammebetingelser og økonomi for å organisere mattilbudet i barnehagene.

Det mener sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet, Ann Mari Milo Lorentzen.

– Gode matvaner og et sunt kosthold er viktig, også for barnehagebarn, understreker hun.

Hun viser til rammeplanen. Ifølge den skal barna gjennom medvirkning i mat- og måltidsaktiviteter motiveres til å spise sunn mat og få grunnleggende forståelse for hvordan sunn mat kan bidra til god helse.

– Skal vi utjevne forskjeller, må penger og res-

En undersøkelse viser at barnehagene er gode til å servere frukt, men 31 prosent av dem serverer grønnsaker kun null til tre dager per uke.

ILL.FOTO TOM-EGIL JENSEN

nme rundt de daglige måltidene

surser øke tilsvarende, sier hun.

Det er et skille og et spørsmål om barnehagen er en pedagogisk institusjon eller serviceinstitusjon, mener hun.

– Og det er ikke realistisk å tro at en skal klare å involvere barn i matlaging på kjøkkenet hver dag, slik grunnbemanningen er nå.

Lorentzen mener det aller viktigste er en god ramme rundt måltidene og utfyller med å si at en god måltidssituasjon i barnehagen rommer mye sosial kompetanse, begrepslæring og holdningsskapende arbeid, som også kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Rektorutdanning

Etterlyser frikjøpsordning

En tredjedel av deltakerne ved rektorutdanningen sier at manglende tilrettelegging går utover læringsutbyttet. De, og Utdanningsforbundet, etterlyser en frikjøpsordning.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Ifølge den siste rapporten om rektorutdanningen fra forskningsstiftelsen NIFU er deltakerne godt fornøyde med tilbudet. De forteller at de er svært motiverte og mener innholdet i utdanningen er relevant, men mange peker på at de har for lite tid.

85 prosent av deltakerne oppgir at de har fått dekket økonomiske utgifter i forbindelse med studiet, men mange sier at det skorter på annen tilrettelegging.

Nesten 80 prosent sier at det i liten eller svært liten grad tilrettelegges ved at andre avlaster dem, slik at de kan jobbe med studiene mellom samlinger. Seks av ti svarer også at de i liten eller svært liten grad avlastes fra oppgaver mens de er på samling.

«Arbeidsmengden har vært lik som den alltid har vært. Studiet har kommet på toppen av jobb», svarer en av deltakerne.

Etterlyser frikjøpsordning

En tredjedel av deltakerne mener det går utover læringsutbyttet. Flere mener det er merkelig at de ikke skal frikjøpes slik som lærere som tar videreutdanning.

Tormod Korpås, sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet og leder for forbundets lederråd, skulle gjerne hatt en tilsvarende frikjøpsordning for rektorutdanning.

– Men det vil nok kreve noen nye mekanismer, skriver han i en e-post til Utdanningsnytt.

Han peker på at grunnbemanningen i skoleledelsen bør økes og mener den nye formuleringen i arbeidstidsavtalen, forhandlet frem med KS i januar, kan være et bidrag.

– Nå er formuleringen «Ledelsesressursen vurderes i forhold til den samlede oppgaveløsningen ved den enkelte skole, og ressursen fra foregående skoleår danner et utgangspunkt for drøftingen og må sees som et minimum for neste års ressurs til ledelse.» Dette er annerledes enn praksis i mange kommuner så langt, nemlig å videreføre fjorårets ressurser uten drøfting eller tilstrekkelig kritisk vurdering av om ledelsesressursene er tilstrekkelige, sier Korpås.

Han sier de kjenner seg igjen i utfordringene som deltakerne ved rektorutdanningen peker på i NIFU-rapporten.

– Jeg har samme inntrykk, men jeg opplever ikke situasjonen som et resultat av vrangvilje eller motstand fra rektor eller skoleeier mot å legge til rette for studier. Det er heller slik at det generelt høye arbeidspresset på skoleledere gjør dem svært utfordrende å utsette eller erstatte.

– Å arbeide for nok tid til ledelse har vært en prioritert oppgave for Utdanningsforbundet i flere å . Det er allerede knapt med tid til lovpålagte og nødvendige oppgaver for skoleledere, sier Tormod Korpås.

Søkertall

Søkertallene til barnehagelærerutdanningen har ikke vært så lave som nå siden 2013. ILL.FOTO SILJE KATRINE ROBINSON

Færre unge vil bli barnehagelærer

Det er et kraftig fall i søkere til barnehagelærerutdanningene. 1000 færre studiesøkere har utdanningen som førstevalg, noe som innebærer at hver fjerde søker er borte siden i fjor.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

Det viser årets søkertall til høyere utdanning fra Samordna opptak. I 2021 hadde over 4000 søkere barnehagelærerutdanningen som førstevalg. I år har antallet falt til rundt 3000.

Mens antall søkere til grunnskolelærerutdanningene ligger nokså stabilt etter en nedgang i fjor, er det altså et dramatisk fall i interessen for å bli barnehagelærer.

Nestleder i Utdanningsforbundet, Hege Valås, mener utviklingen er alarmerende.

– Det må være en prioritert oppgave for myndighetene å gå ordentlig inn i disse tallene, for dette kan være et alvorlig tilbakeslag for utviklingen av barnehagens kvalitet, uttaler Valås i en kommentar fra forbundet.

Ikke siden 2013 har søkertallene til barnehagelærerutdanningen vært så lave. Valås tror en av årsakene kan være at opptakskravene til grunnskolelærerutdanningen er justert og at kravet til fire i matematikk er fjernet

– Det kan ha ført til at noen flere har valgt grunnskolen som framtidig arbeidsplass, på bekostning av barnehagen. Men den beskjedne økningen i antall søkere til grunnskolelærerutdanningen kan ikke forklare den dramatiske nedgangen i antall søkere til barnehagelærerutdanningen, sier hun.

– Jeg er veldig glad for at flere enn i fjor vil bli lærer for barn på 1.–7. trinn, men jeg skulle gjerne sett enda bedre søkertall, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe (Sp) i en pressemelding.

Søkertallene for alle de forskjellige lærerutdanningene samlet, noe som blant annet inkluderer grunnskolelærer, lektor og barnehagelærer, viser også en nedgang. Ifølge Kunnskapsdepartementet har disse utdanningene en nedgang i førstevalgsøkere på over ti prosent. Samtidig er nedgangen i den totale søkermassen på over 12 prosent.

Lærerutdanning

Studenter skal kurses i å takle foreldre bedre

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) mener lærerstudenter må bli proffere på foreldresamarbeid. Nå skal de forberede lærerspirer på virkeligheten i yrket.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– FUG mottar mange henvendelser fra foreldre om utfordrende samarbeid med skolen. Ikke alle bekymra foreldre er rasjonelle, men lærerne skal være profesjonelle, sier Anette Nagelhus, seniorrådgiver for Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG).

Nagelhus har jobbet mange år som lærer og inspektør. De siste årene har hun og kollega Asbjørn Tolo, også han eks-lærer, holdt foredrag for lærerstudenter i foreldresamarbeid. Nå blir Høgskulen på Vestlandet på Stord den første lærerutdanningen som tilbyr kurset til sine studenter. Kurset består både av teori og praktiske øvinger.

– Vi spiller rett og slett foreldre- og lærerroller, basert på episoder vi kjenner fra virkeligheten, forteller Nagelhus.

Uforberedte treffpunkter

Vanskelig kommunikasjon mellom foreldre og skole var ett av de tre temaene som gikk mest igjen da foreldre kontaktet FUG i 2021. Slik har det vært i flere å .

Nagelhus mener studentene ofte trenger mest trening i foreldretreffpunktene de ikke er forberedt på.

– Det bør du være forberedt på som lærer, det vil skje. Er lærere godt trent i å avklare forventninger og bygge gode relasjoner til foreldrene, har de imidlertid et helt annet fundament for utfordringer.

Duoen fra FUG er ikke i tvil om at hjem-skole-samarbeid bør komme bedre fram i praksis i lærerutdanningen.

Skoler og barnehager

Koronakommisjonen:

Ansatte burde vært prioritert for vaksine tidligere

Fordi ansatte i skoler og barnehager ikke ble prioritert for vaksiner før, bidro ikke vaksinestrategien til å skjerme barn og unge, ifølge Koronakommisjonen.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Koronakommisjonen mener ansatte i skoler og barnehager burde vært prioritert for vaksine tidligere.

– Vaksinestrategien var vellykket. Men granskingen viser at tidligere prioritering av områder med høyt smittetrykk kunne gitt færre smittede og sykehusinnlagte nasjonalt, sa kommisjonens leder Egil Matsen da han la frem sluttrapporten på en pressekonferanse 26. april.

Han understreket også at ved at ansatte i skoler og barnehager ikke ble prioritert for vaksiner tidligere, bidro ikke vaksinestrategien til å skjerme barn og unge, i tråd med regjeringens egne mål.

– Kommisjonen anbefaler en vaksineprioritering som bidrar til å redusere pandemikonsekvenser for barn og unge. I covid-19-pandemien betyr det tidlig vaksinering av ansatte i skoler og barnehager, sa Matsen.

Kommisjonen har også sett på pandemiens konsekvenser for barn, unge og studenter. Den mener myndighetene ikke lyktes med å skjerme disse gruppene.

– Urovekkende

– Under hele pandemien har det vært lagt til grunn at de sårbare barna skal ha et tilbud på skolen, men kunnskapen om hvordan det har vært praktisert, er likevel begrenset. Vår konklusjon er at skolene ikke fanget opp alle de sårbare barna, sa Matsen, og la til:

– Forskning tyder på at de som strevde mest, har sakket ytterligere etter faglig og også strever mest sosialt. Ifølge skoleeiere har flere kull barn og unge mistet trening i å ha fysisk undervisning og i de sosiale skolerammene. Samlet mener vi å se noen urovekkende tendenser.

Ingen samlet oversikt

I rapporten skriver også kommisjonen at de «fi - ner det oppsiktsvekkende at ingen instanser ser ut til å ha noen samlet oversikt over den totale tiltaksbyrden for barn og unge i ulike kommuner eller skolekretser.»

– Det finnes ingen som kan svare på h or mange elever som er berørt av gjentatte skolestengninger, rødt nivå eller klasser i karantene. Det har også vært svært begrenset informasjon om hvilke «sårbare» elever som har vært på skolen, og hvilket tilbud de har hatt. Når krisetiltak varer i nærmere to år, ville det vært mulig å tilrettelegge for slike analyser. Dette ville gitt bakgrunn for en mer kunnskapsbasert diskusjon om justering av tiltak, heter det i rapporten.

Koronakommisjonens leder Egil Matsen før overleveringen av kommisjonens rapport til statsministeren.
FOTO HÅKON MOSVOLD LARSEN/NTB

Sykefravær

Én av fem ansatte i Sarpsborg-barnehager er sykemeldte

Sykefraværet i de kommunale barnehagene har skutt i været i 2022. Så langt ligger det på 19 prosent.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Til sammenligning var sykefraværet på 13 prosent i de kommunale barnehagene i fjor. Det skriver Sarpsborg Arbeiderblad.

Hovedtillitsvalgt i Utdanningsforbundet i kommunen, Stine Marie Alsterberg Larsen, sier de er «svært bekymret». De mener økt bemanning, økt pedagogtetthet og stedlige styrere kan bidra til å redusere sykefraværet.

– Kanskje er også tiden inne for å finne gode livsfasetiltak for de ansatte. Vi går gjerne i dialog med kommunen om dette, sier Larsen til SA.

– Med så høyt sykefravær og mangel på vikarer, vet man nesten ikke hvem som kommer på jobb neste dag. Over tid gir ikke dette grobunn for et godt arbeidsmiljø.

Administrasjonsutvalget i kommunen har sagt seg enige i at barnehagene må følges opp i tiden framover.

Også de private barnehagene i Sarpsborg har hatt økt sykefravær. Marius Iversen, kommunikasjonssjef i PBL, sier til SA at årsaken er pandemien. Men over tid viser statistikken lavere sykefravær i de private barnehagene enn i de offentlige. Iversen mener én årsak kan være nettopp stedlig ledelse.

Aktuelt navn

Gammel ringrev på pengejakt

En ny finaniseringsordning for barnehagene er ett av Jørn-Tommy Schjelderups store mål som ny PBL-direktør.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no **FOTO** PBL

Jørn-Tommy Schjelderup (53)

Aktuell
Ny administrerende direktør i PBL (Private barnehagers landsforbund), som har 2091 medlemsbarnehager.

På landsmøtet i 2021 kom det til dels tydelig kritikk om at PBL ikke er en god nok organisasjon for de små, enkeltstående barnehagene. Hva vil den nye direktøren gjøre med det?
Det er aldri foreslått eller vedtatt noe som er til fordel for større barnehager eller større barnehageeiere. Medlemsundersøkelsen viser høy tilfredshet fra eiere og ledere i alle typer medlemsbarnehager. Kritikken om at PBL jobber mest for noen typer barnehager, kjenner jeg meg ikke igjen i, men vi tar den likevel alvorlig. PBLs rådgivning, produkter og tjenester er viktige for alle, men en del av dem er mest brukt av enkeltstående barnehager.

Hvordan er stemmefordelinga mellom små og store barnehageeiere på landsmøtet?
Dagens modell gir enkeltstående barnehager prosentvis mer igjen for sine stemmer enn de som eier svært mange barnehager. Muligheten til å stemme digitalt gjør at demokratiet nå blir enda bedre ivaretatt.

Hvor mange stemmer har en enkeltstående barnehage, og hvor mange har Læringsverkstedet?
Det har jeg ikke tid til å sjekke, men prinsippet er beskrevet i vedtektene.

Når politikere og presse peker på at store barnehagekjeder har så sterk økonomi at utenlandske selskap investerer i dem, svarer dere at mange små barnehager sliter. Er ikke det et goddag-mann-økseskaft-svar?
Nei. Jeg har aldri sett PBL sitert på en måte som berettiger dette spørsmålet. Fram til vi fikk nasjonal bemanningsnorm og styrket pedagognorm hadde sektoren driftsoverskudd. Nå er det kuttet 400 millioner kroner i privat barnehagesektor, og kuttet kommer totalt på 600 millioner kroner. Problemet er ikke om en barnehage er liten eller stor. Det er at vi har en finansiering som varierer med opptil flere millioner kroner mellom kommunene. Trass disse ulikhetene skal barnehagene levere lik kvalitet og ha lik foreldrebetaling.

Både Virke og NHO har lagt til rette for å ha barnehageeiere som medlemmer. Frykter dere konkurranse?
Konkurranse er sunt. Blant våre konkurransefortrinn er at vi er en demokratisk organisasjon eid av barnehageeiere.

Hva betyr barnehageeiendommene i eiernes økonomi?
Salg av eiendommer er noe helt annet enn drift. Nå ønsker mange enkeltstående barnehager å selge fordi driften ikke går rundt. Tilskuddene er for lave til å drifte med de nasjonale normene, og man ønsker ikke å gå på kompromiss med kvalitet.

Hvordan holder dere en organisasjon med så ulike medlemmer sammen?
Det har alltid vært ulikhet blant medlemmene. Det er styrken vår. Nå har noen vokst mye. Det er fordi mange ikke orker mer og ber om å bli kjøpt. Årsaken til dette igjen er en underfinansiering som truer barnehagekvaliteten. Så det må politikerne ta på sin kappe.

Du har jobba i PBL siden 2001, da organisasjonen hadde noen hundre medlemmer og fem ansatte. Hva vil du gjøre som sjef?
Det som har skjedd med nedgang i tilskuddene, er dramatisk. PBL har forsøkt helt siden 2014 å få på plass en ny finansiering som gir alle muligheten til å levere den kvaliteten Stortinget ber om skal leveres. Den må på plass raskest mulig.

«Nå ønsker mange enkeltstående barnehager å selge fordi driften ikke går rundt.»

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea!

Som medlem av Utdanningsforbundet får du et av Norges beste billån. Med rente fra 3,10 %

Søk lån til bil, MC og caravan på **billan.nordea.no**

UTDANNINGS FORBUNDET

Priseksempel:
Eff.rente 4,62 %
kr 150.000,- o/5 år,
Etabl.geb. kr 2000,-
Tot.: kr 167.880,-

Åses finurlige sp åk

Åse (11) er født døv, nesten uten syn og med en hjerneskade. Spesialpedagogene fant språket hennes.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no **FOTO** Ole Martin Wold

Rett etter at Åse var født, fikk foreldrene beskjed om at hun ikke kom til å lære å gå eller sitte selv. Her er Åse på skolebiblioteket på Strindheim skole.

«Jeg la merke til at hun brukte hendene til å bli kjent med ting og mennesker rundt seg.»

Charlotte Liamo, spesialpedagog

– **Åse lager** seg tegn. Vi filmer oss selv og Åse for å kunne gi henne best mulig oppfølging. Når vi ser tidligere filmer, ser vi at hun gjorde tegn som hun gjentok, men som ingen klarte å tolke, sier spesialpedagog Charlotte Liamo.

Charlotte møtte Åse da hun startet på 2. trinn ved Strindheim skole i Trondheim for tre år siden. Hun har pedagogisk ansvar for alle barna på avdelingen som heter Regnbuen. Der er det ansatte med ulik kompetanse, flere er vernepleiere og sykepleiere. Åse er også i klassen sin hver dag.

– Åse lærer og trives best i klassen sammen med de jevnaldrende. Under nedstengningen for to år siden var hun tydelig misfornøyd med at klassekameratene hennes ikke var her. Hun ble så glad da de kom tilbake, forteller Charlotte.

Åse trenger mer hjelp enn mange på hennes alder, men hun svømmer bedre enn de fleste jevnaldrende. Hun diskuterer og forhandler gjerne med de rundt seg. Hun forstår også tull og tøys.

Charlotte fikk høre at Åse var litt taktilt sky, det vil si å være sensitiv for det å bli tatt på.

– Men jeg la merke til at hun brukte hendene til å bli kjent med ting og mennesker rundt seg. Jeg testet forsiktig ut om hun godtok å bli tatt inni hendene. Det gjorde hun, så lenge hun ble tatt på skuldrene først. Dermed begynte vi med hjelp av Statped å lære henne taktilt tegnspråk.

Taktilt språk benyttes av dem som verken kan se eller høre. Ofte brukes en blanding av tegn, håndalfabet og skrift i hånd. Gester og andre kroppslige uttrykk brukes også. Alle sansekanaler benyttes når informasjon gis og mottas.

– Hver framgang er en belønning

Regnbuen har lokaler i første etasje av skolebygget med skolegården rett utenfor. Barna på avdelingen er tilknyttet skoleklasser med jevnaldrende.

– Etter at vi begynte å bruke taktile tegn med Åse, bruker vi det nå til alle barna på avdelingen. Vi har funnet ut at det kan være nyttig for flere. Jeg kunne ingenting om taktilt språk før jeg møtte Åse. Det har vært så interessant, til tider også frustrerende, men så gøy når vi får det til. Når Åse lærer noe nytt, som en i utgangspunktet kanskje ikke trodde var mulig, er det en stor belønning også for oss som jobber med Åse.

Vernepleier Ida Kristine Kolstad skal være sammen med Åse fra klokken ni denne morgenen. Før det har Åse vært sammen med vernepleier Kirsti Gjermstad.

De to kommer ut fra do sammen. Åse viser med tegn at hun har vært på do, eller er det det hun gjør?

– Skal hun på do? spør Ida.

– Jeg tror hun sier at hun har vært på do. Hun gikk på do selv, sier Kirsti.

Bruskork og knapp

De forteller Åse hvem som er til stede og hilser på henne. Sammen rusler de inn for å sette seg ned for å se på dagsplanen. Den består av rekker med kvadrater det er limt ulike objekter på. Hvert objekt er en aktivitet, som etter planen skal avvikles fortløpende. På noen av kvadratene er det to gjenstander, for eksempel en bruskork og en knapp.

– Alle med knapp på viser at vi skal ut av avdelingen. Bruskork og knapp betyr at vi skal på biblioteket.

– *Er dette noe du har lært?*

– Det er Statped som har lært meg å bruke taktilkort som en del av kommunikasjonen med Åse, men symbolene finner jeg på selv. Jeg lager lignende kort som de kan bruke hjemme og i avlast-

Taktilkortene med Åses dagsplan har spesialpedagog Charlotte Liamo laget.

Skapet til Åse er merket så flere kan lese med ulike sanser.

ningsboligen Åse er i. Det er viktig at alle gjør det samme, slik at Åse ikke blir forvirret, forklarer spesialpedagogen.

Åse er urolig og ikke så interessert i å gå igjennom dagsplanen.

– Jeg lurer på om hun kanskje skal mer på do, sier Ida.

Åse har gjort dotegnet flere ganger, sier de som kan tolke slike tegn.

– Vi og Åse øver på at hun skal si ifra hvis det er noe hun skal mer. Det hender vi tror at hun forteller hva hun har gjort, men så vil hun mer av det samme.

Etter en ny runde på do blir blindestokken tatt frem. Åse viser vei.

– Tidligere måtte vi lede henne, men nå går hun mer av strekningen på egen hånd, forklarer Charlotte.

Bobler i belønning

Før de gikk, ble de enige om at det ventet en belønning på biblioteket. Åse lager lyder. Noen ganger klikker hun med tungen. Hun kan også gnisse med tennene. Når hun kommer inn på biblioteket, lager hun mer lyd enn hun pleier.

– De har fjernet sofaene som stod her. Vi tror at hun lager lyd for å sjekke størrelsen på rommet. Det at sofaene er borte, gjør nok at lyden og gjenklangen er annerledes. Hun liker godt lyder som skaper resonans, sånne lyder du kjenner i kroppen.

Åse har fått operert inn cochleaimplantat, som

Fremme på biblioteket får Åse belønningen hun er lovet av Ida Kristine Kolstad: et glass med boblevann.

er et hørselshjelpemiddel. Det er likevel usikkert hvor mye hun hører. For at Åse skal få lyd inn på hørselsnerven, festes en ytre del med magneter til den indre delen som er operert inn.

– Åse vil ha dem på, men utpå dagen hender det at hun tar dem av selv. Vi tror det er fordi hun er sliten av lyd. Vi vet ikke hvor mye av lyden hun oppfatter.

Å høre med cochleaimplantat kan være som å høre lyd med masse støy, nesten som en radio som ikke står innstilt på stasjonen.

Åse setter seg ned når hun har kommet inn på biblioteket.

– Jeg skal hente, sier Charlotte. Åse skal få belønningen, som er vann med kullsyre.

– Hvis det er vanlig vann, vil hun ikke ha det. Hun er flink til å forhandle.

De blir enige om å gå tilbake til avdelingen. Etter at Åse har reist seg, tar hun jevne skritt sidelengs.

– Hun teller. Det er også en måte å orientere seg på, å vite hvor mange skritt det er fra veggen. Telte du til seks, Åse? spør Ida og gjør tegnene mens hun spør Åse verbalt. Åse svarer med tegn og lyd.

Ida forteller Åse at de skal gå tilbake til Regnbuen for å ha en liten læreøkt der, før det er tid for matpause.

Følger klassen i flere fag

På vei tilbake til avdelingen er det elever som spør om stokken til Åse. Ida forklarer og låner den bort til en jente.

– Lukk øynene og prøv å føle deg frem med stokken.

Jenta prøver litt famlende, før hun leverer den tilbake.

– Vi har vært på besøk hos alle klassene på trinnet til Åse og fortalt hvorfor hun er som hun er og latt elevene spørre om det de lurer på. Åpenhet er viktig for integreringsbiten. Men kanskje vi skulle ha vært på besøk hos flere klasser, undrer Charlotte.

– *Er det noen av barna i klassen til Åse som kan taktile tegn?*

– Noen i klassen hennes kan det, og én er veldig flink. Det er så fint at de inkluderer Åse. Ute i lek er de andre elevene flinke til å være sammen med

Charlottes hender er lyttende mens Åses er talende.

Ulike strukturer laget av forskjellige gjenstander er hjelpemidler som har hver sin betydning.

Åse har fått velge, og i dag ble det yoghurt med frokostblanding.

henne og for eksempel disse på dissa. Det liker Åse godt. Da ler hun høyt og viser at hun hygger seg. Hun trives best sammen med jevnaldrende, sier Charlotte.

Har klassen til Åse norsk, øver hun på å lese punktskrift. Hun følger klassen i flere fag, blant annet kroppsøving og musikk. Charlotte har laget en del av de pedagogiske hjelpemidlene til Åse.

– De må tilpasses henne, både med tanke på hvilket nivå hun ligger på og hva vi tror er mulig. Men vi begynte å telle med Åse før de på Statped sa at vi skulle det. Da de kom på veiledning etter at vi hadde holdt på med tallene 1–5 en stund, la de merke til at hun telte skrittene sine, opptil seks, når hun gikk sidelengs. Åse har bevist at hun klarer langt mer enn hva andre forventer av henne.

Noen ganger tar det lang tid å finne ut hvordan de skal hjelpe Åse til å klare ting.

– Før matet vi Åse. Jeg så ingen hindringer for at hun kunne klare det selv. Så vi satte i gang. Hun fikk koppen og løftet og drakk selv, etter at vi hadde ledet den noen ganger. Men Åse satte den ikke ned på bordet, hun kastet den bort. Det samme gjorde hun med skjeen etter at hun ledet den inn i munnen.

> «Åse har bevist at hun klarer langt mer enn hva andre forventer av henne.»
>
> Charlotte Liamo, spesialpedagog

Tålmodighet

Etter et halvt år med prøving på å få Åse til å ete og drikke selv, måtte de spørre Statped om hjelp.

– Vi fikk til råd at hun skulle plukke opp selv. Åse tenkte jo ikke over at koppen måtte komme tilbake, den gjorde jo det av seg selv fordi vi hentet den og satte den foran henne. Etter at hun måtte være med og hente selv, ble det slutt på at hun kastet bort kopp og skje.

En skal være observant for å få med seg det Åse vil kommunisere.

– Hun har en tenkehånd, har vi funnet ut. Med den gjør hun tegn for det hun tenker på. Ansiktsmotorikken hennes sier også mye. Det er veldig tydelig når hun er fornøyd, men er hun mellomfornøyd, er det ikke alltid like enkelt å finne ut hvorfor og om det er noe vi kan bistå med.

Åse har som regel fine dager, men noen dager er utfordrende også. Hun kan ha smerter og være urolig. Da er det vanskelig å bistå. Charlotte gruer

«Døvblinde må ha nærpersoner som er synet deres og forklarer hva de ser.»

Anne Sofie Løvbrøtte, barnehagelærer og spesialpedagog

seg litt til sommeren.

– Jeg har fått ny jobb i Statped. Det er gøy med ny jobb, men trist å forlate den fine gjengen som er her, sier spesialpedagog Charlotte Liamo.

– *Hvor langt tror du Åse kan komme i utviklingen?*

– Vanskelig å si, men vi oppdager stadig flere ting hun klarer selv. Potensialet hennes er stort. Hun vil lære.

– *Tror du hun kan ta bussen på egen hånd en dag?*

– Det hadde vært stas. Åse klarer så mye mer enn hva en i utgangspunktet trodde. Så hvorfor skal hun ikke klare å ta bussen selv en dag?

Lang vei frem

Foreldrene til Åse har måttet stå på for at Åse skal få den oppfølgingen hun trenger. De synes det fungerer bra i dag.

– Vi er jo bekymret for hvordan det blir i fremtiden og er alltid spent på overganger. Det var vi også da Åse skulle begynne på skolen. Vi var fornøyd med hvordan det fungerte i barnehagen, men overgangen gikk veldig fint, sier mamma til Åse, Selma Gullesen Skarholt.

Det var da Åse begynte på skolen at de fikk et taktilt språk som gjorde det mulig å kommunisere med Åse.

– Vi har jo skjønt lenge at Åse forstår mye, men det var først da Statped kom inn i bildet at det begynte å gå fremover med språket, forteller Selma.

Utredninger av Åse viser at hun har en utviklingshemming. Hun fikk døvblind-diagnosen for to år siden.

– Det er enklere med en spesifikk diagnose, slik at hun får en best tilpasset oppfølging.

Åses hjerneskade tror de kommer av at hun fikk et virus på hjernen før hun ble født.

– Vi har jo skjønt mye av Åse tidligere også. Hun er veldig kroppslig, og når hun er glad, ler hun høyt. Hun kan også småle når hun vil at vi skal gjøre mer av det samme. Enkelte ting tolket vi tidligere som adferd og fakter, men faktene betydde noe som vi ikke forsto, sier Selma.

Spent på fremtiden

Åse bor hjemme hos foreldrene. Hun har personlige assistenter som er der til klokka 22. Én dag i uka og hver annen helg er Åse i avlastningshjem.

– Assistentene til Åse har vært på skolen og fått opplæring. Det er viktig at alle som er rundt Åse, skal forstå henne, og det er en fordel for oss at flest mulig lærer seg taktile tegn.

Mamma Selma bekymrer seg litt for fremtiden og hvordan det blir når Åse blir myndig.

– Hva da? Vi har jo hatt en del runder med klager, søknader og avslag. Nå er det en rolig periode, og ting fungerer ok. Vi blir jo ikke yngre, og vi er jo veldig glad i Åse, så jeg engster meg litt for hvordan fremtiden hennes blir, sier Selma.

– Men all ære til skolen og Statped for jobben de har gjort. Det har vært avgjørende for at Åse kan kommunisere med omverden. Hun liker seg sammen med andre barn, og det er viktig for henne. Da er det viktig å kunne gjøre seg forstått, sier Selma Gullesen Skarholt.

Livslang oppfølging

Personer med kombinert syns- og hørselshemming får veiledning av Statped i forbindelse med skolegang og utdanning.

Døvblinde får i tillegg livslang oppfølging fra Nasjonal Kompetansetjeneste for Døvblinde (NKDB), som er en del av spesialisthelsetjenesten.

I Åses tilfelle har fagfolk derfra veiledet de som jobber med henne de siste fem årene. Om lag to ganger i halvåret treffer Anne Sofie Løvbrøtte og Göran Forsgren fra Statped Åse og hennes team av nærpersoner som jobber med henne.

– Vi bruker ofte veiledning som metode. Da bruker vi gjerne film som er tatt opp i ulike situasjoner med Åse, som vi sammen ser på og tolker, forklarer Forsgren, som er utdannet tegnspråktolk.

Skole- og opplæringstilbudet for døvblinde er et kommunalt ansvar knyttet til utdanningssektoren. Opplæringen skal tilpasses evnene og forutsetningene hos den enkelte elev.

– Vi prøver å spille på motivasjonen og interessene den enkelte har. Mange av sakene vi er inne i, er vanskelige. Men all adferd er uttrykk for noe, og vi jobber som et team med å finne løsninger som fungerer for den enkelte, sier Løvbrøtte, som er utdannet barnehagelærer og synspedagog.

– Barn er viktige for barn

Ved Nasjonal kompetansetjeneste for døvblinde er 361 personer registrert med døvblindhet. Av

Rett bak følger Ida Kristine Kolstad, men det er Åse som leder an. Bak står Kirsti Gjermstad og Charlotte Liamo.

En kjærlig elev får kos og oppmuntring fra en av personene som kan tolke henne. Ida deler raust litt nærhet med Åse.

disse er 107 født døvblinde. Mange av de som har diagnosen døvblinde, har rest av syn eller hørsel, men blir regnet som døvblinde.

– De er funksjonelt døvblinde. Samspillet mellom sansene fungerer ikke som de skal. Når en mister eller har to svekkede sanser, blir ofte regnestykket mer. Én pluss én kan bli 17 i slike tilfeller, forklarer Forsgren.

– Bare tenk på hvor mye du får gratis ved å se. Når et barn lærer å snakke, peker vi og viser. Døvblinde må ha nærpersoner som er synet deres og forklarer hva de ser, sier Løvbrøtte.

– Men hvordan forklarer du en bekk som klukker til noen som ikke hører eller ser? spør Forsgren som ikke har noe enkelt svar på sitt eget spørsmål.

Begge ekspertene fra Statped sier at det er viktig for barn å være sammen med andre barn.

– Voksne er ikke gode nok rollemodeller for barn. De trenger andre barn å være sammen med og leke med, sier Forsgren.

Det at Åse går og stadig klarer mer motorisk, har innvirkning på hvordan hun utvikler også andre ferdigheter.

– Ja, det spiller inn. Fri bevegelse og mobilitet er med på å forsterke begrepsdannelse og forståelse for omverdenen. Vi har som mål at barn skal uttrykke seg ut fra sitt nivå og bli hørt og sett. Tenk på alle dem som har fått stemplet «ikke opplæringsdyktig» opp gjennom tidene. En må se på hvilke potensial og evner den enkelte har og gi dem muligheter, sier Gøran Forsgren.

– Vi ser ofte barn som blomstrer når de omsider blir forstått. Det er jo lett å forstå at det er viktig, sier Anne Sofie Løvbrøtte.

«Kom ikke her med retorikk om mai til meg! Steng av!
For nesten hele juni gikk før hjertet mitt ble bra.»

Dorothy Parker (1893–1967), amerikansk forfatter

Helse

Stor økning i spørretjenesten på ung.no

Via Ung.no ble 2000 spørsmål fra ungdom om spiseforstyrrelse besvart i 2021, fra 1200 spørsmål i 2020.

FOTO THOMAS EKSTRÖM

I 2021 besvarte nettstedet Ung.no nesten 105.000 spørsmål fra ungdom mellom 13 og 20 år.

Det er over 25 prosent økning fra året før, ifølge en pressemelding fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Ung.no hadde 21,5 millioner besøk i fjor. 270 fagpersoner rundt i Norge svarer ungdommene. Temaene kropp, helse, psykisk helse og følelser har de høyeste spørsmålstallene, som i tidligere år. Temaet spiseforstyrrelse har økt fra 1200 spørsmål i 2020 til 2000 spørsmål i 2021. Undersøkelser viser at rundt 90 prosent av norske barn og unge vet om Ung.no.

Holmboeprisen

Årets matematikklærer er Tor Espen Kristensen

Tor Espen Kristensen ved Stord vidaregåande skule er tildelt Holmboeprisen for 2022.

Tor Espen Kristensen ble tildelt Holmboeprisen i år.

FOTO MARIANNE JENSEN, UNIVERSITETET I BERGEN

Priskomiteen omtaler Kristensen som en uvanlig solid fagperson, en inspirerende lærer for elevene og en innflytelsesrik og dyktig bid agsyter til utviklingen av matematikkundervisningen, både lokalt og nasjonalt.

– Elevene sier at han er svært motiverende, lun og engasjert, sier leder av Norsk Matematikkråd, Antonella Zanna Munthe-Kaas, i en pressemelding.

Bent Michael Holmboes minnepris deles ut 23. mai av kunnskapsminister Tonje Brenna i en seremoni ved Oslo katedralskole under Abeluka. Prisen tildeles hvert år én eller flere lærere som har utmerket seg innen god undervisning i matematikk. Prisbeløpet er på 100 000 kroner og deles likt mellom prisvinner og prisvinnerens skole.

Kulturutveksling

FOTO INGER STENVOLL

Gratis interrail til norske 18-åringer

EU håper unge på interrail vil bidra til kulturutveksling på tvers av grensene og gir bort titusener gratis togbilletter til 18-åringer hvert år.

Nå kan ungdommer i Norge også bli med i «DiscoverEU», der 760 billetter er reservert til dem.

– Togreiser på tvers av grenser skal skape samhold og vennskap, og i år er Norge også med, sier Wenche Mobråten i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i en pressemelding.

Kryssordløsning i Utdanning nr 5

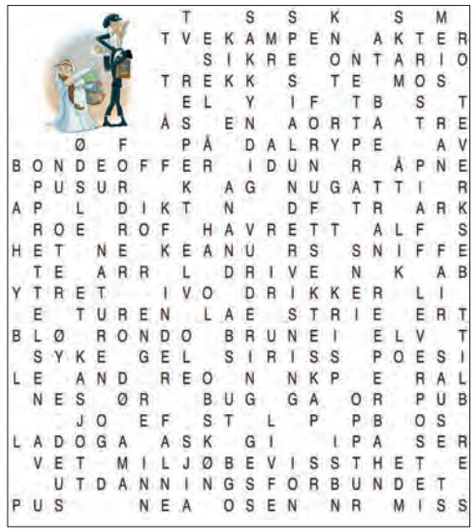

Vinnarane

Vinnarane av kryssordet i Utdanning nr. 05/2022 er Anne Granum, Halden, og Anne Kristin Konstad, Malvik, som vil få kvar sin boksjekk på kr. 500. Vi gratulerer!

Irland

Krever høyere lønn for å holde tritt med galopperende priser

Stigende boligpriser, som her i Cork, og inflasjon, gjør at irske lærere i landets tre lærerfagforbund krever høyere lønn.
ILL.FOTO PIXABAY

Irish National Teacher's Organisation (INTO) krever økning i lærerlønna for å holde tritt med inflasjonen

Leder Joe McKeown innledet INTOs årskongress med å si at lønnsøkninger alene ikke hjelper mot boligkrisen. Han la til at ingen nyutdannet lærer nå kan forvente å kunne kjøpe hus i de fleste deler av Irland. Det melder dagsavisen Irish Examiner.

– For mange kommer heller ikke å leie noe på tale. Uten tiltak vil unge og talentfulle lærere søke seg andre jobber. Hvem skal da undervise barna våre, spurte han.

Foruten lønnsøkning og hvordan ukrainske elever best kan møtes, behandlet INTO også vikartilbud, store klasser og elevenes mentale helse i grunnskolen, under kongressen.

73 prosent tror ikke de vil få boliglån

Også landets to andre lærerforbund, Association of Secondary Teachers Ireland (ASTI) og Teachers' Union of Ireland (TUI) hadde økte levekostnader på dagsordenen under sine kongresser i uke 16.

I en undersøkelse i regi av TUI, der mer enn 1200 svarte, sa nesten tre av fire at lønna deres ikke holdt til å få boliglån. 73 prosent av lærere ansatt etter 2011 mente det vil være umulig for dem å få boliglån til en eiendom i eller i nærheten av der de jobber.

Blant leietakere i samme årskull svarte 98 prosent at hvis de forlot sine bosteder, ville det være ekstremt vanskelig eller vanskelig å sikre seg ny bolig i samme nabolag. Nesten to tredjedeler av de spurte lærerne fikk ikke heltidsjobb ved første tilsetting, noe som ifølge TUI gjorde at de tjente en brøkdel av full lønn i flere år.

Krever fast heltidsjobb fra start

– For å gjøre yrket attraktivt, må lærere få fast heltidsjobb fra yrkesstart, sa TUI-lederen Martin Marjoram.

Ellers mente nesten 90 prosent av de spurte lærerne at mer elevstøtte inn i neste skoleår trengs grunnet tapt undervisning og læring i pandemiårene. 84 prosent mente at fjernundervisning og -læring hadde en uforholdsmessig negativ effekt på vanskeligstilte elever. 84 prosent mente også at mangel på passende elektronisk utstyr gjorde at noen elever ikke greide å engasjere seg i læringen.

66 prosent var svært enige i at krav om dokumentasjon, vurdering og rapportering tok tid fra kjerneoppgaver i undervisningen.

– Denne skadelige trenden må snus for å la lærere konsentrere seg om sine kjerneoppgaver, sa Marjoram.

USA

Økte voldstrusler i skolen

Lærere og skoleansatte sier at de står overfor økte trusler om vold, ikke bare fra elever, men også foreldre.

Lærere og ansatte i skolen forteller om økt fysisk vold fra elever og foreldre midt i pandemien, ifølge en ny studie fra American Psychological Association. Det melder det amerikanske nyhetsnettstedet Insider.com. Av de 15 000 lærerne og andre skoleansatte som svarte på undersøkelsen, var mange bekymret for sikkerheten. Dette gjaldt særlig relatert til covid-19, som personlig undervisning eller å håndheve maskebruk og sosial avstand.

Rundt 33 prosent av de spurte lærerne, 37 prosent i administrasjonen og 27 prosent skoleansatte sa de var blitt truet av elever under pandemien.

Sarah (32) underviser i lesing og skriving i Las Vegas, Nevada. Hun hadde allerede advart om at elevene ville miste telefonen hvis de ikke la den fra seg i timen. En elev gjemte telefonen bak Chromebooken sin.

– Så jeg vet at hun hørte meg, sa Sarah til Insider.

Sarah ventet noen minutter, men da studenten ikke gjorde som hun sa, ba Sarah om telefonen. Eleven skrek at hun ikke ville gi fra seg telefonen.

– Da jeg gikk bort til bordet mitt, kastet hun telefonen mot meg. Den rikosjetterte fra bordet, traff veggen bak, rikosjetterte derfra og slo inn i mikrobølgeovnen ved siden av meg og falt så til gulvet.

Sarah, hvis navn er endret for å unngå reaksjoner fra skolen for å snakke om hendelsen, sa at hun måtte anmelde eleven, som hun vanligvis har et «godt forhold til»: – Hadde jeg ikke gått til side, ville telefonen truffet meg. Hadde det vært i hodet, ville jeg sannsynligvis fått et blått øye eller måttet gå til lege.

Skoleansatte forteller om økt fysisk vold fra elever og foreldre midt i pandemien, ifølge en ny studie fra American Psychological Association.
ILL.FOTO PIXABAY.COM

Årets avgangselever:

Erik og Hadya har aldri hatt eksamen

18-åringene er godt fornøyd med at eksamen ble avlyst også denne våren. Etter to år med pandemi er meningene delte om hvordan elevene bør vurderes i fremtiden.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no **FOTO** Marie von Krogh

– **Jeg har** jo tenkt mye på eksamen. På hvordan det ville bli og om jeg kom til å takle det, sier Hadya Ali Ige (18).

Hun og Erik Tran sitter i kantina på Sola videregående skole i Sola, utenfor Stavanger. De har ikke mange lunsjene igjen her. Snart er de ferdige med 13 års skolegang – og det uten å ha hatt en eneste eksamen.

For tredje år på rad førte koronapandemien til at alle skriftlige eksamener ble avlyst.

Både Erik og Hadya går på studiespesialisering med fordypning i realfag og har planer om å studere etter videregående.

Erik har lyst til å studere datateknologi og kanskje bli ingeniør.

– *Tror du at du kommer til å grue deg til din første eksamen?*

– Ja, hundre prosent. Det hadde vært greit med i alle fall en eksamen i videregående, sånn at jeg hadde visst hvordan det er, sier 18-åringen.

– Høytidelig

– Eksamen er litt høytidelig, sier Kristian Hansson.

Han er realfagslærer og har jobbet på Sola videregående skole i 23 år. Han er lærer for Erik og Hadya og synes det er synd at de ikke har fått oppleve en eksamensdag.

– Elevene er stille og andektige når de møter. Alle tar den dagen veldig alvorlig. Det er en viss ærverdighet over det hele, sier Hansson.

Begge ungdommene har fått øvd seg på eksamen.

– Jeg hadde øvingseksamen på ungdomsskolen. De sa at den lignet på en vanlig eksamen, men jeg vet jo ikke om det stemmer. Jeg vet jo ikke helt hvordan det er, sier Erik.

I år var det mange som mente elevene burde ha eksamen. Erik er glad for at det ikke ble sånn.

– For min egen del er jeg usikker på om jeg hadde gjort det så bra. Vi har jo hatt en del hjemmeundervisning, og jeg har jo aldri hatt en slik prøve før. Jeg er ganske sikker på at eksamen hadde trukket ned snittet mitt, sier Erik.

Fryktet dårlige eksamenskarakterer

Hadya er også glad for å slippe i år.

– Jeg synes ikke jeg lærte like mye de dagene vi hadde hjemmeskole som på skolen. Det er mye enklere å stille spørsmål til læreren når man er i klasserommet, sier Hadya.

Hun tror også eksamen kunne gått utover snittet hennes.

– Jeg føler at jeg ikke har det grunnlaget jeg burde hatt, sier Hadya.

«At snittet har økt så mye, er et tankekors.»

Sigurd Svela, rektor ved Sola videregående skole

– Vi hadde mye hjemmeundervisning i første klasse. Jeg liker å jobbe selv, så det var egentlig bra for meg. Men om jeg lærte like mye, vet jeg jo ikke, sier Erik.

Lærer Kristian Hanson mener derimot elevene ville vært godt rustet for en eksamen i år.

– Vi lærere har jobbet hardt for å komme gjennom pensum og få lært dem det de skal, sier han.

Men han ser noen fordeler med at det ble en avlysning også denne våren.

– Vi får litt bedre tid til å gå gjennom pensum når elevene ikke skal ha eksamen. I år har vi flytta alle større sluttvurderinger tre uker mot sommeren, sier Hansson.

– *Mister ikke elevene motivasjonen når de ikke skal ha en slik avsluttende prøve?*

– Standpunktkarakterene og den store heldagsprøven vi skal ha i vår, holder motivasjonen oppe. Jeg synes vi skal kutte ned på antall eksamener. Det er mange fordeler med å ha en lengre vår med mindre fokus på eksamen, sier Hansson.

Trenger en kalibrering

Rektor Sigurd Svela skjønner at elevene ble lettet da eksamen ble avlyst, men også han tror de hadde klart seg fint.

– Vi klarte å ha elevene mye på skolen. På rødt nivå var elevene på skolen to-tre dager i uka. De som går yrkesfag, var her enda oftere, sier Svela. Men rektoren legger til:

– En skriftlig eksamen kunne nok ha trukket ned snittet likevel. Det er jo sånn at omtrent halvparten av elevene går ned én karakter på disse prøvene.

Han er bekymret for kullet som gikk ut i 2019, og som konkurrerer om studieplasser med tre kull uten eksamenskarakterer på vitnemålet.

– **Det er kjempegreit** at koronarestriksjonene er over og at vi er tilbake til en mer vanlig hverdag, sier Hadya.
– **Jeg savner** litt hjemmeskole. Jeg likte det å kunne velge når jeg skulle jobbe med skolearbeidet. Det var mye mer frihet, sier Erik.

«Det er litt for dumt at én dag skal telle like mye som alt du har gjort resten av året.»

Hadya Ali Ige (18), elev ved Sola videregående skole

– At snittet har økt så mye, er et tankekors. Det er nok også et tegn på at vi trenger den korreksjonen en eksamen faktisk er, sier Svela.

Økningen i karaktersnittet de siste to årene mener han også kan forklares i bortfallet av fraværsgrensen.

Svela tror det har gjort at færre elever har mistet karaktergrunnlaget på grunn av overskridelse av grensen.

– Skolene er satt til å sortere elevene, og da trenger vi et felles kalibreringsverktøy. Hvert år sammenligner jeg resultatet på eksamen og standpunkt. Dersom det er avvik på mer enn én karakter, går jeg gjennom dette med læreren, sier Svela.

Hansson nikker.

– Jeg husker veldig godt den gangen jeg bomma. Jeg gikk tur på stranda da telefonen kom, sier han og rister på hodet.

– *Hadde du vært for streng?*

– Nei, altfor snill.

Vil ha hjemmeeksamen

18-åringene Hadya og Erik mener vurderingssystemet er modent for endringer.

– Jeg synes eksamen virker så tilfeldig. Plutselig er du i dårlig form den dagen, eller så får du akkurat det du ikke kan. Det er litt for dumt at én dag skal telle like mye som alt du har gjort resten av året, sier Hadya.

Hun kunne tenkt seg hjemmeeksamen.

– Men da er jo risikoen for juks veldig stor. Da synes jeg heller at man kunne hatt mappevurdering, altså at karakteren baseres på det man har levert inn i løpet av året, mener Erik.

Realfagslæreren er ikke begeistret for den tanken.

– Leveringspresset vil øke voldsomt om vi skulle hatt mappevurdering. Og det er stort nok fra før, mener lærer Kristian Hansson.

Ønsker endringer

Etter tre år uten eksamen mener også rektor Sigurd Svela at tida er kommet for å ta debatten om hvordan eksamen skal være i framtida.

– Eksamen har en voldsom lang tradisjon. Det er mange grunner til at vi fortsatt bør ha gode eksamener. Men den kan gjerne endre form, slik at den tar inn over seg det nye kompetansebegrepet, sier han og forklarer:

– Det har kommet en fagfornyelse, men eksamen er ikke blitt fornyet, sier Svela.

Lærer Hansson bryter inn:

– Skolen har nå gått gjennom mange reformer uten at eksamen er blitt endret, sier Kristian Hansson.

Også han ønsker seg endringer.

– Man kunne tenke seg at hver elev har en muntlig og to skriftlige eksamener.

For at eksamen kommer til å bestå, er han helt sikker på.

– Aldri i verden om de tør å kutte ut eksamen. Men nå har vi hatt tre år uten, og jeg synes vi skal ta med oss de erfaringene vi har fått videre.

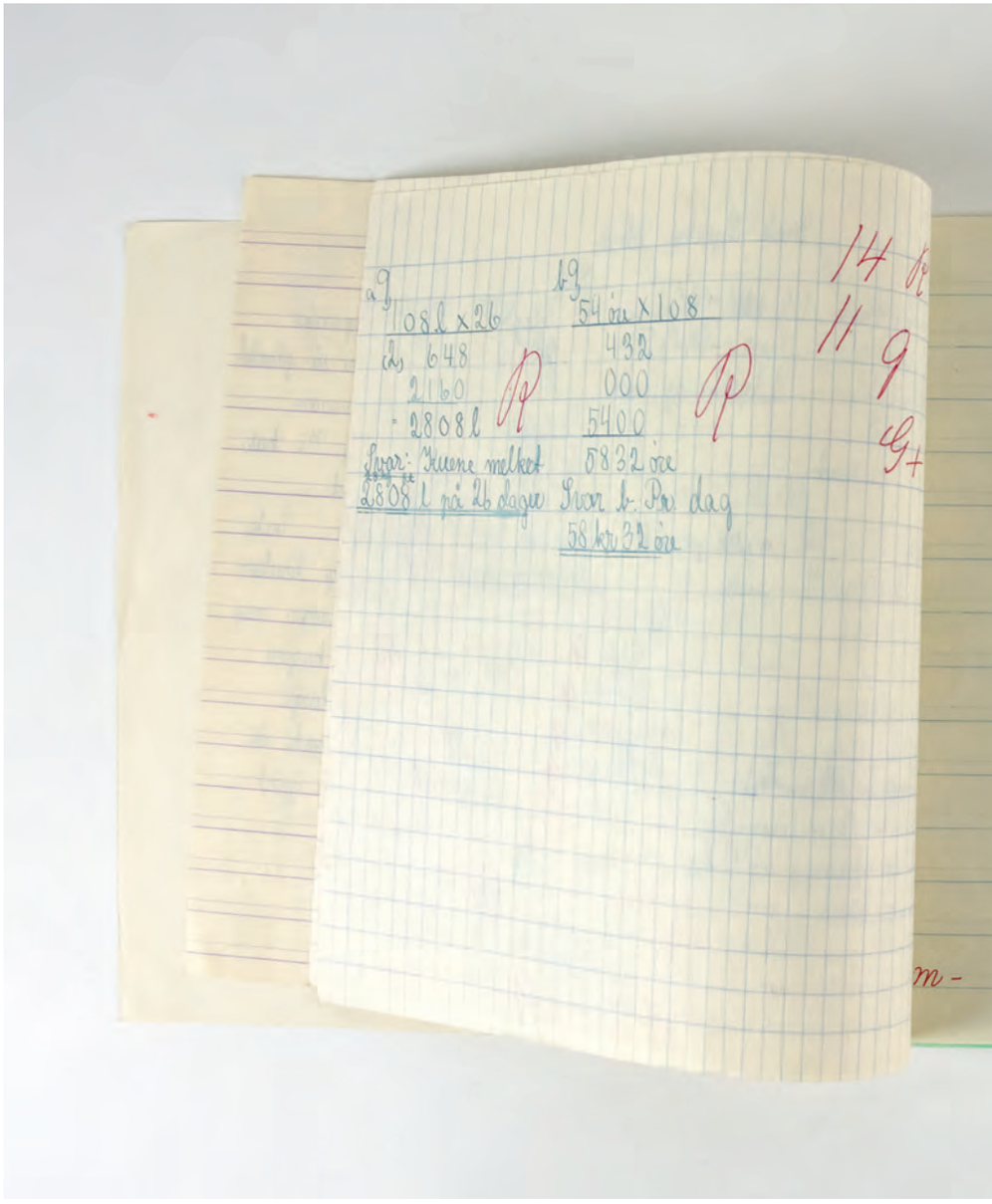

– Dagens system er ikke så rettferdi

Tine Sophie Prøitz

professor og vurderingsforsker ved Universitetet i Sørøst-Norge

– **Etter tre** år med avlyste eksamener sitter vi på erfaringer vi neppe ville hatt uten pandemiårene. Det gir oss mulighet til å stille spørsmål om hvilken rolle og funksjon de ulike vurderingsformene i systemet vårt har. Unntakstilstanden kan ha bidratt til at vi klarer å fornye vurderingsdebatten, sier Tine Sophie Prøitz.

Hun skal lede det partssammensatte utvalget som skal gjennomgå all bruk av prøver og krav til rapportering og dokumentasjon i skolen. Sluttrapporten skal være klar høsten 2023. Prøitz advarer imidlertid mot å tenke på utvalget som et rent eksamensutvalg.

– Det er lett å tenke på eksamen når vurdering diskuteres. Eksamen er viktig for mange og har vært omdiskutert i lang tid. Forskning viser at

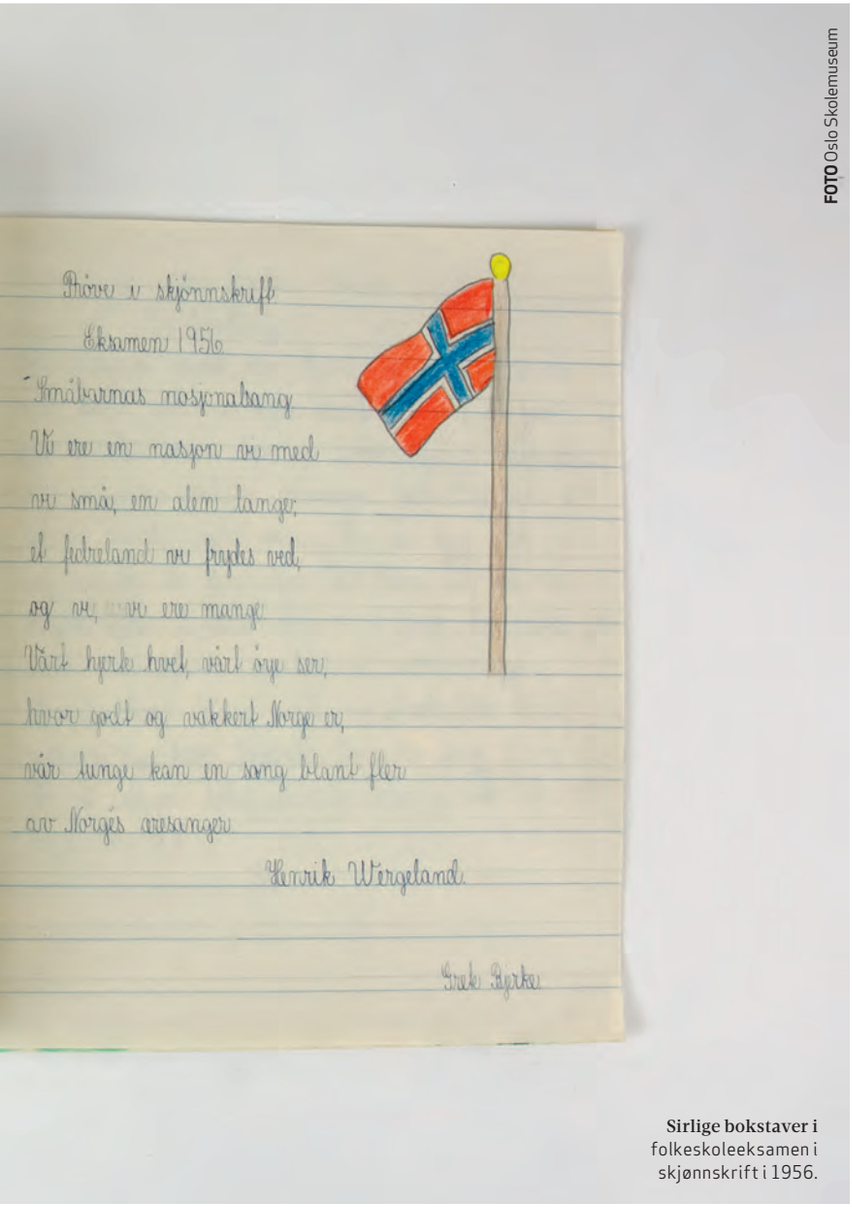

FOTO Oslo Skolemuseum

Sirlige bokstaver i folkeskoleeksamen i skjønnskrift i 1956.

– Styrer i for stor grad undervisningen

Edvard Botterli Udnæs

avtroppende leder i Elevorganisasjonen

– **Vi har** ikke sagt at eksamen skal fjernes med et pennestrøk. Vi vil ha et nytt vurderingssystem som fremmer læring og ivaretar elevenes rettssikkerhet bedre, sier Edvard Botterli Udnæs.

Elevorganisasjonens avtroppende leder er medlem i vurderingsutvalget. Han gleder seg til å ta fatt på arbeidet.

– Så lenge jeg har vært med i Elevorganisasjonen har jeg kjempet for å få til en bedre sluttvurdering enn dagens skriftlige eksamen, sier han.

Elevorganisasjonen ser behov for et skarpere skille mellom underveis- og sluttvurderingen. De ønsker seg også et system som kan sikre lik og rettferdig karaktersetting på alle skoler.

– Vi er for en form for mappevurdering som alternativ, men vi har ikke bestemt oss for akkurat hvordan det skal se ut. Mappevurdering har mange forskjellige betydninger, og noen utfordringer, så det er det vi ønsker en bedre utredning av.

– *Hvorfor er det så viktig for dere å endre dagens eksamensordning?*

– Fordi eksamen i altfor stor grad styrer undervisningen. Det mest vanlige spørsmålet i norske klasserom er fortsatt: Kommer dette på eksamen? Når sluttvurderingen legger premisser for undervisningen, må de være tuftet på de samme verdiene. Slik er det ikke i dag.

g som vi har trodd

eksamen debatteres spesielt mye i Norge i forhold til andre land. Vi er i overkant opptatt av eksamen. Men utvalget har fått et bredt mandat der vi blir bedt om å se på hele systemet av tester og prøver i skolen, sier hun.

Ifølge Prøitz skal utvalget se til hvilken praksis de har i andre land, og de skal se på alle vurderingsformer og hvilke konsekvenser de har, både for lærere og elever.

– Det innebærer å diskutere hva som er rettferdig for elevene og hvilke systemer som er mest hensiktsmessige. Jeg tror nok flere har innsett at eksisterende ordninger ikke nødvendigvis er så rettferdige som vi kanskje har trodd, eller som vi ønsker at de skal være.

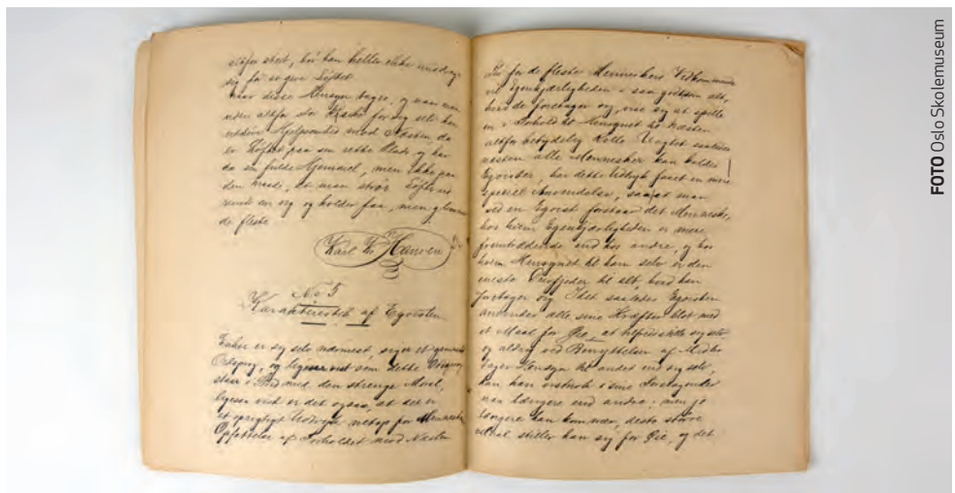

FOTO Oslo Skolemuseum

«Karakteristikk av egoisten» var en av oppgavene denne eksamensdagen i 1882.

– Eksamen er mest rettferdig

Thom Jambak

sentralstyremedlem
i Utdanningsforbundet

– **Å sikre** at all vurdering er rettferdig, er nok en umulig oppgave. Men etter min mening er sentralgitt skriftlig eksamen med ekstern sensor den beste og mest rettferdige måten å få testet ut elevens sluttkompetanse på, sier Thom Jambak.

– Eksamen er et nasjonalt system der det er lagt stor vekt på kvalitetssikringen. Dette systemet kan helt sikkert forbedres, men jeg har så langt ikke sett noen komme opp med en bedre ordning.

Utdanningsforbundet har lenge etterlyst det partssammensatte utvalget som nå skal gjennomgå hele Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem. Jambak mener det er på høy tid, spesielt ettersom nye prøver og eksamener utviklet av Utdanningsdirektoratet har møtt kritikk fra lærerhold.

– Protestene fra lærere og fagmiljøer skyldes nok at det kan se ut til at ønsket om standardisering og målbarhet kan ha overskygget det faglige. Hvis eksamen reduseres til flervalgsoppgaver gjennomført på en datamaskin som regner ut testscore, da snevrer vi inn skolens oppdrag og gjør elevenes læring dårligere, sier Jambak.

– *Ditt forsvar for skriftlig eksamen blir kritisert for å være gammeldags, blant annet fordi eksamen også har endret seg i høyere utdanning. Hva har du å si til det?*

– Fremdeles gjennomføres det mange heldagsprøver også i høyere utdanning, så det tar jeg ikke så tungt. Det at eksamen har eksistert i mange år, kan ikke alene være argument for å skrote ordningen. Tvert imot kan det hende at det at eksamen har eksistert i så mange år, både nasjonalt og internasjonalt, betyr at det ikke har vært enkelt å komme opp med en mer rettferdig vurderingsordning.

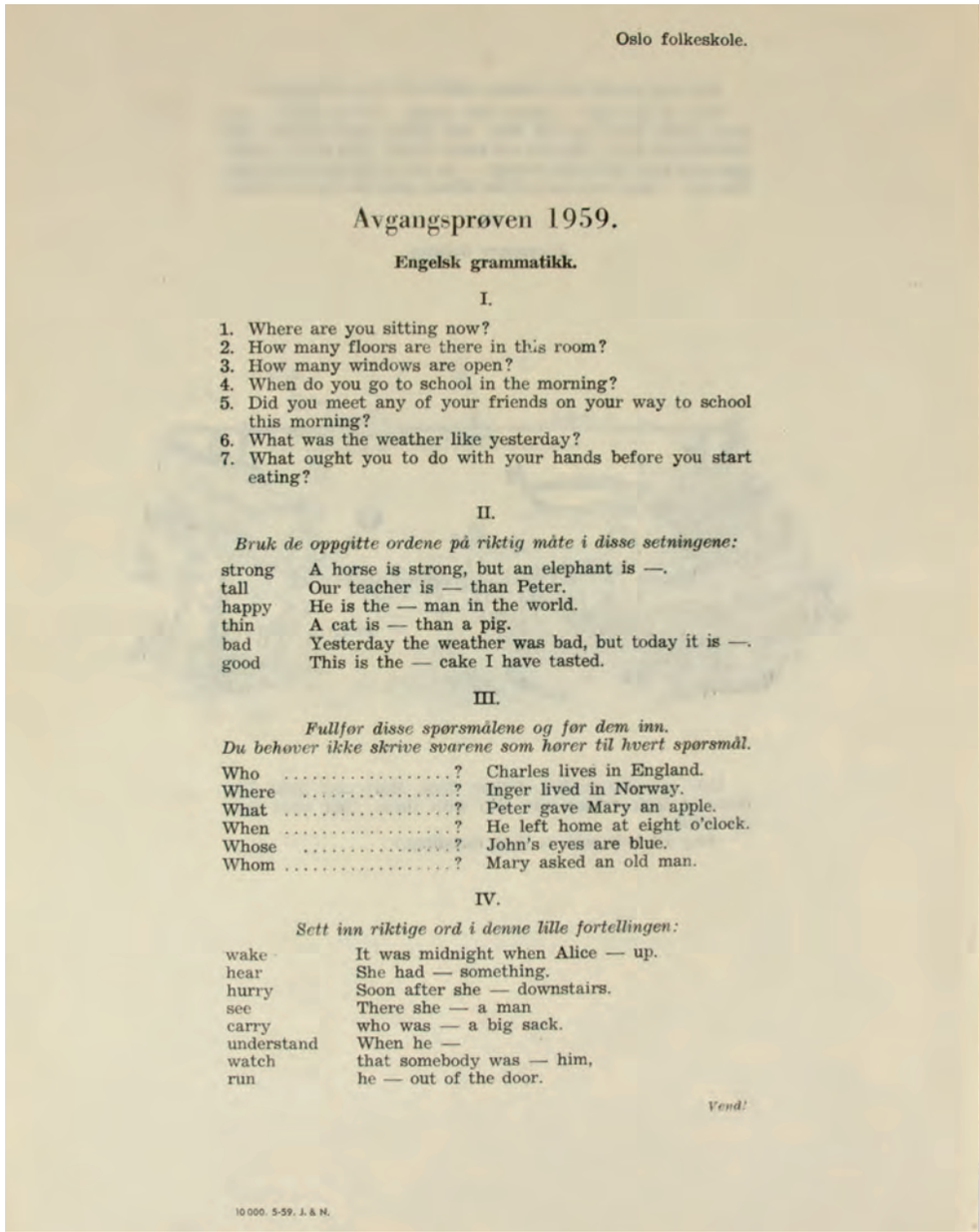

Oslo folkeskole.

Avgangsprøven 1959.

Engelsk grammatikk.

I.

1. Where are you sitting now?
2. How many floors are there in this room?
3. How many windows are open?
4. When do you go to school in the morning?
5. Did you meet any of your friends on your way to school this morning?
6. What was the weather like yesterday?
7. What ought you to do with your hands before you start eating?

II.

Bruk de oppgitte ordene på riktig måte i disse setningene:

strong	A horse is strong, but an elephant is —.
tall	Our teacher is — than Peter.
happy	He is the — man in the world.
thin	A cat is — than a pig.
bad	Yesterday the weather was bad, but today it is —.
good	This is the — cake I have tasted.

III.

Fullfør disse spørsmålene og før dem inn.
Du behøver ikke skrive svarene som hører til hvert spørsmål.

Who .....?	Charles lives in England.
Where .....?	Inger lived in Norway.
What .....?	Peter gave Mary an apple.
When .....?	He left home at eight o'clock.
Whose .....?	John's eyes are blue.
Whom .....?	Mary asked an old man.

IV.

Sett inn riktige ord i denne lille fortellingen:

wake	It was midnight when Alice — up.
hear	She had — something.
hurry	Soon after she — downstairs.
see	There she — a man
carry	who was — a big sack.
understand	When he —
watch	that somebody was — him,
run	he — out of the door.

Vend!

10 000. 5-59. J. & N.

– Mulig å gjøre endringer i sluttvur

Sverre Tveit

postdoktor ved Pedagogisk institutt
på Universitetet i Oslo

– **Som vurderingsforsker** har jeg nok et litt mer nyansert syn på mappevurdering enn det jeg hadde den gangen jeg var aktiv i Elevorganisasjonen på midten av 2000-tallet. Jeg ser grunner til at man ikke bare bør skrote eksamen uten å ha et annet system. Samtidig mener jeg det er mulig å gjøre endringer i sluttvurderingen, sier Sverre Tveit.

Vurdering debatteres nå i hele Norden. Tveit arbeider nå med et prosjekt som går tilbake i historien, der han undersøker myndighetenes og lærerprofesjonens oppfatninger om hva som skal undervises og hvordan dette skal vurderes.

Tveit mener det var riktig av kunnskapsminister

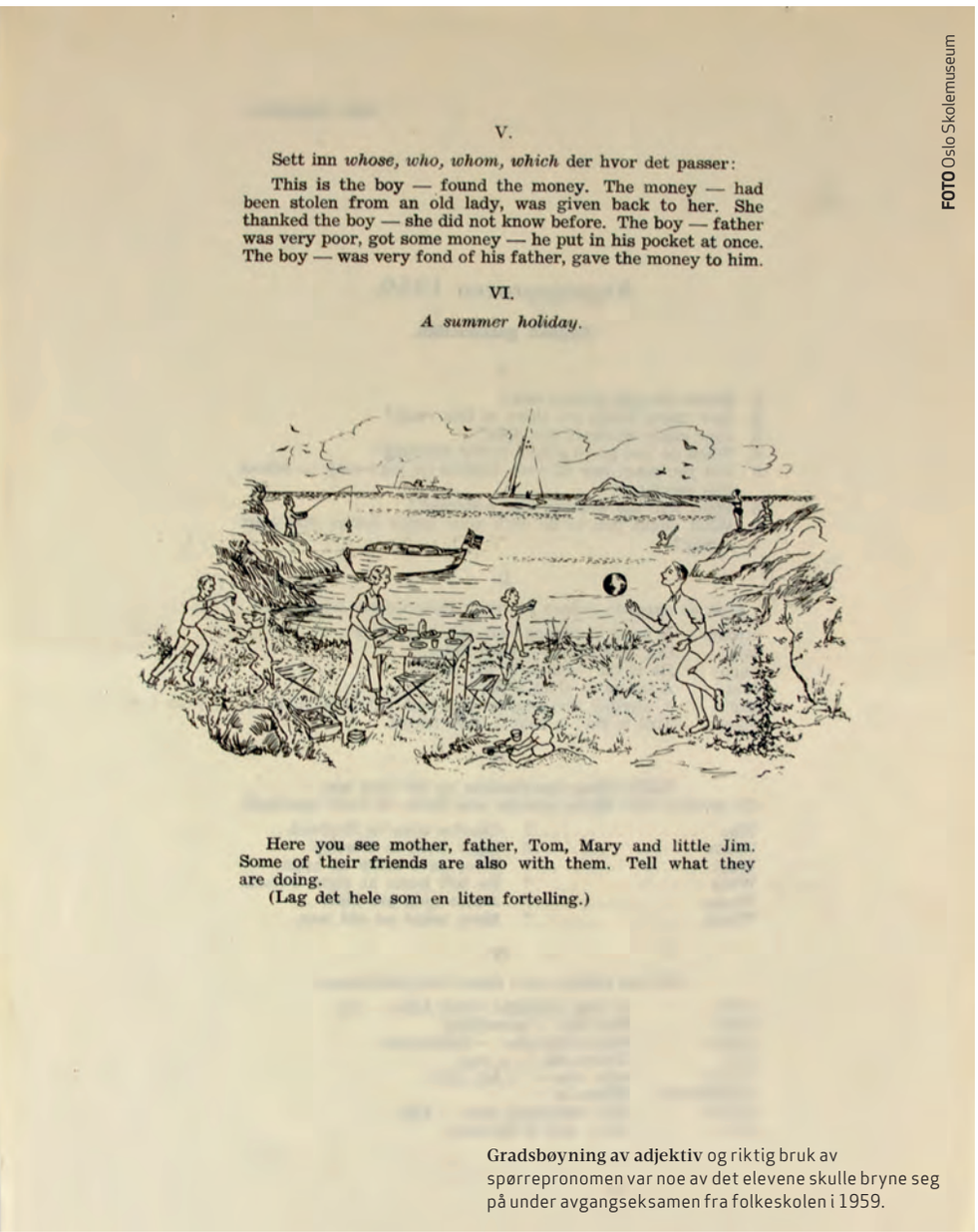

V.

Sett inn *whose, who, whom, which* der hvor det passer:

This is the boy — found the money. The money — had been stolen from an old lady, was given back to her. She thanked the boy — she did not know before. The boy — father was very poor, got some money — he put in his pocket at once. The boy — was very fond of his father, gave the money to him.

VI.

A summer holiday.

Here you see mother, father, Tom, Mary and little Jim. Some of their friends are also with them. Tell what they are doing.
(Lag det hele som en liten fortelling.)

FOTO Oslo Skolemuseum

Gradsbøyning av adjektiv og riktig bruk av spørrepronomen var noe av det elevene skulle bryne seg på under avgangseksamen fra folkeskolen i 1959.

rderingen

Tonje Brenna (Ap) å utnevne et partssammensatt utvalg der vurderingsforskere er med.

– Skal man endre eksamen og innføre nye former for underveis- og sluttvurdering, bør forsøk iverksettes, sier han og understreker at eksamen har en spesiell rolle i vurderingssystemet fordi den krever ekstern sensor. I tillegg jobbes det mye med kvalitetssikring, for å gjøre eksamen mest mulig rettferdig for elevene.

Men en viktig grunn til at eksamen likevel bør diskuteres, sier Tveit, er blant annet bruken av ny teknologi.

Hvordan digitale mapper fungerer i vurderingsarbeidet, bør undersøkes nærmere. Hvordan tolkningsfellesskapet blant sensorene fungerer, er noe også som bør diskuteres, mener han.

Et annet tema er om mappevurderingen kan være en del av sluttvurderingen, og om mappene da bør vurderes av en ekstern sensor.

– Det blir veldig spennende å følge med på arbeidet til vurderingsutvalget, sier Tveit.

– Kan ikke dokumenteres som rettferdig

Tony Burner

professor og vurderingsforsker ved Universitetet i Agder

– **Tre år** uten eksamen gir nye muligheter til å se på formålet med eksamen på nytt. Mange lærere har meldt om at de har fått bedre tid til undervisning og underveisvurdering disse årene. Og elever har fortalt om mindre stress og press, sier Tony Burner.

– *Men hva er alternativet til eksamen?*

– Da må vi først stille det spørsmålet jeg alltid pleier å stille: Hva er hensikten? Vi må se på hva som er formålet med eksamen. Er det å måle noe, å sammenligne noe eller å sjekke at elevene lærer noe? Det vi kan være enige om, er at hovedhensikten med vurdering for elevene er underveisvurdering og læring.

Han legger ikke skjul på at han mener skriftlig eksamen i et rom i fem timer uten hjelpemidler, er unødvendig.

– I forskriften til eksamen står det at man skal tolke elevers, privatisters og lærlingers kompetanse slik den kommer fram på eksamen. Da kan man spørre seg hvorfor det er så viktig å teste hva eleven kan på ett bestemt tidspunkt. For standpunktkarakteren uttrykker jo den helhetlige kompetansen.

Han synes mappevurdering, som Elevorganisasjonen ønsker, er et godt alternativ til eksamen og mener det bør kunne inngå i en sluttvurdering.

– Dette at noen sier at eksamen er en rettferdig måte å sortere elever på, mener jeg ikke kan dokumenters faglig. En fersk forskningsrapport viser at sensureringen av skriftlig eksamen i videregående skole, i fagene norsk matematikk og engelsk, ikke er så pålitelig som mange liker å vise til, sier Burner.

– Noen forsvarer også eksamen med at den skal forberede elevene på høyere utdanning. Da jeg begynte i høyere utdanning for 15 år siden, stemmer det at vi hadde skoleeksamener. Men for eksempel på lærerutdanningene har vi nesten ingen sånne eksamener nå.

Gir plass for leiken i klasse-rommet

Leik er i læreplanar og i måldokument. Men etter årevis med fokus på læremål og fagkunnskapar har han dårlege kår, meiner mange. Emmy Haugen er ein av fleire som kjempar for leiken sin plass.

TEKST Maria Pile Svåsand **FOTO** Erik M. Sundt

– **Velkommen til** Bath hotel!

Emmy Haugen, lærar ved Lysejordet skole i Oslo, ser ut på fjorten tredjeklassingar som sit i ring på golvet framfor ho.

– Kven vil vere i resepsjonen?

To hender skyt i vêret, og Aksel og Sigurd går til eit bord fylt med pass, reisebrosjyrar og ein pengekoffert for å rigge seg til.

Tre av borna går til ei gruppe småbord og gjer seg klare til å opne restauranten. Ella tek på seg munnbind og set seg til ved dokterbordet.

På ein benk står fleire kassar med utkledingsklede: dokterfrakken, dressjakker, hattar, kofferter, vesker og ei heil mengd kostyme av ulike slag. På ti minuttar er elevgruppa omgjort til turistar, kokkar og servitørar. Nokre er dyr, og det er både dronning og prinsesse til stades.

– Då dreg alle turistane med meg til flyplassen!

Emmy leier veg ut til eit naborom: Turistane sit på rad og rekke på ein benk som fungerer som fly, medan Emmy er pilot mot hotellferien i Bath. Under seta ligg tigeren og bjørnen; også dei er klare for ferie. Den neste timen er det i denne verda leikegruppa er i, på ferie på luksushotell i Bath.

Med rett til å leike

Retten til leik er ein del av FN sin barnekonvensjon, og av læreplanen i skulen. Likevel er det mykje som tyder på at mange born saknar leik i skulen.

På Lysejordet skole står rolleleik på timeplanen som eit eige fag. Emmy Haugen har jobba med den typen leik i over tjue år, og iherdig innsats har betalt seg.

– Skulen her har satsa på dette. Me har dette rommet dedikert til leiken, med hotell og butikk og ei mengd utkledingsklede og rekvisittar. Eg får tid til å halde det ved like, i tillegg til at alle frå småtrinna har timar med rolleleik her, seier ho.

Tid til å leike det dei vil

Emmy Haugen har jobba med rolleleik sidan ho gjekk på barnevernsakademiet i 1983; i skulen sidan 2002. På Lysejordet har ho fått faste rolleleik-timar på timeplanen, og ho vekslar mellom klassane på dei fyrste trinna. I tillegg er det leikegrupper i samarbeid med Aktivitetsskolen som brukar det same rommet.

– Då eg kom frå jobb i barnehagen til skulen for tjue år sidan, tenkte eg fyrst: Hjelpes, kvar er leiken? Den får framleis for lite fokus mange stadar, seier Haugen.

Med rolleleiken har ho blitt kontakta av fleire studentar, og gjennom samarbeid med ulike forskarar, har ho blitt invitert til konferansar og møte for å fortelje. At rolleleik på timeplanen trekker til seg så mykje merksemd, kan kanskje vitne

«Ein har ikkje lært å gjere leik til ein integrert del av skulen, verken på lærarskulen eller andre stadar.»

Aslaug Andreassen Beche, dosent ved Oslo Met

Prinsessa (Alissa Ibragic-Romander) og dronninga (Agnes Nordhaug Brandtzæg) spaserer under ferieturen til rollespel-hotellet på Lysejordet skole. Tigeren (Herman Bleikelia Alviniussen) og bjørnen (Oskar Edner Dahl) har teke seg tid til ei lesestund.

om at det ikkje er så veldig vanleg å fokusere på leiken i norske skular.

– Me må jobbe for meir leik i skulen. I tillegg blir omgrepet brukt feil, ein kallar gjerne leikeprega aktivitet for leik. Men å leike butikk i mattetimen er ikkje det. Det må også vere tid til leik på born sine premiss. Rolleleiken her er ein rammeleik, det er vaksne involvert som set nokre premiss, så er resten fritt. I motsetnad til den heilt frie leiken i friminuttet der mykje kan skje og ikkje alle er involvert. Rammeleiken må få betre kår, seier Haugen.

Då seksåringane byrja på skulen etter Reform 97, var det sagt at skulestartarane skulle få det beste frå både barnehage og skule.

– Når eg møter førskuleelevane som skal byrje på skulen året etter, seier dei nesten alltid at det dei gler seg mest til er å leike og å få seg vener. Venskap er kanskje det viktigaste ein lærer seg gjennom leiken. Om borna byrjar på skulen og ikkje får oppfylt dei forventningane dei har, er det eit dårleg utgangspunkt for motivasjonen vidare, seier Haugen.

I butikken på Lysejordet skole sit Sigurd Nielsen Haugan klar til å selje alt frå cornflakes til kakeboksar. Med hatt og dressjakka på, tel han opp korrekte vekslepengar frå kasseapparatet. Sidan det er få kundar akkurat no, har han tid til å gå ut av leiken ei lita stund.

– Dette er det kjekkaste me gjer på skulen. Me kan leike fritt, og eg skulle ønske me gjorde det meir i andre fag også, seier han.

Stempla som framand

Korleis skuledagen til dei yngste elevane i landet er bygd opp, og kva kår dei opplever, veit me eigentleg lite om.

– Dette er ikkje gjort landsomfattande undersøkingar på dette etter at seksårsreforma vart implementert. Miksen av barnehage og skule som vart lova, er også noko som ingen kunne. Ein har ikkje lært å gjere leik til ein integrert del av skulen, verken på lærarskulen eller andre stadar, seier Aslaug Andreassen Becher.

Ho er dosent ved Institutt for grunnskule- og faglærarutdanninga ved Oslo Met – storbyuniversitetet og jobbar mellom anna med leik i opplæringa. Ho fortel at fokuset på leiken etter kvart forsvann, til fordel for læremål og fagkunnskapar.

– Det blei aldri satsa på leik og kompetanseheving på det feltet. I staden blei leiken avskriven for å ikkje høyre heime i skulen. Neste læreplan fokuserte heller på lese- og skrivelæring, og bygde på ei redsle for låge leseevner. Leiken vart det berre

Sigurd Nielsen Haugan er både butikkmann og resepsjonist i rolleleiken. Han syns fleire burde få leik på timeplanen.

7.-klassingane Nicoline Kleppe Tøsti og Oda Wibe er med som rolleleikshjelparar. Dei tek del i leiken og hjelper til å setje i gang dei yngre elevane. Dei eldre elevane er viktige for det psykososiale miljøet, ifølgje Emmy Haugen.

spor igjen av i kroppsøvinga.

Becher var sjølv lærar i fyrsteklasse under 97-læreplanen. Ho fortel om mindre rom til å leike i, fleire lærarar og mindre elevgrupper. Målet om å lære å lese kom fyrst i andreklasse. Etter å ha jobba lenge ved barnehagelærarutdanninga, kom ho til grunnskuleutdanninga i 2015, og var med studentar i praksis i fyrsteklasse.

– Eg fekk sjokk over korleis romma såg ut og kor mange born som var i gruppene. Nokre klasserom kunne like gjerne vore på ein vidaregåande skule. Det var ingen leikekrok, ikkje lagt til rette for rørsle. Det gjorde at eg tok fatt i det som forskar.

Kom attende med Fagfornyinga

Med reforma Fagfornyinga frå 2020 er leiken igjen tilbake, og han vert trekt fram som ein viktig aktivitet borna skal oppleve i skulen. Med den nye lærarutdanninga skal alle bli ekspertar på byrjaropplæringa. På Oslo Met har dei no mykje fokus på leik, og dei har fagintegrering og barneorientering som sine hovudføringar.

– Det er likevel opp til den enkelte institusjonen kor mykje ein legg vekt på det, og me veit for lite om korleis det vert gjort ute i skulane. Me har gjort casestudiar som viser at både foreldre og born vert veldig overraska over kor brutal overgangen frå barnehagen kan vere, og borna saknar leik i skulen, seier Becher.

– Leik opnar «læringsdøra»

Forskinga er klar på at leik er viktig for utviklinga til born.

– Leik er viktig for utviklinga av hjernen. Hjerneforskar Per Brodal seier leik reduserer stress og opnar «læringsdøra» for born, seier Becher.

Ho fortel at ein kan snakke om tre hovudperspektiv på leik: Fri leik, som er driven av borna sjølve og som er viktig i seg sjølv. Leik i utviklingsperspektiv, som også Emmy Haugen viser til, der ein ser på at leiken gir sosiale ferdigheiter, der borna er kreative og tek nye perspektiv. Sist har ein leik i læringsperspektiv, der ein bruker den i undervisning og til dømes leikar butikk i matematikktimen, noko som skapar motivasjon.

– Skulen bør ha plass til alle desse, seier Becher.

«Me er urolege for at mange born ikkje finn seg til rette i skulen, og at me får ei utvikling der det vert stilt krav dei ikkje kan innfri.»

Halvard Hølleland, statssekretær i Kunnskapsdepartementet

Lite teikn til endring

Sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet, Siri Skjæveland Lode, har lenge vore opptatt av at leiken må ha plass i skulen. Ho meiner leiken treng fokus med det same.

– I faga er nok mange lærarar flinke til å bruke leik for å nå kompetansemåla. Eg er endå meir opptatt av den frie leiken. Han har dårlege kår i skulen. Ein har ikkje tid, tradisjon eller eit godt miljø for å leggje til rette for den leiken.

Lode håpar det vil gje resultat at leiken har kome inn igjen i læreplanverket, men seier at også systemet må leggje til rette for at den får plass.

– Profesjonen kan endre på litt, men systemet må leggje til rette for at ein kan gjennomføre leiken. Difor vil eg mest peike på politikarane. Alt blir målt i kompetansemål, og då er det ingenting som tilseier at ein skal bruke tid på fri leik i skulen.

Med lærar Emmy Haugen som pilot held tredjeklassingane strak kurs inn i rolleleiken som ferierande på eit luksushotell i England.

Det er nemleg ikkje ein motsetnad mellom læring og leik, ifølgje ho.

– Leik gir eit av dei beste grunnlaga for læring for dei yngste elevane. Ein må ikkje sette det opp mot kvarandre. Leik er læring, ja takk til begge deler.

Vil gjere endringar

I Hurdalsplattforma står det at regjeringa vil «gi dei yngste elevane ein betre overgang frå barnehage til skule med meir aktiv og leikbasert pedagogikk det første skuleåret, tilpassa behova og utviklinga til elevane».

– Me er urolege for at mange born ikkje finn seg til rette i skulen, og at me får ei utvikling der det vert stilt krav dei ikkje kan innfri. Det snevrar inn skulen, og ein mister born og læring på vegen, seier statssekretær i Kunnskapsdepartementet, Halvard Hølleland (Ap).

Han seier han går ut ifrå at fridomen og leiken ikkje er godt nok varetatt, og at dei vil gjere skulestarten meir skånsam, med meir aktivitetar elevane kjenner igjen frå barnehagen.

Men korleis dei skal endre på dette, veit dei ikkje enno.

– Me vil følgje opp når me får resultata av evalueringa av seksårsreforma neste år, seier Hølleland.

– *Har de idear til kva tiltak som kan vere aktuelle?*

– Me må sjå på koplinga mellom planverket for barnehage og skule. Det handlar òg om kompetanse. Me har sett av 1,7 milliardar kroner til vidareutdanning av lærarar. Mykje har vore brukt på matematikk, norsk og engelsk. Eg trur me kan bruke det tilbodet på andre måtar, som å gjere undervisninga meir praktisk og leikbasert. Til slutt må ein sjå på regelverket for fag- og timefordeling, og kor mykje fleksibilitet ein har lokalt. Samstundes må profesjonen halde diskusjonen i gang, det er gode moglegheiter for å skape betre samhandling mellom skule og barnehage. Dette er ikkje berre eit politisk spørsmål.

– Tydelege læringsmål er viktig

Høgre var kritiske til utdanningspolitikken som vart presentert i Hurdalsplattforma.

– Me er uroa over at læring og grunnleggande ferdigheiter i skulen ikkje er det som er høgast prioritert, men heller aktivitetar som skulemat og leik, seier utdanningspolitisk talsperson i partiet, Margret Hagerup.

Hagerup meiner ein skal ha tillit til at lærarane kjem opp med dei beste undervisningsmetodane, og ynskjer ikkje at politikarane skal detaljstyre. Ho peiker samstundes på at hennar regjering sette i gang Fagfornyinga.

– Der er det fokus på utforskande læring og aktivitet. Leikbasert læring er bra, fri leik og leiketimar er prøvd før, og Kunnskapsløftet var ein snuoperasjon fordi ein då såg at elevane lærte lite intensivt og strukturert. Dei som tapar mest på ein ustrukturert skulekvardag med fokus på til dømes fri leik, er dei svakaste elevane. Me må ha tydelege læringsmål, alle må lære grunnleggande ferdigheiter innan lesing, skriving og rekning. Då må ein byrje tidleg, seier ho.

Oppsummering

På Lysejordet skole har det vore show, middag og natt på hotellet. Tilbake i ein ring på golvet går borna gjennom korleis denne dagen på hotellet har vore.

– Eg syns det var veldig kjekt å gå til dokteren, Ella er ein veldig god dokter, seier Anna.

– Det var så kjekt då Sigurd sa at me skulle få popkorn! Då fekk alle litt meir leik under showet, seier nokon.

Ella og Sigurd smiler lurt, og litt stolt.

– De voksne lager problem

Barnehagelærer Sondre Bjaberg blir blank i øynene når han forteller om praksisen enkelte barnehager har med å splitte venner. – Det er hjerteskjærende. Vi som voksne ville jo aldri godtatt noe sånt, sier han.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no
FOTO Siv Dolmen

Sondre Bjaberg (49) skrev et innlegg om temaet, som ble delt i sosiale medier. Det handlet om at enkelte barnehager bryter opp gode vennskap og ikke lar vennene sitte sammen, være sammen og leke sammen. Dette opptar ham.

– Hvorfor er det å skille venner en av de mest brukte løsninger på utfordringer i barnegruppa? Det er et viktig tema vi som jobber i barnehage må diskutere.

Bryter bånd

Praksisen forsvares ofte med at barn skal lære seg å knytte bånd til andre barn.

– Da tar de fra dem verdien av å oppleve ekte venner. Jeg ble angrepet etter det innlegget, med at jeg ikke tenker på de som ikke har venner. Det er en annen diskusjon. Det er selvfølgelig grusomt ikke å ha venner og noe vi voksne må ta tak i, men det å oppleve å få en venn er så verdifullt. Hvorfor skal vi voksne ødelegge det?

Sondre Bjaberg har jobbet som barnehagelærer i flere tiår. Han lager podkasten «Tidligvakt» om temaer i barnehagen som opptar ham, sammen med Trond Kristoffersen.

Bjaberg er pedagogisk leder, Kristoffersen er daglig leder i Barnehageforum og jobber med kurs, konferanser og utgivelse av fagbøker.

– Vi har laget flere podkaster om venner. Det har vært så lærerikt. Trond forklarte meg at venner som ikke er bra for deg, de som isolerer deg og blir sjalu når du er sammen med andre, er jo ikke ordentlige venner. Skikkelige venner vil hverandre godt.

Den hemmelige hytta

Vi er med barnehagegruppa til Sondre på tur i Årvollskogen, som ligger i Lillomarka i Oslo. Jenter og gutter i alderen fem til seks år viser oss veien inn i skogen til den hemmelige hytta. Den de mener det bare er de som kjenner til.

Underveis er det faste stopp, for veien opp er til tider bratt, og noen bein går saktere enn andre. Ett av stoppene er ved grevlinghiet.

– Her bor det en ordentlig grevling. Her er veien den går når den skal ut, forklarer Sondre Bjaberg

Å dele gleder gjør dem større. Her har Åsmund (5,5 år) og Sverre (6) sammen har funnet glede i noe.

Liv med stripete lue leker med Agnes. Birk holder seg i bakgrunnen.

Bak toppen, over en rot og ned en bakke finnes den hemmelige hytta som Sondre Bjaberg og barnehagegruppen er på vei til. Med på turen er Jakob Skråmestø (17), som er i praksis fra videregående skole.

er for venner i barnehagen

og viser barna hvor den pleier å gå.

Vel fremme ved hytta, som ikke har vegger på alle kanter, men er utstyrt med vedovn og en gapahuk der det er tørt og fint, begynner barna å leke med sitt. To av jentene bistår Sondre med å gjøre i stand til bål.

– Vi gjør alltid opp ild. Så lenge det er tillatt med bål, gjør vi det, ellers bruker vi ovnen. Å sitte rundt et bål og snakke og være sammen er en god måte å føre samtale på. Det er bevist og forsket på. Jeg ser også barn som sitter rundt bålet og er sammen på en annen måte enn ellers, forteller barnehagelæreren som liker å ta med barna ut på tur.

Prioritere venner

– Tenk så godt det er å komme i barnehagen når noen sitter og venter på akkurat deg. Det er jo godt å oppleve, sier Sondre Bjaberg.

Ei av jentene i gruppa fikk i dag lov å velge selv om hun ville på tur eller ikke. Hun valgte å bli igjen i barnehagen.

– Det er viktig at hun fikk velge selv. Hennes bestevenn hadde vært borte fra barnehagen en hel uke og kom i dag. Da ville hun heller være i barnehagen sammen med vennen sin. En hel uke er lenge å være uten sin beste venn, da fikk hun lov til det, forklarer barnehagelæreren.

Han er opptatt av at vi må kunne snakke om ting.

– Det er ikke sikkert at du får en god venn eller en kjæreste, men vi må kunne snakke om det. Noen har kanskje ikke bestemor, mens en annen er veldig opptatt av sin. Vi må kunne snakke om det fordi om ikke alle har det.

– Ingen skal være alene

Sondre Bjaberg har mange jern i ilden. Han holder også foredrag, og han skal snart holde et om nettopp venner.

– Det er mange som pleier å bryte opp vennskap for å få ro. Det er ikke greit. Vi verken kan eller skal love eller forvente at alle skal være venner, men vi skal lære barna viktigheten av å ta vare på hverandre, forholde seg til hverandre på en god måte og med respekt.

Sondre sier det handler om medmenneskelighet å bry seg om hverandre. Det er noe helt annet, og det må vi begynne å ta på alvor at venner skal få være sammen.

– Det å ha en venn gir gode muligheter for en fantastisk barndom, men kan det bli et press? Tåler vi som voksne å se at noen blir avvist? Og hvordan definere vennskap? Jeg opplever ofte at foreldre kan si: «Har barnet mitt venner?» Da er det så viktig å være bevisst på at det ikke å ha en venn ikke er ensbetydende med det å være alene, sier Sondre Bjaberg.

– En skal ikke bryte opp gryende vennskap. Det samfunnet vil ikke jeg være med i, sier barnehagelæreren, som selv har seks barn.

«Det å oppleve å få en venn er så verdifullt. Hvorfor skal vi voksne ødelegge det?»

Sondre Bjaberg,
Barnehagelærer

Petit

Dag Gulbrandsen

Er gris en karakter?

Noen av ungene i gata gikk på søndagsskole, men det gjorde verken broren min eller jeg. Jeg hadde egentlig lyst, for på søndagsskolen fik de gullstjerner hver gang de møtte opp.

Vi dro enten på hytta eller på tur hver søndag, og der fikk jeg aldri gullstjerner, selv om jeg for eksempel gikk ganske fort på ski. Jeg fikk brødskiver, hjemmebakte rosinboller og solbærtoddy – men altså ingen gullstjerner.

Min tre år eldre bror tenkte aldri på disse gullstjernene. «Det er jo bare for å lokke dem til søndagsskolen, det», sa han. Han var mer opptatt av å få idrettspokaler eller gode karakterer. «Vent til femte klasse, du», sa han. «Da får du også karakterer». Han fikk til og med karakterbok der S, Mg, G, Ng eller Lg sirlig var ført inn med penn. En gang fikk han Sg i Naturfag, og da fikk han 50 kroner av far. «Men kommer du hjem med Lg, så må du betale tilbake», sa far i en spøk.

Det var ikke bare karakterer som satte oss i bås. Konkurranser og prøver var med på å dele oss inn i grupper. Broderen var god i idrett, mens jeg var god til å synge. Broderen ble valgt inn i skolepatruljen, mens jeg var god til å luke i skolehagen. Broderen vant sykkelløpet, mens jeg fikk bære duskene på 17. mai-fanen. «Du er en god gutt, du», sa min mor. Jeg hata å være god gutt, men jeg fikk i hvert fall Mg i oppførsel.

På skolen fikk vi heller ikke gullstjerner, men hvis vi hadde skrevet pent eller regnet riktig, så fikk vi et stempel. En rød stjerne ble stemplet inn i boka. Mor og far var veldig fornøyde hvis jeg kom hjem med stjernestempel. Av og til var jeg litt for rask og unøyaktig, og arbeidene ble ikke så fine. Da fikk jeg bare et elefantstempel. Men det verste som kunne skje, var grisestempelet. «Nei, grisestempel må du ikke få», sa mor.

En gang hadde jeg det veldig travelt, og leksene ble gjort unna i en fei. Til og med blekket fra fyllepennen var dratt utover i et griseri. Da ble det i alle fall ingen stjerne, ingen elefant, og heller ikke noen gris – bare rumpa på grisen ble stemplet nederst i høyre hjørne. Det var veldig flaut, og jeg grudde meg til å vise det hjemme. «Dette er siste gang», sa far.

Tenk om jeg heller hadde gått på søndagsskole – da hadde jeg i hvert fall fått gullstjerne!

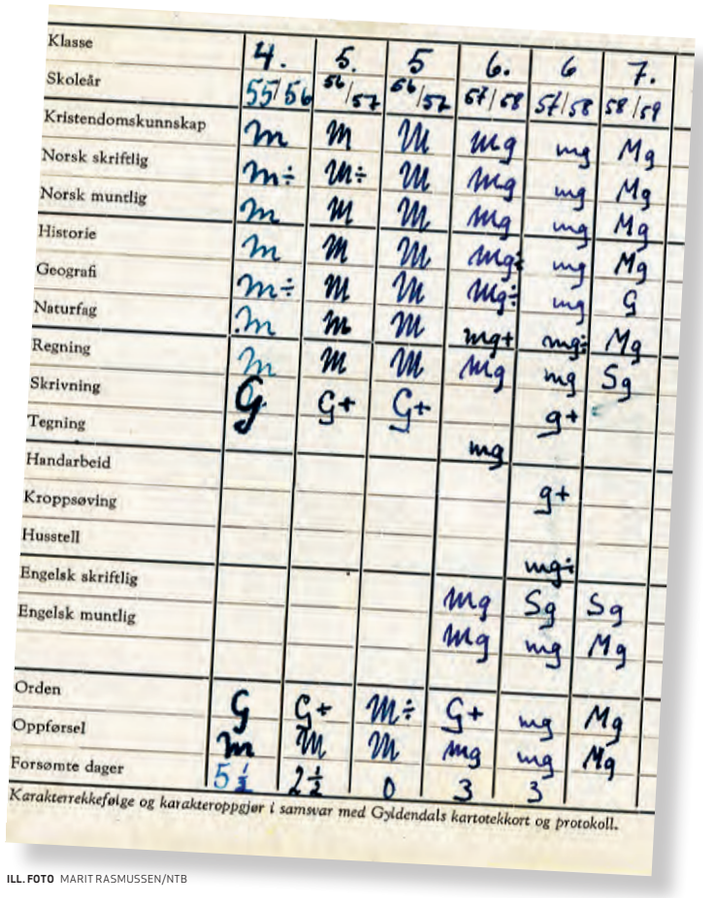

Klasse	4.	5.	5	6.	6	7.
Skoleår	55/56	56/57	56/57	57/58	57/58	58/59
Kristendomskunnskap	m	m	m	mg	mg	Mg
Norsk skriftlig	m÷	m÷	m	mg	mg	Mg
Norsk muntlig	m	m	m	mg	mg	Mg
Historie	m	m	m	mg÷	mg	Mg
Geografi	m÷	m	m	mg÷	mg	G
Naturfag	m	m	m	mg+	mg÷	Mg
Regning	m	m	m	mg	mg	Sg
Skrivning	G	G+	G+		g+	
Tegning				mg		
Handarbeid					g+	
Kroppsøving						
Husstell					mg÷	
Engelsk skriftlig				mg	Sg	Sg
Engelsk muntlig				mg	mg	Mg
Orden	G	G+	m÷	G+	mg	Mg
Oppførsel	m	m	m	mg	mg	Mg
Forsømte dager	5½	2½	0	3	3	

Karakterrekkefølge og karakteroppgjør i samsvar med Gyldendals kartotekkort og protokoll.

ILL. FOTO MARIT RASMUSSEN/NTB

«Jeg hata å være god gutt, men jeg fikk i hvert fall Mg i oppførsel.»

Dag Gulbrandsen
pensjonist etter 40 år i skoleverket

FOTO PRIVAT

Tilbakeblikk

For 50 år siden
Nå må Norsk Skoleblad bestemme seg

Mens kampen for/mot norsk tilslutning til EEC raser i aviser og tidsskrifter, i radio og fjernsyn, i foreninger og partilag over det ganske land, har Norsk Skoleblad til nå forsøkt å holde seg utenfor […] I dag må stort sett alle voksne borgere i Norge ta stilling til spørsmålet om Norge skal slutte seg til EEC. Skal så Norsk Skoleblad danne et reservat hvor striden ikke når fram? Jeg tror ikke at vi lærere kan forsvare dette. La kampen komme. (Fra et leserinnlegg av Gunnar Bergstad)

Norsk Skoleblad nr. 19/1972

For 25 år siden
Ny ledelse i NEO

9. til 11. mars var rundt 200 elever samlet på Norsk Elevorganisasjons (NEO) tredje elevting (landsmøte) i Oslo. Nyvalgt leder i Norges største ungdomsorganisasjon er Hallstein Braaten Bjercke, som tiltrer 1. juli. Lærlingsituasjonen var ett av de heteste temaene som ble diskutert på NEOS elevting.

Skolefokus nr. 9/1997

GLIMT

Fotografis e tilbakeblikk fra skole og barnehage.

Russe-rulling på larveføter

Russefeiringa i 1945 har vore vanskeleg å toppe for seinare russekull. Fienden var slegen, okkupantane snart på veg heim, og vona om ei framtid i fridom og fred kunne danne ramma for gymnasiastane sin avskilsfest den våren. Ifølgje Sør-Troms museum kan bildet ha vore teke under russefeiringa i Bodø. Både russ og soldatar har funne seg godt til rette oppå ei panservogn, som truleg er ein franskprodusert Hotchkiss H39; opphavleg fransk, men ombygd og nytta av den tyske hæren.

FOTO SØR-TROMS MUSEUM **TEKST** HARALD F. WOLLEBÆK

Bøker

Aktuell bok ANMELDT AV Jan Oscar Bodøgaard, historiker

Inge Eidsvåg – kulturhistoriker, samfunnsrefser og humanist

I livets skole
Rapport fra en avgangselev

Av Inge Eidsvåg
Cappelen Damm 2021
409 sider

I boka «I livets skole» møter vi en engasjert og reflektert Inge Eidsvåg. Når han også har en god penn, er det lett å bli med på hans kulturreise fra barndommens enkle kår på Hitra til dagens digitale verden.

Inge Eidsvåg er ikke redd for å komme med en advarende pekefinger, enten det gjelder norsk skolepolitikk, forbrukersamfunnet eller globale miljøutfordringer. Hans advarsler blir imidlertid alltid etterfulgt av optimisme, tro på mennesket og framtidshåp. Eidsvåg framstår i «I livets skole» som en helstøpt humanist, og slike er det verd å bli bedre kjent med.

Avgangselev? Ikke bare det, Inge Eidsvåg er skoleveteran, med flere tiårs fartstid som lærer i videregående skole og som rektor ved Nansenskolen på Lillehammer. Han han skrevet vel femten bøker, flere med skole og lærergjerningen som tema, i tillegg til artikler og kåserier i dagspresse og mediene for øvrig.

I dag er Eidsvåg godt inne i 70-årene, men har ikke pensjonert seg fra samfunnsengasjement og forfattervirksomhet. I boka «I livets skole» ser vi dette kombinert. Historikeren Eidsvåg gir en mangfoldig framstilling av utviklinga i Norge, fra sin egen oppvekst i en fiskerbondefamilie på Hitra til dagens digitale og urbane Norge. Oppsummerende spør han så: «Er Norge i dag et bedre samfunn å leve i enn på 1950-tallet? Mitt svar er et ubetinget ja, det meste har gått i riktig retning».

Tro nå endelig ikke at dette viser at Inge Eidsvåg ikke er bevisst skjevhetene og skyggesidene ved dagens samfunn. Hans engasjement innen skole og fredsarbeid særlig, viser at han tydeligvis mener at det i dag er nok av utfordringer og problem å gripe fatt i.

«I livets skole» er noe mer enn en erindringsbok fra «en avgangselev». Et langt yrkesliv som lærer gjør at Eidsvåg har mye på hjertet om hva som skjer i dagens norske skole. Han er tidvis skarp når han kommenterer hvordan barns frie lek nærmest har forsvunnet fra skole og barnehage, og blitt erstattet av voksenstyrte læringsprogrammer, med honnørord som «lekbasert læring» og «veiledet lek». Det er gjennom lek barn lærer, forklarer han, men de leker ikke for å lære, men fordi det gir glede. Her siterer han den danske psykologiprofessoren Dion Sommer, som har forsket på forholdet lek og styrt læring: «Den klokkeklare konklusjonen er at jo tidligere man begynner med målstyrt læring, jo dårligere går det med barna videre i skole- og utdanningssystemet».

Eidsvågs tro på mennesket, på nestekjærlighet og solidaritet, er tydelig grunnleggende viktig i hans liv og virke. Dette kombinert med hans erfaringer fra skolen gjør at han retter en advarende pekefinger mot det han omtaler som «konkurranseideologiens plass i skolen». Egoisme, hardhet og kynisme er ifølge Eidsvåg resultat av denne ideologiens moral om at målet helliger midlene. Motsatt har Eidsvåg lært etter sine tiår i skolen, at samarbeid ikke bare gir bedre læring enn konkurranse, men at kvaliteter som hensynsfullhet, hjelpsomhet, medansvar og solidaritet vokser ut av samarbeid.

Inge Eidsvåg ser både tilbake på sitt eget liv og trekker opp et større perspektiv i boka «I livets skole – rapport fra en avgangselev».
ARKIVFOTO NANSENSKOLEN

Ifølge Eidsvåg var det tilfeldigheter som i 1994 gjorde at han ble aktiv i solidaritetsarbeid for Sarajevo. Han fikk etablert et dialogprosjekt hvor tanken bak var å etablere kontakt mellom de forskjellige etniske gruppene på Balkan. Eidsvåg er tydelig stolt når han beskriver hvordan dette vokste til ti lokale Nansen Dialogsentre, med et variert kurs- og opplæringsprogram, utenom Nansen fredssenter på Lillehammer.

Som vi forstår, har Inge Eidsvåg hatt, og har, mange jern i ilden, og hans vide interessefelt gjenspeiles i «I livets skole». Han holder Sokrates' dialogpedagogikk opp mot Jesu forkynnelse; drøfter forskningsresultat om jødeutryddelsene under 2. verdenskrig; anvender Gandhis ikkevoldsfilosofi for å trenge bak terrorens blodtåke; kommenterer pandemiens utfordringer, Greta Thunbergs miljøengasjement og ender opp med å ville takke. Takke for hva og takke hvem? Livet i seg selv, kanskje, og avslutningsvis konkluderer Inge Eidsvåg med at han har fått mye mer igjen i livet enn han har gitt.

Etter endt lesing er også min konklusjon klar: Inge Eidsvågs «I livets skole» er velskrevet, mangfoldig og tankevekkende. Anbefales!

Aktuell bok **ANMELDT AV** Hilde Eskild, grunnskolelærer og forfatter

Vakker bok om døden og om livet

Ekteparet Leine Bientie har skrevet en vakker bok med stille fortellinger som kanskje mest av alt handler om det mangfoldige og uforutsigbare livet.

De 11 fortellingene skildrer livserfaringer fra ulike fellesskap, eller mangel på fellesskap. «Midt iblant oss lever døden» handler om liv og livskraft, og om døden. Fortellingene tar oss blant annet med til hun som lager bårekrans til sin fars begravelse – av einer og tornekrans og giftige røde bær. Til den som venter på døden i ensomhet og lager «dødsord» til sin egen gravsten: «Mitt korte liv ble altfor langt.» «Alle forsvant. Er de døde? Som jeg?»

Boka beskriver død omsluttet av kjærlighet og med fysisk nærhet. Den beskriver ensom død preget av kulde og avstand. Det handler om å vente på å dø, om å bli overrasket av død, om død etter et langt liv. Det handler om å forårsake død. Det handler om å bruke døden til å skremme. Og disse stille fortellingene tar ikke bare for seg menneskelig død. De handler også om døden til kultur, til identitet og til dyr.

Ikke alle fortellingene grep meg like sterkt, men jeg sitter igjen med en følelse av å ha lest noe fint og viktig. Det er en vakker verdighet over dette. Jeg blir litt forstyrret av rotete bruk av verbtider noen steder, men ellers er språket presist og uttrykksfullt. Her er ingen overflødige ord eller beskrivelser.

Fortellingene blir aldri pratete. Samtidig er de ikke for stramme. De byr på ettertanke og refleksjon. H ordan skal man oppføre seg når noen skal dø? Når den ene er «dødsens» og den andre er «livsens». Fortellingene inviterer til å minnes og oppleve. «– Det er bare meg, hvisker han inn i telefonen, som om han ikke vil forstyrre henne i senga. – Ja, nå er det bare meg, gjentar han stille.»

Kan denne boka tilføre skolehverdagen noe? Kanskje ikke alle fortellingene, og kanskje ikke i grunnskolen. Tekstene krever litt år og alder for at man skal ha utbytte av dem. De krever en viss referanseramme og modenhet. Jeg hadde nok ikke brukt dem på 8. trinn, men ville vurdert et par av tekstene på 10. trinn.

Ellers handler det jo alltid om å se sine elever an. Å velge stoff som passer til dem her og nå. Å utfordre det modenhetsnivået de befinner seg på. I «Midt iblant oss lever døden» har vi en stillferdig og tankevekkende ressurs rundt temaet liv og død som kan lede til refle - sjon og samtale.

Boka er vakkert illustrert av Ellen Sara Reiten Bientie. Illustrasjonene kler tekstene, og fargene understreker den roen og åpenheten for refleksjon som boka formidler. Trekløveret, et symbol for blant annet treenigheten, er gjennomgående.

«Midt iblant oss lever døden» klarer å vise det store og uendelige i det lille og hverdagslige. Flere av fortellingene fortsatte å røre ved bevisstheten min. De ble hos meg lenge etter at jeg hadde lest dem.

Midt iblant oss lever døden / Jaememe mijjen luvnie jeala

Av Anne-Grethe og Bierna Leine Bientie
Illustrert av Ellen Sara Reiten Bientie
Iđut 2021
72 sider

Fortellingene byr på ettertanke og refleksjon. Hvordan skal man oppføre seg når noen skal dø?
ILL.FOTO KIEFERPIX /ISTOCK

Opplæringsloven kapittel 9 A, Elevenes skolemiljø:

Om små indikatorer og dømmekraft

Det er nødvendig å undersøke praktiseringen av kapittel 9 A og bruken av ikke-kvalitative metoder for å overvåke driften i skolesektoren. Praktiseringen har ført til helseskade og sykmeldinger blant lærerne.

Heidi Thorp Stakset
lektor
FOTO PRIVAT

Etter innføringen av kapittel 9 A i skolen har flere pekt på at bruken av kapittelet gir avkall på lærernes rettssikkerhet. Situasjonen er såpass alvorlig at den har medført helseskade og sykmeldinger blant ansatte i lærersektoren. Det er derfor nødvendig å undersøke praktiseringen av kapittel 9 A og den utbredte bruken av ikke-kvalitative metoder for å overvåke driften i skolesektoren. Er metodene etterprøvbare, og har fagprofesjonen muligheter til å tilbakevise antagelser som er gitt?

I Frankrike har Annie Fouquet, generalinspektør for sosiale saker og president for det franske evalueringsselskapet, skrevet en artikkel om bruk av statistikk i virksomheter. Hennes teorier er fruktbare for å forstå styrestrukturene i den offentlige skolen. Hun hevder at den statistiske metoden kompenserer for mangelen på ledelsesindikatorer for å overvåke fremdriften i aktiviteten eller virksomheten. Dette innebærer store risikoer, mener hun, og peker på forvirrende statistiske funn, at man lar seg styre av numeriske indikatorer, man holder seg til kortsiktige perioder og glemmer å undersøke konsekvenser. En indikator er et segment av informasjon som gir en følelse av retning.

La meg gi et konkret eksempel: Et segment av informasjon fra en person gjentas to- tre ganger. Segmentet får større vekt enn fagresultater siden den inngår som en numerisk indikator. Denne metoden er derfor enkel å manipulere. Brukere av informasjonen, eksempelvis ledere i en virksomhet, har i utgangspunktet en generell idé om hvilket utfall prosessen vil få. Underveis vil de bestemme hvilke små indikatorer som skal brukes for å styre retningen. For eksempel anvendes informasjon om tidligere forhold, eller opplysninger om helse, relatert til en tilstand, som indikator. Konsekvensen kan være vidtrekkende.

En stor og utbredt risiko ved bruk av kvantitative indikatorer er forvirringen mellom observasjon og dømmekraft, skriver Fouguet. Å observere er ikke å vurdere, understreker hun siden vurdering forutsetter kvalitativ fortolkning. Ifølge Fouguet kan den samme observasjonen «gi opphav til vidt forskjellige verdivurderinger».

Tenk deg en observasjon av en elevs mistrivsel i en klasse. Årsaksforklaringene går i ulike retninger. For medelevene er det eleven som ikke vil være sammen med dem. For eleven er det klassen som utestenger henne. For foreldrene er det læreren som er ansvarlig for elevens lave karakter (og følgelig mistrivsel). For avdelingsleder er det faglæreren som var for streng da han rokerte gruppene, fordi det krenket dem og fikk dem til å føle skyld.

Her fungerer omgivelsene rundt eleven bekreftende, mens fokus dreies over på faglærere som er mye av navet diskusjonen dreier seg om. Hvordan det snakkes om lærere, viser til spenning mer enn til sak, hvilket har stor innvirkning på hvordan saken utvikler seg. Man setter person og relasjon i fokus fremfor tema, følelser fremfor fakta, og man evaluerer personen fremfor å samtale med henne. Slike prosesser påvirker miljøet i nevneverdig grad. Uenighet og spørsmål oppfattes som konfliktskapende og miljøet bærer preg av taushetskultur og konfliktskyhet.

Prosesser rundt lærere gjentas og varieres over tid, og problemet, for eksempel en elevs mistrivsel, omdannes til «personalsak» og 9 A-sak. De subjektive antagelsene blir samlet og omdefinert til en objektiv sannhet, selv om antagelsene ikke er etterprøvbare. Dersom informasjonen ikke er etterprøvbar, kunne man legge til grunn at faktagrunnlaget skjules for at feil ikke skal avdekkes? I vårt eksempel ovenfor la vi merke til at hver og en gjør en annen vurdering av samme observasjon, og ulikheten avhenger av ståstedet eller posisjonen til personen. De små indikatorene om læreren legges varig i hans mappe.

«Man evaluerer personen fremfor å samtale med henne.»

Virksomhetene har organisasjonskulturer som utvikler bestemte virkelighetsoppfatninger, et sett faste tanker om hvordan ting henger sammen. Samlingen av personalsaker må forstås i lys av verdiene i institusjonen og fagprofesjonens svekkede stilling. I en studie om virkelighetsoppfatninger skriver Kjetil Sander: «Den enkelte medarbeider er oftest lite bevisst sine grunnleggende antakelser, og de er derfor ofte udiskutable. Også av denne grunn er sosialiseringen og samlingen rundt et sett av felles grunnleggende antakelser på en arbeidsplass veldig sterk.»

Det er viktig å se nærmere på prosessene og de psykiske mekanismene som styrer vår antagelse. I en redegjørelse om forklaringsmodeller skriver Sander: «Hvordan vi årsaksforklarer hendelser rundt oss er ifølge attribusjonsteorien viktig for om vi styrker eller svekker selvbildet vårt. Forklarer vi negative hendelser i livet vårt med andres feil, tilfeldigheter og ytre omstendigheter, svekker vi vårt eget selvbilde. Tenker vi at det positive som skjer har sin årsak i forhold ved oss selv, styrkes eget selvbilde.» […] «Administrativt personale kan eksempelvis ha en bestemt oppfatning av både omverden og øvrige avdelinger, som fagansatte ikke deler.» (Sander; 1.9.2019)

Det er med andre ord vanlig å utelate trinnet som gjør det mulig å forstå og løse problemet innenfra; faglærers vurdering og fagprofesjonens nyanseringer. Fagprofesjonen er bærebjelke og drivkraft i skolen og kjenner kompleksiteten i undervisningen og dynamikken i de sosiale samspillene i timene innenfra. Som i familien, trengs en voksenrolle i klasserommet som kan bearbeide spenninger og konflikter som oppstår, og i tillegg har profesjonen faglighet i bunn. Læreren kan vurdere mangfoldet av elementer og synspunkter

som ikke lar seg begrense til enkle beregninger og antagelser.

Den psykologiske fagkunnskapen er særskilt viktig for å kunne forstå hvilke psykiske mekanismer som trer i kraft når elever reagerer i klasserommet. De har et spekter av følelsesnyanser og responderer med ulike mentale dramatiseringer på ytre forhold og personer i omgivelsene. Vi vet at samme hendelse eller ord kan krenke ett subjekt, men kanskje ikke et annet, fordi kvaliteten (sårbarheten) på personens nervestrukturer er ulik. Denne kvaliteten kalles narsissistisk sårbarhet.

La oss avslutte med å vise en kvalitativ og etterprøvbar metode innenfra, brukt på vårt fiktive eksempel ovenfor. Eksempelvis kan eleven oppleve 50 prosent mistrivsel en uke, men rapportere at følelsen av velvære bedret seg med 30 prosent to uker etterpå. I samtaler forteller eleven at det økte velværet skyldtes den åpne dialogen eller endring av gruppesammensetning. Eventuelt kan det skyldes den positive oppmerksomheten hun fikk fra de andre elevene etter at læreren hadde samtalt fortrolig med hver enkelt av dem. Tre uker etter rapporterer eleven imidlertid om 40 prosent mistrivsel siden hun strøk på prøven i matematikk, men måneden etter økte trivselen betraktelig, siden skolen fikk tildelt økonomiske midler til faglig støtte. En annen forklaring på økt velvære hos eleven, kan være at hun byttet klasse fordi hun hadde nære venner der.

Kilder:

Fouquet, Annie, generalinspektør for sosiale saker og president for det franske evalueringsselskapet: Bruk av statistikk: fra beslutningsstøtte til evaluering av offentlig politikk. Revue française des affaires sociales 2010/1-2, side 307-322.

Sander, Kjetil: Virkelighetsoppfatningen og grunnleggende antagelser, 01.09.2019 (estudie.no)

Studier ved siden av jobb?

Ta deltidsstudier i KRLE / religion og etikk med oppstart 20. august 2022.

Søk innen 15. juni!

Etikk og filosofi

KRLE1031 (15 stp)

Vil du få mer kunnskap om sentrale spørsmål i etikk og filosofi, evne til kritisk tenkning og refleksjon om aktuelle etiske problemstillinger?

Etikk og filosofi er et videreutdanningsemne på bachelornivå. Undervisning sju lørdager på MF.

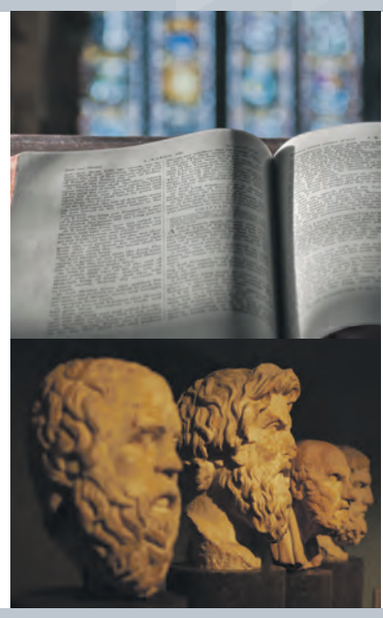

Erfaringsbasert master i KRLE / religion og etikk

90 stp over 3 år

Vil du utvikle deg som lærer og få ny kunnskap?

Studiet er tilrettelagt for lærere i full jobb. Undervisning seks lørdager i semesteret over to år. Tredje året skriver du masteroppgave under veiledning.

MF VITENSKAPELIG HØYSKOLE

Les mer og søk opptak: mf.no/deltidsstudier-krle

Skolevegring fristilt fra skyld og skam

Camilla Ulfeng Bergland
spesialpedagog
FOTO PRIVAT

I flere år har jeg jobbet med elever som ikke går på skolen. Jeg glemmer aldri jenta på 3. trinn som var så redd for å gå på skolen at hun hoppet ut av bilen i fart på vei dit.

Det er med stor interesse jeg følger kronikkene om skolevegring som kommer på løpende bånd. Det kan virke som debatten har nådd full sirkel, igjen. Med det mener jeg at både forskere, foreldre med barn som ikke kommer seg på skolen, elevene selv, fagpersoner med flere har satt ord på dette før. Mangfoldige ganger, inkludert jeg selv. Hvorfor har man da ikke kommet lenger i å redusere frafallet fra videregående, undrer jeg meg over. Eller fra grunnskolen, for den saks skyld.

Sett bort fra pandemien, så klart. Pandemien i seg selv har gitt oss desto større grunn til å sette arbeidet med elevfravær øverst på dagsordenen. Det viser seg, dessverre, at de som strevde litt før pandemien, strever desto mer nå. I Stortingets strategi for god psykisk helse (2017–2022) «Mestre hele livet» vises det til at personer uten videregående opplæring har lavere inntekt, svakere tilknytning til arbeidsmarkedet, økt risiko for fysiske og psykiske helseplager, større sannsynlighet for bruk av offentlige trygde- og stønadsordninger og økt sannsynlighet for kriminalitet.

I denne strategien refereres det til beregninger gjennomført av Senter for økonomisk forskning (SØF), som viser at dersom fullføring av videregående opplæring økes fra 70 til 80 prosent, vil det innebære en kostnadsreduksjon for samfunnet på anslagsvis 5,4 milliarder kroner for hvert kull. Konsekvensene er opplest og vedtatt, og de kan gjentas i det uendelige. Teorier om årsaker er mangfoldige og sammensatte, skyld fordeles tidvis over en lav sko. Noen politikere uttaler at det skal bli bedre med dem ved roret, men har det blitt noe bedre av den grunn?

Det er ingen vinnere når en elev faller fra skolen; verken eleven selv eller samfunnet. Å peke på at det er for mange krav i skolen, for involvert foreldrestil eller for skjøre barn, gjør ikke situasjonen for eleven, foreldrene eller skolen noe bedre her og nå. Det er elever som gruer seg til å gå på skolen hver eneste dag, og sånn skal det ikke være.

Det er som regel ikke nevneverdig konstruktivt at en skole melder bekymringsmelding til barnevernet fordi foreldrene ikke får barnet sitt på skolen. Ei heller at det når et punkt der foreldrene må klage til Statsforvalteren for manglende oppfølging av eleven. Det er også trist de gangene det må lages en aktivitetsplan på skolen fordi eleven, av ymse årsaker, ikke har et trygt og godt skolemiljø, og disse planene blir gjerne lagd altfor sent. Det leder meg til å tenke at man i større grad må sette søkelys på forebygging i stor skala.

Samfunnet barna ferdes i, endres gradvis, eksempelvis gjennom en ny barnevernlov eller opplæringslov, en pandemi, et paradigmeskifte i foreldrestil, inntog av sosiale medier og så videre. Alt dette påvirker barn i større eller mindre grad. I kronikkene som er skrevet de siste ukene om skolevegring, kan enkeltårsaker til elevfraværet sies å ha fått mye oppmerksomhet. Alle de viktige enkeltfaktorene som til sammen kan bidra til å forebygge at det utvikler seg, har ikke fått samme oppmerksomhet. Per nå kan jeg ikke se noen grunn til at forebygging av elevfravær ikke skal ha aller høyeste prioritet. Det bør snakkes om i lærerutdanningen, førskoleutdanningen og i alle andre utdanninger som tar sikte på å skulle følge nye samfunnsborgere gjennom livet.

Nærværsfremmende arbeid i form av å trygge foreldre i samspillet med barnet sitt via for eksempel helsestasjonen, fremme sosiale kompetanse i alle fag i skolen, etterleve retten til tilpasset opplæring, bygge gode, trygge relasjoner i skolen og barnehagen ser jeg på som helt avgjørende for å snu denne negative trenden man ser hva angår elevfravær. Det fordrer kompetanse i alle kommuner til å sette det på dagsorden og til å følge opp den enkelte virksomhets arbeid med å utdanne trygge, sosialt kompetente samfunnsborgere som kan oppleve mestring i sitt eget liv. Å skulle sikre at barn og elever gjennomfører grunnskolen og videregående vil kreve et forebyggende blikk på hele barnets sfære, fra tidlig alder. Det er et felles ansvar å sikre dette, og fordeling av skyld og skam i situasjoner der en elev ikke kommer på skolen, er ikke kjent for å skape grobunn for godt samarbeid. Hjelpen burde kommet før skolevegring ble et faktum.

«Å skulle sikre at barn og elever gjennomfører grunnskolen og videregående vil kreve et forebyggende blikk på hele barnets sfære, fra tidlig alder.»

Yrkesetikken verner demokratiet

Når myndighetene gjør «nødvendige endringer» i læreplanene med begrunnelsen i en «ekstraordinær situasjon», må profesjonene yte motstand og la yrkesetikken lede veien.

I Aftenposten 20. mars kan vi lese om hvordan de russiske myndighetene har endret innholdet læreplanene. Disse endringene omfatter 17 millioner elever. Etter invasjonen av Ukraina fikk de russiske lærerne et pålegg om å gjennomføre «ekstra patriotisk utdannelse» som skulle være fullført innen 15. mars, altså tre uker etter starten på Russlands aggresjonskrig. I denne undervisningen skal blant annet «den mentale og åndelige krigen mot Vesten og Ukraina» vektlegges.

Denne bruken av undervisning for å legitimere en ulovlig krig har alle kjennetegnene til totalitære styrers bruk av undervisning for å spre politisk propaganda. Formålet er opplagt: Indoktrinering av de yngste inn i Putins fordreide virkelighetsoppfattelse, forankret i nasjonalisme og reinspikka fascisme – tanker som satt ut i praksis leder til tyranni. Utdanningsforbundet fordømmer på det sterkeste disse handlingene, som gir klare assosiasjoner til Europa på 1930- og 1940-tallet.

Stian Bernhard Syversen

FOTO PRIVAT

Marit Skei Andersen
Utdanningsforbundet
Moss

FOTO PRIVAT

Den 20. mars 1942, for 80 år siden, kulminerte «lærerstriden» i det okkuperte Norge i arrestasjonen av rundt 1100 lærere. Av disse ble over 600 sendt til tvangsarbeid i Finnmark. Årsaken til arrestasjonene var lærernes kollektive motstand mot forsøket på nazifisering av undervisningen. Lærerne ville fortsette å gi elevene sannferdig kunnskap om verden og nektet å gjøre undervisningen til en arena for løgn og nazistisk propaganda. Lærernes mot i møte med den tyske overmakten bidro dermed til å verne flere årskull mot nazistenes forsøk på indoktrinering i klasserommene. Integriteten lærerne viste under krigsårene er forbilledlig og noe som gjør oss lærere og barnehagelærere stolte av profesjonen vår. Samtidig gjør den oss bevisste vårt ansvar i egen samtid.

I Timothy Snyders glitrende bok «Om tyranni – 20 ting vi kan lære av det 20. århundre» gir han, med Stalins og Hitlers totalitære regimer som bakteppe, råd til medborgere i møte med tyrannier. Råd nummer fem er «husk yrkesetikken». For når politiske ledere lefler med tyranniet, blir den profesjonelle forpliktelsen til å vise nettopp mot og integritet en viktig motvekt. Hvis et profesjonsfellesskap tenker på seg selv som en gruppe med felles interesser, med en tydelig etisk forankring som de til enhver tid er forpliktet til å følge, kan de finne trygghet i felleskapet og vinne innflytelse.

Når myndighetene gjør «nødvendige endringer» i læreplanene med begrunnelsen i en «ekstraordinær situasjon» som i tilfellet Russland, må profesjonene yte motstand og la yrkesetikken lede veien. Som Snyder skriver, kunne ikke nazistene få total kontroll over det tyske samfunnet uten å vinne kontroll over profesjonene. Dette gjelder profesjonene til leger og advokater. Dette gjelder for lærere og barnehagelærere. Dette gjelder oss alle. Det er derfor vi i Utdanningsforbundet ser med stor bekymring på at russiske lærerorganisasjoner raskt støttet invasjonen og slik bidro til å legitimere en krig som allerede har ledet til stor og unødvendig lidelse.

Som en ansvarlig fagforening har Utdanningsforbundet derfor vært med på å utarbeide «Lærerprofesjonens etiske plattform». Med utgangspunkt i prinsipper om blant annet menneskerettigheter og profesjonell integritet forplikter alle lærere, barnehagelærere og ledere i barnehage og skole seg til å stille seg bak innholdet i plattformen. Dokumentet virker som en garantist for vår yrkesetikk – både i hverdagen, men også under ekstraordinære omstendigheter når det kan være fristende å følge myndighetenes pålegg om uforbeholden lojalitet.

Vi i Utdanningsforbundet er innstilt på å bidra til å verne om denne yrkesetikken. Utdanningsforbundet er en politisk organisasjon, selv om den er partipolitisk uavhengig. Våre forpliktelser dreier seg blant annet om hvordan vi forholder oss til makt og hvordan makten skal fordeles. Vi finner støtte og inspirasjon i modige lærere som har gått foran, i fellesskapet i organisasjonen og i vår etiske plattform. Det handler om anstendighet i yrkesutøvelsen.

Snyder er tydelig på at historien ikke gjentar seg, men at den rimer: Vi kan lære av historien og unngå å gjøre å samme feil som de før oss. For valgene vi tar, kollektivt og individuelt, har betydning for hvor verden går videre. Dette kan være vanskelig å huske, spesielt når krigen raser, despoter tar makten og vi søker trygghet og forutsigbarhet. Vi i Utdanningsforbundet er bevisst vår rolle i vår egen samtid og vil gjennom vårt vern av yrkesetikken bidra til at vi ikke opplever uønskede gjentakelser fra fortiden.

I Norge har vi fortsatt et velfungerende demokrati, og vi er ikke redde for at Norge skal gli inn i tyranniet. En av årsakene til dette er at vi har et samfunn med høy demokratisk bevissthet. En viktig del av dette er at vi har ansvarlige fagforeninger som kjemper for sine medlemmers rettigheter, men som også er innstilt på å ta sitt ansvar gjennom vern av yrkesetikken. Utdanningsforbundet er en slik organisasjon, og vi er klare på å fortsette å yte vår skjerv for å bevare og videreutvikle demokratiet.

«Når politiske ledere lefler med tyranniet, blir den profesjonelle forpliktelsen til å vise nettopp mot og integritet en viktig motvekt.»

Fri lek i faresonen, en trussel mot barndomm

Å tilrettelegge for barns naturlige bevegelseslek må være den beste strategien for å fremme fysisk aktivitet.

Barns bevegelseskultur er en miljøavhengig spontan, sosial-motorisk atferd, der interaksjon skjer gjennom utstrakt bruk av grovmotorikk – våre grunnleggende bevegelser. I vår første idrettsmelding er den definert slik: «Den frie, spontane leken er annerledes enn den tradisjonelle idretten ved at den er spontan, og at reglene ikke er gitt på forhånd. Den spontane leken er barnas egen. Det er de som bestemmer, organiserer og lager regler, best beskrevet av Peter Gray slik: «Å leke med andre barn, borte fra voksne, er hvordan barn lærer å ta sine egne avgjørelser, kontrollere følelser og impulser, se fra andres perspektiv, forhandle uenigheter med andre og få venner. Kort sagt, lek er hvordan barn lærer å ta kontroll over livene sine».

Egenstyrt og egenorganisert aktivitet ble satt på pedagogisk dagsordenen i vår første Læreplan – Normalplan for landsfolkeskolen 1922, gjennom Skoleidrettsplassen. I Kunnskapsløftet 2006, kroppsøving, (KR06) ble læringsmålet klart uttrykt slik: Skolen skal «aktivt leggje til rette for og utvikle allsidige rørslemiljø for utvikling og automatisering av naturlege, grunnleggjande rørsler».

Asbjørn Flemmen
pensjonert førsteamanuensis, tidligere lærerutdanner i kroppsøving

FOTO PRIVAT

Et fag i identitetskrise

Som ledd i fagfornyelsen har vi fått ny læreplan i kroppsøving, KR20. Den bryter åpenbart med KR06 ved at verken spontan lek eller «rørslemiljø» er med. Det nye er kroppslig læring, et begrep som ikke er definert, og som sammenlignet med bevegelseslæring, ikke gir mening. «Det nye er at kroppsleg læring no føreset at elevane skal leggje merke til og uttrykke eigne erfaringar med å delta og lære i bevegelse», «bli kjent med å være i bevegelse», og «utforsker egen identitet og selvbilde». Det er en tankevekker at professor Øyvind Standal ved Norges idrettshøgskole behandler begrepet i en hel artikkel på Utdanningsnytt.no i november 2019. Han konkluderer slik: «Omgrepet kroppsleg læring er berre ein annan måte å skildre eit ganske vanleg innhold i kroppsøvingsundervisning».

Mens elevene etter KR06 skal «utvikle og automatisere naturlege, grunnleggjande rørsler», skal de etter KR20, «kunne utforske og gjennomføre grunnleggende bevegelser – øve på og bruke basisferdigheter». Realiteten er at KR20 og KR06 bygger på vidt forskjellige kunnskapssyn. Det er et fag i identitetskrise, som jeg peker på i artikkelen «Idrettsutdanning og vitenskapssyn» (Høgskulen i Volda, 2006).» Min artikkel «Kongeveien til motorisk læring, revolusjonen i nevrologien, læring gjennom speiling» (Kroppsøving. 4-2011) har utrolig nok ikke nådd forfatterne av KR20.

Friplassen

Læreplaner, gyldighet som forskrift, gjelder også uterommet. Der har Ashley Conn i Multiconsult AS en tegning/plan kalt Friplassen. Den er en ren operasjonalisering av KR06 og er uovertruffen. Planen er bygget på erfaringskunnskap fra Skudeneshavn skole og fritidspark, et totalt idrettsanlegg som vant Hofmos pris for beste idrettsanlegg i 2000. Kulturdepartementet (KUD), ved tidligere ekspedisjonssjef Hans B. Skaset, stod for åpningen. Han ønsket å «markere sterkt viktigheten av at dette anlegget blir kjent og spredd».

Om Skudenesparken skriver forsker Lene Schmidt i NIBR-rapport 2000. Skolegård, jungel eller luftegård?: «Det var et svært høyt aktivitetsnivå. Det var slående og mest interessant at også jentene og større barn var svært aktive. Vi så knapt noen barn som «bare» stod og pratet, og vi så ingen tegn til knuffing eller «møljer» der barn dytter og drar i hverandre», «Turnanlegget er mest populært blant jentene, og jentene har tjent på anlegget». «Anlegget brukes mye på ettermiddags- og kveldstid av barn i nabolaget, og av større grupper og foreninger». Med denne dokumentasjonen, og med lokal tilpasning, burde Friplassen være en god standard etter KR06.

Hva skjedde med Conn-friplassen?

I min kronikk på Utdanningsnytt.no i februar 2021, «Fysisk aktivitet i grunnskolen», ville tegningen av friplassen vært ideell. Men de som hadde tegningen, KUD, Norges Friidrettsforbund (NFIF) og Ashley Conn, svarte aldri på min forespørsel om å få bruke den. Det viste seg at NFIF og Norges Fotballforbund ved å spille på «fri...», uten å definere frilek, hadde fått KUD med på laget. Det har skjedd gjennom markedsføring av fyldige og fargerike brosjyrer av mini-konkurranse-idrettsanlegg, ett for friidrett og ett for fotball.

Denne idrettifiseringen av skolegården er dessverre i tråd med vår første kulturmelding, som av «praktiske grunner» bruker «ein term, idrett» om all fysisk aktivitet. Konkret betyr det at barns egen bevegelseskultur, genuin autentisk lek, i dag ikke er inkludert i kulturpolitikken! At KUD utelater spontanleken, er i seg selv oppsiktsvekkende. KUD's tiltak er både kunnskapsløst, tragisk, ja - et svik mot barna. Sviket forsterkes når KUD i tillegg har det nye kroppsøving på laget. I praksis er det i dag driftsavdelingen i kommunen i samarbeid med lekeredskapsindustrien, eventuelt idrettsorganisasjonene i samarbeid med KUD, KD som legger premissene for skoleidrettsplassen.

Selvorganisering

Det som markedsføres som et «innbydende område til lek og egenorganisering», er en kunstgrasbane på 30 x 50 meter, markedsført i tillegg som «Skolens idrettsplass».

Først bevilger KUD penger til «Nytt konsept for nærmiljøanlegg», et konsept som skulle konkurrere med Fotballforbundets Ballbingen. Så går KUD i frilekens navn(!) hen og markedsfører enda et fotballanlegg. Tiltaket motarbeider barnas rett til «bevegelse av egen lyst og fabulering i fri former» (Gudmund Hernes). Se Utdanningsnytt.no 11.12.2021 under tittelen «Friminuttfaget».

Målt med helseparametere er selvorganisering i selvinstruerende miljø, tilrettelagt etter lovmessighetene i genuin autentisk lek, nær dobbelt så effektiv som kroppsøvingstimer. I 15 år stod «én time fysisk aktivitet hver dag i skolen» på Stortin-

ens økologi

gets agenda. Da var verktøykassa, argumenter for at timen skulle ledes av utdanna kroppsøvingslærer, gått tom. Et opphevingsvedtak ble fattet, og erstattet med et oppmodingsvedtak til regjeringen.

Skolegården som rekrutteringsarena

Konklusjonen til forskerne bak frilek nevnt ovenfor, er klar: Å tilrettelegge for barns naturlige bevegelseslek må være den beste strategien til å fremme fysisk aktivitet. For regjeringen ligger løsningen i å gjennomføre forskrift, Kunnskapsløftet 2006, planen som sier at skolen skal «aktivt leggje til rette for og utvikle allsidige rørslemiljø for utvikling og automatisering av naturlege, grunnleggjande rørsler». Denne forskriften har Kunnskapsdepartementet (KD) til nå ikke fulgt opp, ei heller har KD fulgt opp styringsdokumentene det er forpliktet til, blant annet med en akseptabel definisjon av frilek. Manglende definisjon utnytter Kulturdepartementet utrolig nok, på profesjonelt vis gjennom glamorøse brosjyrer, å arbeide for at skolegården skal bli rekrutteringsarenaer for idrett. Dette må ikke skje. I oppmodingsvedtaket til Stortinget ligger at regjeringen skal fremme tiltak slik at barn skal få «fysisk aktivitet hver dag i skolen». Løsningen, den eneste realistiske og åpenbart den beste, er å legge til rette for «Friminuttfaget». I sin kommende bok «Læring og lek i et nevroperspektiv» er hjerneforsker Per Alf Brodal og lege Charlotte Lunde klare: «Friminuttfaget» må få forpliktende status og rammer i skoledagen, slik at det gis tid og rom for naturlig bevegelseslek.

«At Kulturdepartementet utelater spontanleken, er både kunnskapsløst, tragisk, ja – et svik mot barna.»

Alle læremidler på ett sted.

Pendel er en tjeneste fra BS Undervisning som forenkler alle sider av innkjøpsprosessen for norske skoler. Finn og kjøp læremidler, administrer lisenser, få oversikt over ordrer og fakturaer på pendel.no

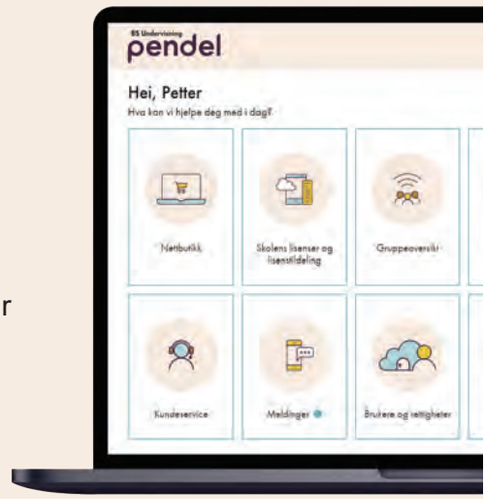

Kom i gang med pendel

Voksenopplæring

Gi flyktningene kvalifisert opplæring

Siden 2018 har Norge tatt imot ca. 5000 flyk - ninger hvert år. Dette står i stor kontrast til de 35.000 vi skal bosette i løpet av kort tid nå. Det haster med å få på plass kvalifiserte lærere og andre faginstanser som kan ivareta flyktningene når de kommer på mottak og ut i kommunene.

Norge er et trygt og godt land å bo i. Vi har rettigheter som ivaretar våre behov. Slik er det også for alle flyktninger som ommer til Norge. Det å være flyktning i Norge fører med seg noen re - tigheter, men også plikter. Disse rettighetene og pliktene er like for alle flyktninge , uavhengig av hvor de flykter f a, om det er Syria eller Ukraina. Dette medfører at kommunene står i ulike utfordringer når Norge nå åpner opp for en betydelig større flyktningstrøm

Vi vet ikke hvor lenge flyktningene f a Ukraina vil være i landet, men uavhengig av dette er det viktig at deres behov og rettigheter blir ivaretatt. På lik linje med andre flyktninger vil disse me - neskene være en sammensatt gruppe. Mange har blitt skilt fra familie og opplevd krigen på nært hold. Flere vil trenge tid før de kan delta i samfunnet, mens andre trenger noe å fylle hverdagen med for at livet skal gi mening. Det som er helt sikkert, er at integreringsprogrammet, samt opplæringen i norsk- og samfunnskunnskap, må tilrettelegges for de ulike behovene som kommer til syne. For eksempel kan det bety at flere ommuner må tilby hurtigsporet, som kan fremskynde utplassering i arbeidslivet.

For å dekke hvert enkeltes behov må mange faginstanser samarbeide. Voksenopplæring, skole, barnehage, flyktningtjeneste, helseforetak og Nav er noen av disse instansene. Dette laget av kompetente fagfolk finnes, men ik e i stor nok skala etter dagens organisering. Bakgrunnen er at det siden 2015 har kommet færre flyktninger til Norge hvert år, og i flere år har ommuner måttet nedbemanne voksenopplæringer og andre instanser som jobber direkte med flyktninge . Dette ser vi konsekvensene av når det brått skjer en endring i flyktningstrømmen. Det finnes blant annet i e nok kvalifiserte lærere i oksenopplæringen til å ivareta flyktningers rett til sp åkopplæring. Det behovet en flyktning vil ha f a andre fagpersoner, finnes heller ik e i tilstrekkelig grad. Vi vil nå se en stor økning av utlysninger etter kvalifisert arbeidskraft for å dekke de nye og akutte behovene.

I mediene leser vi at frivillige stiller opp og

Tariffop gjøret 2022

Splitt og hersk!

Når LO, blant annet via sitt talerør FriFagbevegelse, framstiller sykepleiere og lærere som lønnsvinnere, vet jeg jo at det er del av lønnskampen i forbindelse med årets oppgjør, men dette er et helt unødvendig og uberettiget slag under beltestedet på lærerne. For å si det pent.

Tallene får fagforeningene krangle om, jeg skal konsentrere meg om virkeligheten. Min kones virkelighet. Hun er lærer. Kontaktlærer. Det siste er viktig, for det er de som planlegger, lager undervisningsopplegg, koordinerer, har foreldrekontakt, rapporterer og så videre. Det gir mer jobb i hverdagen. Mye mer jobb. Og det gir ekstremt mye mer jobb når det skjer noe spesielt. Som for eksempel en pandemi, når skolen stenges og man har seks ukers hjemmeundervisning der absolutt alt måtte gjøres på andre måter. Det var jobb fra klokken 7 til 21. Pluss litt søndagsjobbing.

Deretter var det seks uker med dobbeltjobb fordi noen skulle undervises på skolen, og andre skulle undervises hjemme, med forskjellige undervisningsplaner og -opplegg. Mer 7 til 21. Ja selv «normal» undervisning ble unormal fordi man måtte ta hensyn til forskjellige, og stadig nye, restriksjoner. Man måtte rokere klasser og klasserom, flytte undervisningsmateriell, vas e pulter, være vakt i flere av friminuttene, pluss, pluss, pluss. Alt har vært «mot normalt» i omtrent

Tusenvis av kontaktlærere har jobbet anslagsvis et halvt årsverk gratis i løpet av pandemien. At de utnevnes til lønnsvinnere, er absurd, skriver Kim Pilgaard.

ILL.FOTO PAAL SVENDSEN

to år sammenhengende. Det er i dette landskapet min kone er «lønnsvinner». Det er denne virkeligheten som settes opp mot ufaglærte assistenter som lønnstapere. Assistenter er utvilsomt lønnstapere, men sammenligningen med lærerne halter noe forferdelig. Assistenter, og vi kan gjerne inkludere fagarbeidere som meg selv, får nemlig overtidsbetalt. Hadde min kone vært assistent, ville hun altså fått overtidsbetalt. Fire-fem hundre timer overtid pr. år hadde gitt et bra lønnsløft for en assistent, ja for hvem som helst, inkludert min kone.

Jeg har sett lønnsslippene til min kone. De er klinisk rene for overtidsbetaling. Hun, og tusenvis av andre kontaktlærere, har med andre ord jobbet anslagsvis et halvt årsverk gratis i løpet av pandemien. Og så blir hun utnevnt til lønnsvinner. Det er absurd. Og det er ekstremt provoserende at den delen av fagbevegelsen som jeg er medlem i, og stolt av, klarer å presentere en virkelighet som er helt hinsides og bare fungerer i et splitt- og hersk-perspektiv. Ja da. Lønnskamp er kamp, men det må være lov å forvente et minstemål av innsikt og moral før man langer ut mot en hel stand som for øyeblikket ligger nede for telling.

Kim Pilgaard | medlem i Fagforbundet, aut. psyk. helsefagarbeider

Har du noko på hjartet?

Meiningane dine er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar på e-post til **debatt@utdanningsnytt.no.** Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på opptil 8000 teikn. Vi ber alle oppgi namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen har høve til å kutte og redigere i innlegga. Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

engasjerer seg. Dette er veldig positivt og viktig. Uformelle læringsarenaer er en betydelig og viktig del av språkopplæring og ikke minst i integreringen. Men vi må skille mellom frivilligheten og det profesjonelle systemet som skal ivareta alle flyktningers rettighete . Uformelle læringsarenaer er et godt supplement til språkopplæring, men kan ikke erstatte opplæring i norsk og samfunnskunnskap gitt av kvalifiserte lærere

Når kommunene nå skal legge til rette for bosetting av flere enn de har gjort på mange å , er det mye som skal organiseres på kort tid. Nye ansatte skal søkes etter og læres opp. Boliger skal klargjøres. Velkomstklasser opprettes. Barnehageplasser opprettes. Nye klasser i voksenopplæringen opprettes. Dette er noe som til vanlig tar tid, men tid har vi ikke mye av nå.

Etter år med nedbemanning er det viktig at kommunene nå mobiliserer og får tak i den kvalifiserte arbeidsk aften som finnes der ute f a forrige flyktningstrøm i 2015. Vi forventer at kommunene stiller opp og gir voksne flyktninger et godt opplæringstilbud med kvalifiserte lærere

Marianne Rygg
kontaktperson for voksenopplæring
Utdanningsforbundet Vestfold og Telemark

Vi forventer at kommunene stiller opp og gir voksne fl ktninger et godt opplæringstilbud med kvalifiserte lærere!

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

DET LILLE **EKSTRA**

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Slik kan lærerne tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg.

*Vi snakker om «Det lille **ekstra**».*

Kopinor

Les mer på **kopinor.no/skole**

Til Utdanningsforbundets leder Steffe Handal og forbundsledelsen

Dette vedtaket må trekkes tilbake

Vi ønsker å få svar på noen spørsmål til Utdanningsforbundets ledelse.

Vi er blitt kjent med at Utdanningsforbundet har avgjort at pensjonister i forbundet ikke lenger skal reise til Nordisk Pensjonisttreff. Pensjonistene har tidligere kunnet reise fritt om de/vi betalte selv, eller med støtte fra lokallaget.

Det er ikke kommet informasjon om saken hverken til fylkene eller lokalt. Hva verre er, er at det ser ut til at beslutningen er fattet uten at sentralt Pensjonistråd, pensjonistråd i fylkene eller lokale pensjonistråd er informert eller tatt med på råd. Har saken i det hele tatt vært oppe til politisk behandling?

Hvis dette stemmer, er det et alvorlig overtramp! Om vedtakene fra siste landsmøte var aldri så mangelfulle, var det i hvert fall klart at pensjonistene skal gi råd i saker som angår dem/oss!

Pensjonistrådene har helt siden de ble opprettet spurt seg om hva de egentlig skal gi råd om, og til hvem – og om det i det hele tatt er interesse for å høre hva pensjonistene mener i ulike saker.

Her ser vi eksempel på at det selv ikke i en sak som direkte angår organisasjonens 40 000 pensjonister er verdt å høre deres mening.

Det er å håpe at dette er en ren glipp, og at det gis en forklaring og beklagelse!

Vedtaket må trekkes tilbake. Deretter kan vi diskutere realiteten i saken, om det nå er på tide med en endring. Vi venter!

Marit Hernæs
for Pensjonistrådene i Asker, Bærum, Lier, Lillestrøm, Smøla, Tromsø samt for Pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Troms og Finnmark fylke

Organisasjonen

Er vi pensjonister fullverdige medlemmer i Utdanningsforbundet?

Jeg har vært medlem i Utdanningsforbundet over 50 år. Det har vært et langt medlemskap som har gitt meg kunnskap og opplevelser jeg setter stor pris på.

Nå har jeg vært pensjonistmedlem i ti år og prøvd å holde meg oppdatert om det som skjer i forbundet. Jeg har også påtatt meg oppgaver lokalt i pensjonistrådet med medlemsmøter, forespørsler fra lokallagsstyret og seniorpolitikk.

Som lærer deltok jeg på nordiske sommerkurs med stort utbytte. Jeg ser at det også i år er utlyst sommerkurs i Nyborg i Danmark, med plass til 30 norske lærere.

I løpet av mine ti år som pensjonistmedlem har jeg deltatt på to nordiske pensjonisttreff. Dette har vært av stor betydning for meg som pensjonistmedlem i Utdanningsforbundet. På disse treffene har jeg blitt informert om arbeidet det sentrale pensjonistrådet og fylkesrådet gjør, samt tanker som rører seg blant pensjonistene i organisasjonen.

Jeg har også fått en videre horisont om den nordiske situasjonen for pedagoger og pensjonister. Dette har gjennom de ti årene jeg har vært pensjonist vært svært motiverende for meg i min vurdering av hvorfor jeg har jobbet som frivillig i Utdanningsforbundet. Ja, for det er jo frivillige vi medlemmer av pensjonistrådene er. Jeg vil tro at vi sammen utgjør et stort antall gratis arbeidstimer for Utdanningsforbundets medlemmer.

Utdanningsforbundet har vedtatt at ingen skal delta på det nordiske pensjonisttreffet i Danmark i sommer. Jeg avventer en klargjøring av hvor/hvordan avgjørelsen er tatt og en begrunnelse, skriver Eva Gran.

ILL.FOTO MALENE THYSSEN, WIKIMEDIA COMMONS

På siste landsmøte ble pensjonistenes ønske om bedre demokratiske rettigheter reist og vedtatt mot sentralstyrets innstilling. Et annet viktig vedtak på landsmøtet var ønske om en bedret kommunikasjon i organisasjonen. Dette er spesielt viktig for pensjonistene, da det ikke finnes direkte kommunikasjon mellom sentralt og lokalt ledd. Som råd til et lokalt styre mangler vi enhver mulighet til å følge med i hva som skjer i det sentrale pensjonistrådet.

Nå får vi høre at det nordiske pensjonisttreffet er nedlagt fra norsk side.

På nytt stiller jeg meg spørsmål om kommunikasjon og demokrati i organisasjonen. Er vi pensjonister fullverdige medlemmer i Utdanningsforbundet?

Har noen diskutert med pensjonistene på de ulike nivåene hva de mener om saken?

Hva mener det sentrale pensjonistrådet?

Hvorfor får pensjonistene ikke delta i en diskusjon om saker som angår oss? Eller tar jeg feil?

Jeg venter på en klargjøring av hvordan/hvor avgjørelsen er tatt og en begrunnelse for å avslutte nordisk pensjonisttreff!

Eva Gran | pensjonistmedlem i Tromsø

Årsmøteresolusjon

Lærere mot krig

Årsmøtet i Utdanningsforbundet Sør-Varanger tar avstand fra Russlands brutale overfall på Ukraina og den blodige krigen som nå utkjempes. Den russiske invasjonen medfører enorme lidelser for det ukrainske folket, og behovet for humanitær hjelp og støtte er enormt.

Barn og unge er alltid blant de som blir hardest rammet av krig og konflikt, både på ort og lang sikt. Den oppvoksende generasjonen i både Ukraina og Russland vil måtte leve med konsekvensene av Russlands aggresjon i mange år fremover.

I Ukraina er ikke lenger skoler og barnehager et trygt sted å være for barn og unge. Trygghet, vennskap og læring er erstattet med usikkerhet, frykt og flukt. I tillegg er det i Rus - land innført lover som forbyr lærere og skoler å opplyse om krigen. Vi føler solidaritet med de russiske lærerne som blir presset til å være en del av Putins propagandamaskineri. Vi skjønner at det kan være vanskelig, ja farlig å stå opp mot de udemokratiske makthaverne.

I Sør-Varanger må vi slå ring om våre russiske innbyggere. Det er ikke deres krig som nå utkjempes så brutalt og meningsløst. Samtidig skal vi slå hardt tilbake mot ytringer som fremsettes til støtte for krigsforbrytelser.

Kirkenes 5. april 2022
Utdanningsforbundet Sør-Varanger

Retningslinjer for leserbrev og fagartikler

Vi er glade for at du vil bidra med debattinnlegg, innspill og kronikker. Se vår forfatterveiledning her: utdanningsnytt.no/247121

Skap engasjement i klassen og gi elevene økt kunnskap om samfunn, verneplikt og beredskap med ASAP

ASAP er et engasjerende kunnskapsspill fra Forsvaret som dekker flere av kompetansemålene i samfunnsfag for 10. trinn. Spillet er gratis.

Les mer og kom igang på **asap.forsvaret.no**

FORSVARET
For alt vi har. Og alt vi er.

Visste du at annonser hos oss sees av 276 000 lesere?

Bestill annonser for 2022 nå

Utgivelsesplan

	annonsefrist/utgivelsesdato
1	9. desember / 14. januar
2	20. januar / 4. februar
3	9. februar / 25. februar
4	2. mars / 18. mars
5	23. mars / 8. april
6	20. april / 6. mai
7	**11. mai / 27. mai**
8	1. juni / 17. juni
9	3. august / 19. august
10	24. august / 9. september
11	14. september / 30. september
12	5. oktober / 21. oktober
13	26. oktober / 11. november
14	16. november / 2. desember

Annonsekontakt:

Mona Jørgensrud i HS Media.
E-post: mj@hsmedia.no

utdanningsnytt.no/annonser

Annonseinformasjon:

Barnehage

En stor del av organiseringa i barnehagen dreier seg om måltidene, noe som kan by på formidable utfordringer.

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

Matlaging og måltider i barnehagen

En stor del av organiseringa i barnehagen dreier seg om måltidene. La oss ta et eksempel: På en småbarnsavdeling (ett- til treåringer) med 12 barn og fire oksne må én av de voksne lage dagens hovedmåltid, som faktisk ofte er et varmt måltid det tar en stund å lage. Ok, 12 barn og tre voksne igjen: Nå går turen ut, og 12 barn skal hjelpes med påkledning, noen mer enn andre, eller vi kan si ti barn siden den ansatte på kjøkkenet har tatt med seg to barn, og ja det er forskjell på å ha med seg toåringer og femåringer i matlaging. Men vent litt: Det ble visst bare to voksne igjen, siden én av personalet ringte for å si at han/hun ikke kunne komme på jobb på grunn av sykdom. Da er det ti ett-treåringer ute sammen med to voksne, noe som vel ikke er helt forsvarlig. Tid for å gå inn, avkledning, vaske hender, skifte noen bleier, sette seg ved bordet for å spise et deilig varmt og sunt måltid, endelig tre voksne … og 12 små barn. Vi er ikke ferdige ennå, noen må jo ut på kjøkkenet igjen for å rydde og vaske etter måltidet. Fruktmåltidet skal lages, og det skal bakes brød, ryddes og vaskes igjen. Dette er en måltidshverdag i barnehagen jeg tror mange kan kjenne seg igjen i (jeg har ikke tatt med alt det andre som også tas med i betraktning, som møter, planleggingstid med mer). Jeg tror jeg kan si med ganske stor grad av sikkerhet at noen nå tenker «det handler jo bare om organisering og vilje til å finne gode løsninger». Er det noe barnehageansatte er gode til, er det å være løsningsorienterte, organisere og omorganisere. Det handler ikke om barnehagens vilje eller ønske om å tilby sunne og næringsrike måltider, men snarere om hvem som skal lage disse måltidene: minimumsbemanninga eller noen utenfra?

Solveig B. Sund | barnehagelærer

Rett på sak

Fråsegn

KS angrip lærarane

Fylkesforum er samansett av fylkesstyret, lokallagsleiarar og hovudtillitsvalde frå alle kommunane og fylkeskommunen i Vestland.

KS er ein interesseorganisasjon for alle kommunar og fylkeskommunar i Noreg. Berre Oslo kommune står utanfor. KS er demokratisk styrt av folkevalde frå ulike parti over heile landet.

Dei forvaltar dermed politikk innanfor ei rekkje område, i tillegg til rolla som arbeidsgjevarrepresentant. Kommunane er den desidert største myndigheitsaktøren vi har i landet, og det er ei klar forventning om at KS forvaltar si rolle som representant for kommunane seriøst og etterretteleg.

Vi har gjennom fleire år sett eit S som har gått til mange ulike åtak på ei konkret yrkesgruppe; lærarane i skulen. Under nemner vi nokre av dei.

- Systematisk og kontinuerleg nedprioritering av lærarane si lønnsutvikling sidan KS tok over forhandlingsansvaret i 2004
- Årleg tradisjon med å nekte for den faktiske og veldokumenterte mindrelønnsutviklinga til lærarar i samband med lønnsoppgjera
- Bevisst misbruk av offisiell statistikk for å undergrave det reelle talet på tilsette som er i ei undervisningsstilling utan å ha godkjend lærarutdanning
- Undergrave lærarprofesjonen ved å utfordre opplæringslova sine krav til lærarutdanning ved å hevde at 8 000 av rapporterte 11 600 grunnskulelærarar utan godkjend lærarutdanning er «fullt ut kvalifiserte

Fylkesforum i Utdanningsforbundet Vestland meiner det er kritikkverdig at ein representant for kommunane opptrer så målretta og tendensiøst i sine åtak mot den største arbeidstakargruppa på kommunalt område. Vi stiller oss undrande til at dette er ein politikk som dei demokratisk styrde organa i KS stiller seg bak. Vi ønsker derfor å utfordre hovudstyret på om dette er vedteken og ønska politikk frå deira side. Lærarane sin tillit til KS som representant for arbeidsgjevar og skuleeigar er svekka, og påverkar rekruttering og aukar fråfallet frå yrket. Vi ønsker å utfordre hovudstyret på korleis dei vil gjenopprette tilliten som er nødvendig for å sikre ein god skule i framtida.

På vegne av Fylkesforum i Utdanningsforbundet Vestland
Steinar Vegsund Strømsli | fylkesleiar

Mangfold

En invitasjon inn i fremtiden

Elise Håkull Klungtveit
leder av Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

FOTO JONAS OHLGREN ØSTVIK/PS

Nå trenger vi politikere og ledere som tar ansvar, som står opp og som lager plass til alle.

250 millioner kroner fra statskassa går til NLA Høgskolen. Institusjonen utdanner lærere som skal stå i skoler og barnehager i lang fremtid. De utdannes av en institusjon som mener ekteskapet hører til mellom mann og kvinne.

For oss som er framtidas lærere, er dette mot alt vi står for, motsatt av de verdiene i det samfunnet vi trodde vi levde i. 50 år etter at homofili ble avkriminalisert i Norge, forbeholder én av våre lærerutdanningsinstitusjoner seg retten til å mene at ekteskapet skal være mellom mann og kvinne. Vi rystes hver dag disse verdiene får eksistere.

Barnehagen og skolen skal ifølge sine lovtekster bygges på respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet. Verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn, og som er forankret i menneskerettighetene.

Vi trodde landets lærerutdanninger bygget på de samme verdiene, helt til vi møtte verdidokumentet til NLA Høgskolen. I NLA Høgskolens verdidokument skal ekteskapet mellom mann og kvinne stå som bærende norm i samlivsetikken. Det kan også leses som om dette er den samlivsformen NLA Høgskolen legger til grunn som den beste for barn.

NLA Høgskolen lar seg ikke rikke, om noe så rygger de bakover. De plasserer religionsfriheten foran seg og beholder synet sitt på mennesker, samliv og ekteskap. Vi møter hverandre i full frontkollisjon. Vi møtes med at det blir mindre plass til de konservative kristne, når vi ber om plass til alle, også de av oss som er skeive. Det kan kjennes ut som at vi som er studenter står alene i kampen om plass til alle.

Vi sitter spørrende igjen. Hva vil vi egentlig med framtida vår?

Vi ønsker oss en verden der ekteskapet er mellom de som velger hverandre, uavhengig av kjønn, eller ikke kjønn. Vi ønsker oss en verden der familier kan ha alle regnbuens farger, og der det beste for barn er å bli elsket og å være ønsket. Vi innser at dette ikke er en framtid vi kan ta for gitt.

Vår invitasjon inn i framtiden står fremdeles. Nå trenger vi politikere og ledere som tar ansvar, som står opp og som lager plass til alle. Vår felles framtid trenger en regjering som viser vei, og som setter ned foten for en høgskole som setter sitt konservative syn på verden først, og som med det blir værende i en fortid vi ikke kjenner oss igjen i. Hver dag hvor vi som studenter står alene i kampen mot et verdidokument som diskriminerer, er én dag for mye. Våre 250 millioner kroner må gå til barns beste, til en framtid med plass til alle. Dette gjenspeiler ikke verdidokumentet til NLA Høgskolen i dag.

Lærernes mørkeste dag

Lars Audun Bråten
lektor ved Mailand videregående skole
FOTO JOAKIM S. ENGER

26. april var det 20 år siden en tysk elev skjøt og drepte 13 lærere i det som var et målrettet angrep på skolens pedagogiske ansatte.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Litt før klokken 11 om formiddagen 26. april 2002 ankom 19 år gamle Robert Steinhäuser Gutenberg Gymnasium i Erfurt i Thüringen, for første gang på flere måneder. Han hadde blitt utvist for å ha forfalsket en legeerklæring 4. oktober året før, og skolens gjentatte forsøk på å få han tilbake i folden hadde ikke resultert i gjenopptatt skolegang. I stedet hadde Steinhäuser holdt utvisningen hemmelig for foreldrene og latt som han dro til skolen hver dag. I og med at han var over 18 år, hadde ikke skolen informert de foresatte. Denne fredagen var han imidlertid ikke til stede for å møte rådgivere eller lærere som ville få han tilbake på skolebenken. Han var der for å drepe flest mulig av skolens ansatte.

Mindre enn tjue minutter senere hadde Steinhäuser skutt og drept 16 mennesker og seg selv. To av de drepte var elever som ble skutt gjennom en dør de barrikaderte for å holde morderen ute. Resten av elevmassen hadde blitt systematisk ignorert av Steinhäuser, som gikk fra klasserom til klasserom og henrettet lærere foran elevene deres. I alt ble 12 lærere og gymnasiets assisterende rektor drept, mens en politibetjent også ble blant ofrene etter at nødetatene ankom skolen. Sju personer ble også såret i massakren, som var den mest dødelige skolemassakren i Europa siden 16 små barn og én lærer ble drept i mars 1996 i Dunblane i Skottland.

At en elev eller student retter et angrep mot hele det pedagogiske personalet ved en skole, er en helt eksepsjonell handling. I masseskytinger ved utdanningsinstitusjoner i både Europa og USA har det vært et klart flertall av elever og studenter blant de drepte. Dette er selvsagt fordi elever og studenter er i et stort flertall ved slike institusjoner, men også fordi slike massakrer svært sjelden er målrettede, men heller dreier seg om tilfeldige drap der målet ofte har vært å ramme flest mulig.

At skoler er mål for disse skytingene er ikke tilfeldig, men hvem som blir drept i angrepene, er nesten alltid vilkårlig. For eksempel var tre av 17 drepte i Parkland-skytingen i Florida i 2018 lærere. De døde mens de forsøkte å beskytte elever fra drapsmannen. I den mest dødelige av alle massakrer ved utdanningssteder, Virginia Tech-skytingen i april 2007, var fem av de 32 drepte akademisk ansatte. Resten av ofrene var studenter som befant seg der morderen angrep. Massakren i Erfurt er derfor den eneste skoleskytingen i historien der bare ansatte var målet for massedrapet, mens skytteren overhodet ikke var interessert i å drepe elever. Det er en av læreryrkets mørkeste dager noensinne.

I boka «School Shooters. Understanding High School, College, and Adult Perpetrators» av Dr. Peter Langman klassifiserer psykiateren skoleskyttere i tre kategorier: Traumatiserte, psykotiske og psykopatiske. Av de ovenfor nevnte skoleskytingene, var ingen av morderne kategorisert som traumatiserte. Slike traumer kan ha blitt påført av alt fra mobbing til fysisk og seksuelt misbruk og alvorlig omsorgssvikt i hjemmet. Mitchell Johnson, som var 13 år da han sammen med vennen Andrew Golden (11) drepte fem personer ved deres egen skole i Jonesboro, Arkansas i 1998, er en av skoleskytterne med en traumatisk oppvekst. Johnson hadde blitt seksuelt misbrukt av en eldre gutt og blitt mobbet av sine jevnaldrende, mens moren var alkoholiker. På den andre siden var Virginia Tech-skytteren Cho Seung-hui (23) ifølge Dr. Langman psykotisk da han drepte. Columbine-morderen Eric Harris (18) er derimot en kandidat til å ha vært en psykopatisk skoleskytter. Noen av gjerningspersonene har imidlertid trekk fra flere av kategoriene, men på bakgrunn av alt man vet om Steinhäuser, er Dr. Langman sikker på at han tilhører den psykopatiske kategorien.

I likhet med andre psykopatiske skoleskyttere, virket det som om tyskeren foraktet autoritetsper- >

«Massakren i Erfurt er den eneste skoleskytingen i historien der bare ansatte var målet for massedrapet.»

«Mange psykopater glemmer aldri det de opplever som urett mot dem selv, selv om de selv kan ha vært skyld i det de opplever som urett.»

soner mens han var elev. Han hadde et oppblåst selvbilde, og skoleprestasjonene matchet aldri de skyhøye ambisjonene. I tillegg tok han ikke ansvar for de svake karakterene sine selv, men skyldte i stedet på andre, samtidig som han var dyktig til å lyve for venner og foresatte. Dr. Langman klassifiserer han som en prinsippløs psykopat. Dette er en person som er god til å bedra andre, og som er dyktig i såkalt «impression management», kontroll over hvordan andre oppfatter deg og din personlighet. Slike personer forventer ofte å få særbehandling til tross for manglende prestasjoner, og de lar seg ikke avskrekke av straff eller trusler om straff.

For å få tilgang til skytevåpen, hadde Steinhäuser blitt medlem av en skyteklubb. Også der hadde han begått bedrageri, ved å forfalske tabellene med antall timer skytetrening han hadde hatt for å få våpenlisens. Steinhäuser ville ta en snarvei, noe han følte seg berettiget til. Den falske legeerklæringen som fikk han utvist fra skolen, var altså ikke første gang han trikset med dokumentasjon som skulle gi han fordeler. Blant skoleskyttere har psykopatene sjelden kommet levende ut av skytingen. Ved å ta sine egne liv, unngår de å bli tatt. I tillegg får de selv kontrollert hvordan de ønsker å dø, uten å måtte stå til ansvar for ugjerningen. Likevel kan man spørre seg hvordan Dr. Langman kan konkludere med psykopati eller psykose uten å ha møtt gjerningsmennene han beskriver. Å fjerndiagnostisere kriminelle har sine svakheter, men noe annet er å stille diagnoser etter at observandene er døde. Likevel er det enighet om at slik forskning er nødvendig for å forstå og for å forhindre fremtidige skolemassakrer. Samtidig er handlinger som den Steinhäuser utførte, så sjeldne at de vanskelig kan la seg forutsi.

Dessverre sprer det seg ofte myter om skoleskytterne. Det kan virke som om mange søker en slags trøst i at gjerningsmennene må være unge gutter som har gjort det svakt akademisk, som føler på et sterkt utenforskap, har blitt utsatt for mobbing eller omsorgssvikt. På den måten kan vi som arbeider med barn og unge anta at vi bidrar til å forhindre slike ugjerninger ved å følge opp hver enkelt elev godt og samtidig være oppmerksomme på urovekkende signaler. Det skal selvsagt lærere gjøre med alle elever, men faktum er at lærere aldri kan beskytte seg fullt ut mot slike angrep. Spørsmålet er også om de som arbeider ved skoler i det hele tatt burde bekymre seg for slike handlinger. Skoledrap i Europa er svært sjelden kost, men har blitt sørgelig aktuelt etter drapene i Malmö i mars.

I motsetning til Eric Harris gjorde ikke Steinhäuser det godt på skolen, selv om han ifølge klassekameratene mente at han kom til å bli «noe stort». En medelev fortalte at Steinhäuser derimot var karismatisk og opprørsk, og at han var godt likt av jevnaldrende. Han skal ha tilbrakt tid med venner etter skoletid og hadde et aktivt sosialt liv på byens utesteder i helgene. I tillegg elsket medelevene hans skarpe tone overfor lærerne og at han sjelden gjorde som han fikk beskjed om. Samtidig var ikke hans ordens- og atferdskarakterer de beste, og på en skoletur året før massakren ble han tatt i å røyke sigar og drikke whisky. Da læreren hans konfronterte han med atferden, skal Steinhäuser ha formet fingrene sine til en pistol og satt dem mot lærerens hode mens han lagde skytelyder. Denne læreren var én av 13 lærere Steinhäuser drepte 26. april 2002.

Steinhäusers motiv ser ut til å ha vært hevn på grunn av utvisningen og det nederlaget dette påførte ham. Dette er et nederlag de fleste mennesker ville klart å riste av seg og gå videre i livet med, men slik er det ikke nødvendigvis for psykopater. Mange psykopater glemmer aldri det de opplever som urett mot dem selv, selv om de selv kan ha vært skyld i det de opplever som urett. Psykopatologi er uvanlig, og Steinhäusers angrep var en eksepsjonell handling. Det går ikke an å late som om dette var en vanlig ung mann med hat til lærere. Dem er det mange av.

Tusenvis av skoleelever over hele verden blir utsatt for læreres sanksjoner, som nedsatt ordenskarakter eller utvisning, hvert eneste år. Enda flere stryker i fag, og mange dropper ut av skolen. Robert Steinhäuser er den eneste som faktisk gikk inn for å drepe alle lærerne på skolen sin som hevn for det han opplevde som urettferdig behandling. Denne grusomme og unike ugjerningen må aldri glemmes. Lærerne som mistet livet på jobb den dagen, fortjener ikke det.

UTDANNINGS FORBUNDET

UDF Medlem-appen

Nyhet! Les e-bladene i appen og hold deg oppdatert mens du er på farten

Nå kan du enkelt og raskt finne de siste elektroniske utgavene av både medlemsbladet Utdanning og tidsskriftene på UDF Medlem-appen.

I appen får du i tillegg tilgang til ditt medlemskort, reisekort og alle dine medlemsfordeler.

Tjenestene åpnes direkte i mobilens nettleser. Du kan enkelt logge på appen med medlemsnummer, BankID eller BankID mobil.

Last ned UDF Medlem-appen

UDF Medlem-appen er tilgjengelig for Android og Apple-enheter, og kan lastes ned herfra:

Last ned fra App Store

TILGJENGELIG PÅ Google Play

kryssord

Innsending

Løsningssetningen med navn og adresse sendes Utdanning i e-post innen 16. mai:
kryssord@utdanningsnytt.no
To vinnere får boksjekk.

FOTO MARIE VON KROGH

USED-VANLIG TEIT
ØLPRO-DUSENT MØBEL
03.11.22 HASTE
BEG-YNNE Å VÆRE TITTE
FOR-BILDET
NORSK KONGE 1184-1202
DISTRIKT I NORD-LAND MERKE
SAMT
BILDEL (SPOLE) BESKYT-TER
HADDE ORDNE
TRE
STED PÅ TOTEN
INNBYG-GER PÅ MINDRE STED
STAT
GRUPPE KJEGLE HUSDYR (KOLLE)
EN GER-HARD-SEN SPISTE
NYHETS-AKTØR
PÅ MOTEN
VENDE HØY LEGGER SAMMEN
BYRDE GRUS
EKS BEATLE † KASTET KORT
ELV OG SANI-TÆR-ARTIKKEL
BLOD-TYPE
BRONSE-VINNER SNØ-HYTTE
KALIUM-JODID
LITEN LEGEMS-DEL
OVER-GJÆRET ØL
FRA KEEPERS OPPGAVE
PÅ NOR-SKE FLY TILBAKE
UBE-GRIPELIG MAGE
REMA-APP
URINN-VÅNER DÅRLIG
VERDI-GRUNN-LAG 1.4
PERSON-LIGHET SVOVEL
KONGE
UTROP JAPANSK VALUTA
DEL LAGE
KANTEN
BEVEGER EKS PARTI
VEVNAD
OLJEFELT
SLAG
SJAKK-EKSPERT NRK
SKIMTE
DENGANG
APPARAT
FLATE-MÅL
DATA-PARTY
STRØM GUDINNE
KALIUM
DYREMAT
PADLE RING RUNDT MÅNEN
KRYDD-ERURT
FILOSOF TITTER
GAVE VEKST
EKS SKOLE-FAG
BUNN (SENG)
BYGDE
SVART STJELE
HEGREM 2022
GRØSS FILM-KOMEDIE 2006
EU-BORG-ERNE
EKS PARTI SÆR-PREGET
TYPE SKJORTE NORGE
BAK
BOLIG FJERN-SYN
CANDISKI HALVØY OG MY-TISK LAND
B FOR H SJANSE
KRØTTER STOKK
DYNGE PINES
OKSY-GEN RØYS
SLØYFE TYNNE UT
NATUR-LIG LOG-ARITME UTVALGT
"SOL-VITAMIN"
I STYKKER LOVTALE
ÅRS-KLASSE
AVLØP INTER-VALLET
KVEL-STOFF
SPILTE I "GAME OF THRONES" MORSKE
JOD 2. NEST-LEDER I H 08-10
PER STK. ÅND
UNDERVIS-NINGSOPP-LEGG INN-FØRT PÅ 70-TALLET
NINTEN-DO- OG CITROËN-MODELL
USIKKER MANGAN
HELLING VERK-STEDER
MEDFOR-FATTER AV "KRISE-PEDA-GOGIKK"
MAT
NOE DE FLESTE VILL HATT GODT AV
BOK AV ROALD DAHL
PORØS
HØYRE-LEDER
SMILE UTVEKS-LING
ATOM
REYK-JAVÍK LUFT-HAVN FØR DAB
BANNING GRØNN-SAK
BLOD-TYPE
LEGE
TEKNISK UKEBLAD SVIMMEL
HAST 1/3 SS
FORSIK-RINGS-SELSKAP
RETT HELLIG
SLEM
OM-TUMLET
DRIKK
HÅLKE
VANDRE
INNI
RETNING
KLISTER
OVER-FALL

Marie Ruud | juridisk rådgiver i Utdanningsforbundet

FOTO ELISABETH WATHNE

Lov og rett

Opptjening av nye sykepengerettigheter

Tema denne gangen er sykepengerettigheter etter at maksdato er nådd.

I løpet av kort tid har vi mottatt flere hen endelser om opptjening av sykepengerettigheter etter at maksdato er nådd. Nærmere bestemt rett til ny arbeidsgiverperiode, samt ny rett til sykepenger fra Nav. Dette er opptjeningsløp som reguleres av ulike regler i folketrygdloven. Nedenfor gjennomgås disse kort.

Sykepenger fra arbeidsgiver

Opptjening av ny arbeidsgiverperiode reguleres av folketrygdlovens paragraf 8-19 (4). Bestemmelsen er uttrykkelig avgrenset til tilfeller der arbeidsgiver har utbetalt en full arbeidsgiverperiode og lyder som følger: «Når arbeidsgiveren har utbetalt sykepenger i en full arbeidsgiverperiode, skal det ikke inntre noen ny arbeidsgiverperiode ved sykdom som inntreffer innen 16 dager etter at vedkommende arbeidstaker har gjenopptatt arbeidet.»

Dette betyr at sykdom som inntreffer senere enn 16 dager etter gjenopptakelse av arbeidet, gir rett til ny arbeidsgiverperiode. Det er imidlertid to vilkår som må være oppfylt for at arbeidsgiver skal være pliktig til å utbetale en ny arbeidsgiverperiode:

- Arbeidstakeren må rent faktisk ha gjenopptatt arbeidet.
- Arbeidstakeren må deretter ha vært helt arbeidsfør i minst 16 dager.

I dette ligger det at opptjening av ny arbeidsgiverperiode ikke starter før arbeidstakeren rent faktisk gjenopptar arbeidet *i den utstrekning arbeidsavtalen tilsier*. En arbeidstaker som etter sykemelding gjenopptar arbeidet delvis, vil ikke tilfredsstille dette kravet. Det samme gjelder for en arbeidstaker som etter maksdato for sykemelding, gjenopptar arbeidet delvis kombinert med arbeidsavklaringspenger fra Nav, eller delvis kombinert med uførepensjon fra Statens pensjonskasse eller tilsvarende tjenestepensjonsordninger.

Sykepenger fra folketrygden

Opptjening av ny rett til sykepenger fra Nav reguleres av folketrygdlovens paragraf 8-12 (2):

«Et medlem som har vært helt arbeidsfør i 26 uker etter at vedkommende sist fikk sy epenger fra trygden, får igjen rett til sykepenger fra trygden i 248, 250 eller 260 sykepengedager. Ved vurderingen av om medlemmet har vært helt arbeidsfør, ses det bort fra perioder der vedkommende har mottatt sykepenger i arbeidsgiverperioden eller fra forsikringen for selvstendig næringsdrivende og frilansere for de første 16 kalenderdagene.»

Som det fremgår av bestemmelsen, forutsetter opptjening av sykepengerettigheter at arbeidstaker har vært *helt arbeidsfør* i 26 uker fra maksdato.

Hva som ligger i «helt arbeidsfør» etter ftrl. paragraf 8-12 (2) følger av rettspraksis. I en kjennelse fra 2013 ble det fastslått at et medlem anses helt arbeidsfør så lenge vedkommende ikke har mottatt sykepenger, arbeidsavklaringspenger (AAP) eller ugradert uføretrygd fra folketrygden i opptjeningsperioden. Fra januar 2015 kom det imidlertid nye regler for personer med uføretrygd.

Ovennevnte betyr at selv en person med redusert arbeidsevne kan opptjene seg ny rett til sykepenger såfremt vedkommende ikke har mottatt nevnte ytelser fra folketrygden i opptjeningstiden (sykepenger/AAP). Det er derimot ikke til hinder for opptjening av ny sykepengerett at medlemmet mottar tjenestepensjon fra en pensjonsordning utenom Nav.

Kort oppsummert

En arbeidstaker kan opptjene rett til nye arbeidsgiverperioder selv om vedkommende ikke har opptjent ny rett til sykepenger fra Nav.

En arbeidstaker som ikke oppfyller vilkårene for ny arbeidsgiverperiode, kun gjenopptatt arbeidet delvis, kan opptjene seg ny rett til sykepenger fra Nav. Trygden skal i så tilfelle yte sykepenger fra første dag, såfremt de øvrige vilkårene for sykepenger er oppfylt.

Avslutningsvis er det verdt å merke seg at Dok. 25 (tariffavtalen for Oslo kommune) har en egen regulering om rett til ny lønn under sykdom.

«En arbeidstaker som etter sykemelding gjenopptar arbeidet delvis, vil ikke tilfredsstille dette kravet.»

Fra forbundet

Utdanningsforbundet
Hege Valås | nestleder

FOTO STIG WESTON

Sjokktall for barnehagelærer-utdanningen

I skrivende stund legges tallene fra samordnet opptak fram. I år har søkningen til barnehagelærerutdanningen (BLU) falt med over 25 prosent sammenliknet med fjoråret. Dette er intet mindre enn alarmerende, og nå må vi snu alle steiner for å forstå hva som ligger bak utviklingen. På bakgrunn av dette er det nesten uforståelig at departementet i sine første presentasjoner ikke kommenterer denne nedgangen.

Det må være en prioritert oppgave for myndighetene å gå ordentlig inn i disse tallene, for dette kan være et alvorlig tilbakeslag for utviklingen av barnehagens kvalitet. Både den forrige regjeringen og den nåværende har mål om å heve andelen barnehagelærere for å bedre kvaliteten. Dette er bare mulig dersom rekrutteringen til profesjonen er god.

En årsak til nedgangen kan være at opptakskravene til grunnskolelærerutdanningen (GLU) er justert, og at kravet om fire i matematikk er fjernet. Det kan ha ført til at noen flere har valgt grunnskolen som framtidig arbeidsplass, på bekostning av barnehagen. Det er naturlig at de samme søkerne veier mellom disse to utdanningene, men den beskjedne økningen i antall søkere på GLU 1–7 kan ikke forklare den dramatiske nedgangen.

En av de viktigste arenaene for å rekruttere søkere til BLU har tradisjonelt vært barnehagen. Det er påpekt i forskning at svært mange av søkerne til BLU har praksis fra barnehage, enten som vikar eller i en stilling som assistent. For eksempel hadde i 2010 hele 30 prosent av studentene en tilknytning til en barnehage. Dette er svært gode søkere, fordi de vet hva de går til og har gjort et bevisst valg.

En god barnehage er et perfekt sted for å rekruttere søkere til barnehagelærerutdanning. Samværet med barn, og opplevelsen av å bety noe for andre, appellerer til mange unge mennesker. Her kan de bli innlemmet i et meningsfullt arbeidsfellesskap, hvor de daglig trekkes inn i kommunikasjon om barns utvikling og trivsel. Når barnehagen driver godt pedagogisk arbeid, vil den nysgjerrige og kunnskapstørste fort forstå at det ligger spennende muligheter i barnehagelærerutdanningen.

Aldri har det vært flere vikarer innom barnehagen, enn under pandemien og i tiden etter. Kanskje har ikke disse fått forståelsen av hva barnehage kan og bør være for barn. Vi har ikke nok kunnskap om hva pandemien har gjort med barnehagen som arbeidsplass, men kan de dårlige søkertallene være et symptom på at det ikke står så bra til?

Det er signaler som tyder på at barnehager fortsatt sliter med ettervirkninger av en helt uholdbar bemanningssituasjon under pandemien. Fra våre tillitsvalgte og medlemmer hører jeg fortellinger om at noen barnehager fortsatt fungerer som barnepass, ikke som et pedagogisk tilbud. Hvis dette er tilfelle, er det helt uakseptabelt for barna, og det vil svekke muligheten for å rekruttere gode barnehagelærere.

Vi kan ikke slå oss til ro med at nedgangen i søkningen til barnehagelærerutdanningen er et forbigående blaff. Myndighetene må skaffe kunnskap om hva som ligger bak – og legge en plan for barnehagens kvalitetsutvikling og for rekruttering til barnehagelærerutdanningen.

«En god barnehage er et perfekt sted for å rekruttere søkere til barnehagelærerutdanning.»

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for kommunikasjon i Utdanningsforbundet.

Av: Marius G. Vik, Anna Tresse, Vigdis Alver, Anette Pedersen og Marianne Aagedal

Høg lyd ei helseutfordring

Eit barneskrik kan komme opp i 115 dB. Det har same lydstyrke som ei motorsag eller ein rockekonsert.

Ifølgje Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) oppgjev ein av fem tilsette i barnehagar og SFO at dei blir utsette for sterk støy i løpet av arbeidsdagen. Sektoren er på femte plass over næringane i Noreg som er mest utsette for støy, og er den einaste «velferdssektoren» på topp ti-lista. Øvst tronar sjø- og luftfart, tett etterfølgd av anleggsverksemder.

Seniorrådgjevar i Utdanningsforbundet, May-Britt Heimsæter, påpeiker at desse næringane ofte har ulike tiltak som høyrselsvern for å redusera skadeverknadar av høg støy. Det kan ein ikkje bruke i barnehagane og i SFO. Grensa for arbeidslivets krav om høyrselsvern går ved 85 desibel. Eit barneskrik overstig den grensa med god margin.

Høg lyd kan vere ei utfordring for både vaksne og barn, og kan i verste fall føre til helseplager. Nesten ein av fire tilsette i barnehage og SFO op - gjev at dei er plaga – i varierande grad – av nedsett høyrsel eller øyresus. 11 prosent av desse oppgjev at plagene heilt eller delvis skuldast jobben. Også stress, muskelspenningar, hovudpine, søvnvanskar og redusert trivsel kan vere blant plagene.

Finst tiltak

Heldigvis finst det tiltak ein kan sette i erk for å gjere både barn og vaksne meir støybevisste. Nyleg har Hørselshemmedes Landsforbund (HLF), i samarbeid med Utdanningsforbundet, PBL og Fagforbundet, lansert tre filmar om Skri etrollet. Skriketrollet er eit troll som bur i barnehagen og er var på lydar, og er eit pedagogisk hjelpemiddel for å redusere skadeleg støy i barnehagen.

Så langt er over 2300 skriketroll tekne i bruk i barnehagar i heile landet.

I IA-avtalen har barnehagar fått et eiget bransjeprogram. Bransjeprogrammet tek utgangspunkt i kva forsking viser har innverknad på sjukefråværet, og lyd og høyrsel er eit tema som vert trekt fram. I det nye IA-verktøyet BarnehageHMS er dette eit av 13 arbeidsmiljøtema. Verktøyet «En bra dag på jobb» har òg dette som tema.

Dersom barnehagen har økonomi til det, kan ein gå til innkjøp av lydmålaren «Lydia». Ved hjelp av trafikklys argar, viser Lydia kor høg lyd det er i rommet. Elles kan du finne fleire ressursar o ein rekke tips til moglege tiltak som kan hjelpe på lydnivået i barnehagen din på:

- godlydibarnehagen.no
- barnehageHMS.no
- enbradagpajobb.no

TILTAK: Høg lyd kan vere ei utfordring for store og små. Heldigvis finst det tiltak for å gjere både barn og vaksne meir støybevisste.

ILLUSTRASJON HLF (HØRSELSHEMMEDES LANDSFORBUND)

Barneforsikring:

Trygghet nå og i fremtiden

I Norge har vi gode offentlige støtteordninger for barn. Likevel kan sykdom eller ulykke føre til økonomisk belastning, både for familien og for barnets fremtid.

Barneforsikringen hjelper barnet økonomisk ved varig skade eller sykdom som fører til at barnet ikke kan jobbe. Den dekker også utgifter som tekniske hjelpemidler, ombygging av hjemmet og dagpenger ved langvarig sykehusopphold.

Les mer om barneforsikringen på udf.no

TRYGGHET: En barneforsikring gir langvarig økonomisk trygghet.

FOTO ANNA-JULIA GRANBERG

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for kommunikasjon i Utdanningsforbundet.

Nye regler for private: – I riktig

ENDRINGER: Regjeringen varslet at dette bare er starten på en prosess, og at flere tiltak vil komme.
ILLUSTRASJONSFOTO MOSTPHOTOS

Regjeringen vil ha nye regler for private skoler og barnehager.

– Målet er bedre og mer inkluderende barnehager og skoler, der skattebetalernes penger faktisk går til barna, sa kunnskapsminister Tonje Brenna, da hun rett før påske presenterte nye regler for private skoler og barnehager.

Utdanningsforbundet har lenge ment at offentlige tilskudd og foreldrebetaling skal komme barna til gode, og har understreket at barnehagedrift er en rettighetsbasert velferdstjeneste som hverken skal drives med økonomisk overskudd som hovedformål, eller styres etter markedsøkonomiske prinsipper, samt at alle barnehager, både offentlige og private, må ha gode økonomiske rammevilkår som sikrer muligheten til å ha et tilbud av høy kvalitet.

Regjeringen foreslår nå altså å stramme inn mulighetene som private barnehager har til å bruke offentlige midler til noe annet enn barnehagedrift.

– Regjeringen går i riktig retning. Vi er glade for at penger bevilget til barnehager og skoler nå skal komme barna og elevene til gode, sier Utdanningsforbundets nestleder, Hege Valås.

Det viktigste i forslaget er at alle barnehager

Hjelp ukrainske flyktninger uten pensjons-tap

Over 5000 ukrainske barn har kommet til Norge de siste ukene, og må kunne følges opp i barnehager og skoler. Nå kan du som pensjonert lærer få minst 300 kroner i timen for arbeidet – uten å tape pensjon.

Krigen i Ukraina har ført til at millioner er på flukt, mange har kommet til Norge. Ifølge UDI har 5200 barn søkt asyl her i 2022, det gir et betydelig ekstra personellbehov i mange av landets barnehager og skoler.

KS og Unio inngått en avtale der intensjonen er å få pensjonert personell til å ta opp sine tidligere jobber i skoler og barnehager for å hjelpe.

Det er avtalt en timesats på minst 300 kroner(*), men vel så viktig for våre medlemmer er trolig det faktum at lønnen for dette arbeidet ikke gir avkorting i AFP eller alderspensjon. Avtalen gjelder fra 1. april og «i den tid slik særskilt pensjonistlønn ikke reduserer AFP i medhold av forskrift fastsatt av Arbeids- og inkluderingsdepartementet».

Selv om det vil være et spesielt behov for pensjonister som har jobbet som barnehage- eller skolelærer tidligere, gjelder også avtalen for alt «pensjonert personell som arbeider med fordrevne fra Ukraina».

Under den noenlunde tilsvarende flyktningkrisa i 2016 ble det også gjort tiltak for å engasjere blant annet pensjonerte lærere, og over 1500 stilte opp. Vi oppfordrer derfor pensjonistmedlemmer som har tid og mulighet til å tilby sin hjelp og kompetanse til de vanskeligstilte barna også denne gangen.

(*) Gjelder godtgjøringen undervisningsarbeid, omregnes satsen slik:
timesats x 1400) / årsramme = utbetaling

Eksempel: Om pensjonist tar en undervisningstime (45 minutter) i norsk på ungdomstrinnet, blir utbetalingen:
(timesats) 300 X 1400 / 808 = 520 kr.

retning

skal bli et selvstendig rettssubjekt. Det betyr at eier ikke kan blande barnehagens regnskap med andre selskaper. Statsråden peker på at det med dagens ordning er vanskelig å følge pengestrømmen i en kommersiell barnehagekjede. Det endres med forslaget.

Åpenhet

Storberget-utvalget leverte i 2021 forslag om endringer av dagens finansiering og regulering av private barnehager, blant annet på grunn av avsløringer om store overskudd tatt ut av enkelte private barnehager. Et av tiltakene utvalget har foreslått er at alle barnehager skal bli et eget rettssubjekt.

Utdanningsforbundet er positive til tiltakene. Det vil sikre åpenhet i sektoren, og gjøre det lettere å forsikre seg om at pengene går til barnehagens drift og ansattes lønn og pensjon.

– Krav om selvstendig rettssubjekt vil sikre innsyn. Samtidig vil kravet om selvstendige rettssubjekt innebærer at eier ikke kan blande barnehagens regnskap med andre selskaper, og dermed reduseres risikoen for at midler forsvinner ut av barnehagen.

– Dette vil påføre kjedene noe økte kostnader, men disse blir oppveid av de samfunnsmessige gevinstene økt innsyn vil gi, mener Valås.

HJELP: Mange ukrainske barn er drevet på flukt og trenger hjelp og oppfølging. Nå ber norske myndigheter pensjonerte lærere om hjelp.

FOTO FLICKR/ALISDARE HICKSON

Regjeringen vil erstatte den eksisterende friskoleloven med en ny privatskolelov. I det nye lovforslaget blir muligheten for å opprette privatskoler i Norge betydelig strammet inn.

Hovedgrepet er å fjerne muligheten til å opprette nye private profils oler og yrkesfagskoler, heter det i pressemeldingen.

Fellesskolen

– En forutsetning for at Norge skal være et land med små forskjeller og høy tillit, er en sterk offentlig fellesskole, der barn og unge med ulik bakgrunn møtes og lærer sammen, sier kunnskapsministeren.

Dette er et grep Utdanningsforbundet stiller seg bak.

– Vi vil ha en sterk offentlig fellesskole, og en mer målrettet satsing på kvalitet og mangfold i den offentlige skolen.

– De yrkesfaglige utdanningsprogrammene skal være et offentlig ansvar som utvikles i tett samarbeid med utdanningsmyndigheter og parter i arbeidslivet. Dimensjoneringen av det yrkesfaglige tilbudet skal være et fylkeskommunalt ansvar som baseres på elevenes ønsker og arbeidslivets og samfunnets behov, mener nestleder Valås.

Statstilskudd?

Utdanningsforbundet mener likevel at det i noen tilfeller er rimelig å kunne godkjenne videregående skoler som tilbyr små yrkesfag som bidrar til å bevare kulturer og tradisjoner, men som ikke faller inn under godkjenningsgrunnlaget for små og verneverdige fag, i tilfeller der den offentlige skolen ikke gir tilbud. Dette har også regjeringen gått inn for.

– Utdanningsforbundet støtter at profils oler ikke lenger skal ha rett til statstilskudd. Vi erfarer at de har bidratt til at antallet elever både ved private grunnskoler og private videregående skoler har økt de siste årene.

– Bortfallet av godkjenningsgrunnlaget kan være et viktig grep for å styrke og målrette satsingen på den offentlige fellesskolen, mener Valås.

Regjeringen varslet at dette bare er starten på en prosess, og at flere tiltak vil omme.

Kurs

Forbedre relasjonene?

5. mai ønsker vi velkommen til et digitalt kurs om hvordan du som lærer kan forbedre relasjoner i klasserommet ved hjelp av kunnskap om språkbruk. Målet er å gi lærere en større bevissthet og varhet for hva vi gjør og hva vi kan gjøre med språk og kommunikasjon. Du får noen redskap for å utvikle deg selv og elevenes måter å snakke med hverandre på. Kursholder: Anne Birgitta Nilsen, språkviter og professor ved OsloMet.

I spenningsfelt

10. mai blir det digitalt kurs der målet er å gi ledere i barnehagen innsikt i utadrettet barnehageledelse, noen teoretiske verktøy for å forstå utadrettet barnehageledelse bedre, og refleksjon i grupper over egen utadrettede lederpraksis. Kursholdere: Wencke Iversen, høgskolelektor i samfunnsfag ved DMMH og Birgitte Ljunggren, førsteamanuensis i samfunnsfag ved DMMH.

VIKTIGE TEMA: Hva er det å være seg selv? Bli med på kurset «Med Peer Gynt i klasserommet» .

FOTO BÅRD GUNDERSEN

Peer Gynt i klasserommet

8.-9. august inviterer vi i samarbeid med Peer Gynt as til et todagers kurs der målet er å bli bedre kjent med Ibsens klassiker Peer Gynt, og dermed gi konkrete måter å engasjere elevene i viktige temaer. Vi ser forestillingen på Gålå og vandrer «Verdivegen». Du kan velge mellom to workshops: «Peer Gynt og dataspill i klasserommet» eller «Peer Gynt – dramatisering i klasserommet». Kursdelen foregår på Peer Gynt Hotell og Spiseri på Vinstra. Kursholdere: Kristoffer Kjelling, lektor ved Sandvika videregående skole og Anne Bryhn, koreograf og førstelektor ved OsloMet. Begrenset antall plasser.

Les mer på www.udf.no/kurs

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

Dine medlemsfordeler

UTDANNINGS FORBUNDET

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og de du er glad i sammen få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi.

Forsikringer til medlemspris

Våre forsikringer er tilpasset ditt yrke og livsfasene du går gjennom.

Reiseforsikring

Livsforsikring

Studentforsikring

Innboforsikring

Barneforsikring

Husforsikring

Grunnforsikring

70+ forsikring

Bilforsikring

Uføreforsikring

Person 3i1 forsikring

Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 % rabatt på alt fra hytte- til husdyrforsikring. Rabatten er den samme, uavhengig av hvor mange forsikringer du har.

Tryg pluss

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea Direct
- Billån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio. Du får rabatt på alt fra leiebil til hytteleie og turutstyr.

Les mer og bestill på udf.no

Barneforsikring

Trygghet **nå** og **i fremtiden**

I Norge har vi gode offentlige støtteordninger for barn. Likevel kan sykdom eller ulykke føre til økonomisk belastning, både for familien og for barnets fremtid. Barneforsikringen hjelper barnet økonomisk ved varig skade eller sykdom som fører til at barnet ikke kan jobbe.

Mer om barneforsikringen på **udf.no.**

UTDANNINGS FORBUNDET

KLIMANØYTRAL DISTRIBUSJON
Levert av Posten
NORGE P. P.
posten

Det er mange måter å lære på.

Sammen skaper vi gode læringsopplevelser.

Noen lærer best når de får lov til å jobbe med praktiske oppgaver, andre liker å snakke seg fram til svaret. Noen ganger er det fint med en bok, mens andre ting fungerer best på skjerm. Med læremidler fra Gyldendal er det lett å legge til rette for varierte arbeidsformer i skolen.

GYLDENDAL